

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KARAMAN
İLİ ERMENEK İLÇESİNDE
KİRAZ ÜRETİMİ YAPAN İŞLETMELERİN
EKONOMİK ANALİZİ

Hatice Kübra SARIALTIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Ağustos-2019
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Hatice Kübra SARIALTIN tarafından hazırlanan “Karaman İli Ermenek İlçesinde Kiraz Üretimi Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi” adlı tez çalışması 28/08/2019 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

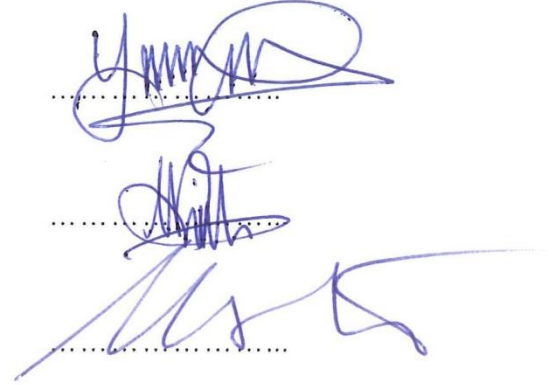
Jüri Üyeleri

Başkan/Danışman
Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mithat DİREK

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAN

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa YILMAZ
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Hatice Kübra SARIALTIN
Tarih : 28.08.2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARAMAN İLİ ERMENEK İLÇESİNDE KIRAZ ÜRETİMİ YAPAN İŞLETMELERİN EKONOMİK ANALİZİ

Hatice Kübra SARIALTIN

**Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

2019,129 Sayfa

Jüri

**Prof.Dr. Yusuf ÇELİK
Dr.Öğr.Üyesi Mithat DİREK
Dr.Öğr.Üyesi Mustafa KAN**

Bu çalışmanın amacı, Karaman ili Ermenek ilçesinde kiraz üretimi yapan işletmelerin ekonomik analizini yapmaktır. Çalışmanın ana materyali, araştırma alanından tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemine göre belirlenen 61 kiraz üreticisi ile yüz yüze görüşülerek yapılan anketlerle elde edilmiştir. Anket yapılan işletmeler, arazi büyüklük gruplarında, klasik geç çeşit kiraz üreten ve klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmeler olarak gruplandırılmış ve analizler karşılaştırmalı olarak yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili yapılmış ilgili literatürden de yararlanılmıştır.

Türkiye’de özellikle bazı meyve ve sebze çeşitlerinin dikim ve ekim alanlarında ve dolayısıyla üretimde son yıllarda önemli gelişmeler yaşandığı belirlenmiştir. Tarım işletmelerinde tek yıllık ürün üretiminde verilen ürün deseni tercih kararlarında optimizasyon sağlanamaması durumunda, bir sonraki yıl düzeltme imkanı olmakla beraber, çok yıllık ürünlerde tesis döneminin ürün çeşidine göre 2-10 yıl arasında değişmesi nedeniyle, bu ürünlerin araziden sökülüp başka ürün üretme kararı kolay alınmadığı bu nedenle, özellikle çok yıllık meyve bahçelerinin tesisinde, seçilecek meyve çeşitlerinin verimlilik ve karlılık analizlerinin iyi yapılması gerekliliği saptanmıştır. Bu gereklilikler doğrultusunda, bu çalışmada, araştırma alanında farklı kiraz çeşitlerinin ekonomik analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerin sırasıyla dekara brut karı, saf hasılası, tarımsal geliri; 2.117,60, 1.626,24, 1.808,70 TL ve bu gruptaki işletmelerin ekonomik rantabiliteleri ortalama %15,82’dir. Klasik erkenci kiraz çeşidi üreten işletmelerde sırasıyla dekara brüt kar, saf hasıla, tarımsal gelir; 1.732,37, 1.315,76, 1.485,95 TL ve ekonomik rantabilite ise %21,57’dir. Bu sonuçlara göre klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerin daha karlı oldukları saptanmıştır. Ayrıca, araştırma alanında kiraz üretiminin sorunları incelendiğinde, su kaynaklarının yetersiz olması, meyve halinin bulunmaması, girdi fiyatlarının yüksek olması, araçların daha fazla gelir elde etmesi gibi sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Kiraz yetiştiriciliği yapan işletme yöneticilerine göre öncelikli olarak bölgede meyve halinin kurulması, üretici birliklerinin kurulması, piyasadaki komisyoncuların denetlenmesi gerektiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Rantabilite, Karaman, Karlılık, Kiraz Yetiştiriciliği, Safi Kar, Tarımsal Gelir

ABSTRACT

MS THESIS

ECONOMIC ANALYSIS OF CHERRY GROWING ENTERPRISES IN KARAMAN PROVINCE ERMENEK DISTRICT

Hatice Kübra SARIALTIN

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN AGRICULTURAL ECONOMICS

Advisor: Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

2019,129 Pages

Jury

Prof.Dr. Yusuf ÇELİK
Assist. Prof. Dr. Mithat DİREK
Assist. Prof. Dr. Mustafa KAN

The aim of this study was to make economic analysis of cherry producing farms in Ermenek district of Karaman province. The main material of the study was obtained through surveys conducted by face to face interviews with 61 cherry growers according to stratified random sampling method. Survey construction factory, land size groups, classic late varieties of cherry varieties and early cherry varieties of classical varieties were grouped as cherry factory and analyzes are made comparatively. It also benefited from the related literature.

According to the survey results, especially the planting of fruits and vegetables in Turkey and in some growing areas and is consequently experienced significant improvements in production in recent years. In the case of optimizing the product pattern preference decisions given in single-year crop production in agricultural enterprises, although it is possible to correct the following year, it is not possible to make the decision to remove these products from the land and produce other products easily, since the plant period varies between 2-10 years depending on the product type. Therefore, it is determined that the productivity and profitability analyzes of the fruit varieties to be selected should be done well especially in the establishment of perennial orchards. In line with these requirements, in this study, economic analysis of different cherry varieties in the research area was carried out. According to the findings obtained, the classical late varieties of cherry producing gross profit per hectare, pure yield, agricultural income; 2,117,60, 1,626,24, 1,808,70 TL and the economic profitability of the enterprises in this group is 15,82% on average. In classical early cherry cultivars, gross profit per hectare, pure product, agricultural income; 1,732,37, 1,315,76, 1,485,95 TL and economic profitability is 21,57%. According to these results, it was found that classical late varieties of cherries producing more profitable. In addition, when the problems of cherry production in the research area were examined, it was found that there were problems such as insufficient water resources, lack of fruit state, high input prices, and higher income from intermediaries. According to the managers of the cherry growing enterprises, the establishment of the fruit state in the region, establishment of producer unions and the supervision of the market brokers have been determined.

Key Words: Cherry Growing, Net Profit, Profitability, Agricultural Income, Karaman, Economic Profitability

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimi konusunda beni cesaretlendiren ve tez çalışmamın her aşamasında desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen, engin fikirleriyle yetişme ve gelişme katkıda bulunan danışman hocam, sayın Prof. Dr. Yusuf ÇELİK'e (Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı) en içten saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmalarım süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen hocam, sayın Arş. Gör. Gürhan Özaydın'a (Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı) teşekkürü bir borç biliyorum.

Eğitim ve öğretim hayatım boyunca her zaman arkamda olan, desteğini bir an olsun esirgemeyen sevgili dedem İbrahim SARIALTINA'a teşekkür ederim. Beni yetiştiren ve bugünlere gelmemde büyük emeği olan, maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili babam Abdullah Mahi SARIALTIN'a, sevgili annem Çimen SARIALTIN'a ve sevgili kardeşimlerim Ayşenur, Zeynep ve Halil İbrahim'e çalışmalarım süresince gösterdikleri hoşgörü ve sabırdan dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmamda anket sürecinde yanımda olan kuzenim Recep Tayyip KORKMAZDAĞ'a teşekkür ederim.

Tez çalışmalarım süresince beni her zaman destekleyen arkadaşlarıma teşekkürü bir borç biliyorum.

Hatice Kübra SARIALTIN

Konya, Ağustos 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
GRAFİKLER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi	1
1.2. Konunun Amacı	2
2. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	4
3. MATERYAL VE YÖNTEM	12
3.1. Materyal	12
3.2. Yöntem	12
3.2.1.Örnekleme aşamasında uygulanan yöntem	12
3.2.2.Anket aşamasında uygulanan yöntem	13
3.2.3.İşletmelerin ekonomik analizinde uygulanan yöntem	14
4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	18
4.1. Coğrafi Özellikler.....	18
4.2. Nüfus	18
4.3. Tarımsal Yapı	19
4.3.1.Bitkisel Üretim	19
4.3.2.Hayvansal Üretim	20
5. DÜNYADA ve TÜRKİYE’DE KIRAZ ÜRETİMİNİN MEVCUT DURUMU ..	21
5.1. Dünya Kiraz Üretim Alanları	21
5.2. Dünyada Ülkeler İtibariyle Kiraz Üretim Alanları	23
5.3. Dünyada Kiraz Üretimi	25
5.4. Dünyada Kiraz Ticareti	29
5.4.1. Dünya’da kiraz ihracatı	29
5.5. Dünya Kiraz İthalat Durumu.....	31
5.6. Dünyada Yıllar İtibariyle Kiraz Fiyatları	33
5.7. Türkiye’de Kiraz Üretim Alanı ve Verim	34
5.8. Türkiye’de Kiraz İhracatı	37

5.9. Türkiye’de Kiraz İthalatı	38
5.10. Türkiye’de Kiraz Üretimine Yönelik Destekleme Politikaları.....	39
6. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA.....	41
6.1. İşletmelerde Nüfus Varlığı	41
6.2. İşletmelerde Nüfusun Eğitim Durumu	42
6.3. İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı.....	46
6.4. İncelenen İşletme Yöneticilerinin Eğitim Durumu	49
6.5. İşletme Yöneticilerinin Sosyal Güvence Durumu.....	50
6.6. İncelenen İşletmelerde Arazi Varlığı ve Tasarruf Durumu.....	51
6.7. İşletme Arazilerin Sulanabime Durumları	52
6.8. İşletmelerde Üretim Deseni.....	54
6.9. Kiraz Üretim Alanı, Dekara Ağaç Sayısı ve Verimi	56
6.10.İncelenen İşletmelerde Sermaye Yapısı	57
6.11. İşletme Sermayesi.....	61
6.12.Sabit İşletme Sermayesi	61
6.13.Döner İşletme Sermayesi.....	64
6.14.Aktif Sermaye	65
6.15.Pasif Sermaye	68
6.16.Yıllık Faaliyet Sonuçları	71
6.17.Gayrisafi Üretim Değeri.....	71
6.18.Bitkisel Üretim Değeri	72
6.19.Hayvansal Üretim Değeri.....	75
6.20.Gayrisafi Hâsıla.....	76
6.21. İşletme Masrafları.....	79
6.22.Brüt Kâr.....	83
6.23.Saf Hâsıla	83
6.24.Tarımsal Gelir.....	84
6.25.Safi Kâr.....	87
6.26.Araştırma Alanında İncelenen İşletmelerde Kiraz Yetistirciliği Hakkında Genel Bilgiler	89
6.26.1. Araştırma bölgesinde kiraz üreten üreticilerin tarımsal üretim ve kiraz yetiştiriciliği konusunda deneyimleri	89
6.26.2. İşletmecilerin kiraz yetiştiriciliği yapma nedenleri.....	89
6.26.3. İşletmelerde bulunan fidanlar hakkında genel bilgiler.....	90

6.26.4. Kiraz yetiştiriciliğinde sulama	91
6.26.5. Hastalık ve zararlıların belirlenmesindeki yöntemler	93
6.26.6. Kiraz bahçelerinde budama yapma durumu.....	93
6.26.8. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliğinde bilgi eksikliği olunan konular	94
6.26.9. Kiraz üreten işletmelerin bilgi kaynaklarının ihtiyaçları karşılama durumu	95
6.26.10. İşletmelerde kayıt tutma durumu	95
6.26.11. Kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen unsurlar	96
6.26.12. Kirazda pazarlama sorunları	98
6.26.13. Kiraz tüketici fiyatlarından üretici ve aracılarn aldıkları pay	99
6.26.14. İncelenen işletmelerde tarım sigortası yaptırma durumu.....	99
6.26.15. Araştırma bölgesinde kiraz yetiştiriciliğinin sorunları.....	100
7.SONUÇ ve ÖNERİLER.....	102
KAYNAKLAR.....	111
ÖZGEÇMİŞ	129

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3. 1. Anket yapılacak örnek işletme sayısı ve tabakalara dağılımı	13
Çizelge 3. 4. Bitkisel üretimde değişen ve sabit masraflar	17
Çizelge 3. 5. Hayvansal üretimde değişen ve sabit masraflar	17
Çizelge 4.1. İlçe alan kullanım dağılımı tablosu	18
Çizelge 4.2. Ermenek işlenen arazi kullanım durumu	19
Çizelge 4.3. Ermenek işlenen tarla arazisi durumu	20
Çizelge 4.4. Ermenek işlenen meyve-bağ arazisi durum tablosu	20
Çizelge 5. 1. Dünya kiraz üretim alanları	21
Çizelge 5. 2. Dünya belli başlı ülkelerde kiraz üretim alanı ve üretim durumu	24
Çizelge 5. 3. Dünya’da bazı önemli ülkeler itibariyle kiraz üretimi (ton)	27
Çizelge 5. 4. Dünya kiraz ihracat miktarları (ton)	30
Çizelge 5. 5. Dünya’da yıllar itibariyle en çok kiraz ihracatı gerçekleştiren ülkeler (Ton)	31
Çizelge 5. 6. Dünya kiraz ithalat miktarları (ton)	32
Çizelge 5. 7. Belli başlı ülkeler itibariyle kiraz ithalat miktarları (ton)	33
Çizelge 5. 8. Yıllar itibariyle belli başlı ülkelerde kiraz fiyatları (USD/ ton)	33
Çizelge 5.9. Türkiye kiraz üretim değerleri	35
Çizelge 5.11. Türkiye yıllar itibariyle ihracat değerleri	37
Çizelge 5.12. Türkiye Yıllara Gore Kiraz İthalat Miktarları	38
Çizelge 5.13. Yurtiçi sertifikalı fidan/fide kullanım desteği	40
Çizelge 6.1. İncelenen işletmelerin nüfus varlığı	44
Çizelge 6.2. İncelenen işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu	45
Çizelge 6.3. Aile işgücü varlığı (EİB)	47
Çizelge 6.4. Toplam işgücü varlığı	48
Çizelge 6.5. İşletme yöneticilerinin eğitim durumu	49
Çizelge 6.6. İşletme yöneticilerinin sosyal güvence durumu (%)	50
Çizelge 6.7. İncelenen işletmelerde arazi mülkiyet durumunun	52
Çizelge 6.8. Arazilerin sulanabilir durumları	53
Çizelge 6.9. İncelenen işletmelerde üretim desen	55
Çizelge 6.10. Kiraz üretim alanı, ağaç sayısı ve verimi	57
Çizelge 6.11. Toprak sermayesi (TL)	58
Çizelge 6.12. Arazi ıslah sermayesi (TL)	59

Çizelge 6.13. Bina sermayesi	59
Çizelge 6.14. Bitki sermayesi.....	60
Çizelge 6.15. Alet makine varlığı (adet)	62
Çizelge 6.16. Alet makine sermayesi (TL)	62
Çizelge 6.17. Hayvan sermayesi (TL).....	63
Çizelge 6.18. Döner işletme sermayesi (TL)	65
Çizelge 6.19. Aktif sermaye.....	67
Çizelge 6.20. İşletmelerin vadelerine göre borç durumları (TL)	69
Çizelge 6.21. Yabancı sermaye (TL)	70
Çizelge 6.22. Pasif sermaye (TL).....	71
Çizelge 6.23. Bitkisel Üretim Değeri.....	74
Çizelge 6.24. Hayvansal üretim değeri (TL).....	76
Çizelge 6.25. GSÜD ve GSH'nın üretim faaliyetlerine göre dağılımı	77
Çizelge 6.26. Üretim birimi başına üretim değeri.....	78
Çizelge 6.27. Hayvansal üretim değişen masrafları.....	80
Çizelge 6.28. Bitkisel üretim değişen masrafları	81
Çizelge 6.29. Sabit masraflar	82
Çizelge 6.30. İşletme masrafları.....	83
Çizelge 6.31. İşletmelerin brüt kârı, saf hâsıla ve tarımsal geliri.....	86
Çizelge 6.32. İşletmelerin safi kârı	87
Çizelge 6.33. İşletmelerin rantabilitesi.....	88

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 5. 1.Dünya kiraz üretim alanları indeks değerleri.....	22
Grafik 5. 2.Dünya kiraz üretim alanları ve üretim durumu.....	22
Grafik 5. 3. 2017 yılı ülkeler itibariyle kiraz dikim alanı payları (%)	25
Grafik 5. 4:Yıllar itibariyle ülkelerin kiraz dikim alanları (ha)	25
Grafik 5. 5.Dünya kiraz üretim miktarı indeks değerleri	26
Grafik 5. 6.Ülkeler itibari ile 2017 yılı kiraz üretim durumu (ton).....	28
Grafik 5. 7:Yıllar itibariyle ülkelerin kiraz verim durumu (ton).....	29
Grafik 5. 8.Kiraz üreticisi ülkelerin 2017 yılı kiraz üretim payları	29
Grafik 5. 9.Dünya kiraz ihracat miktarları (ton)	30
Grafik 5. 10.Dünya kiraz ihracat miktarları indeks grafiği.....	30
Grafik 5. 11.Dünya kiraz ithalat miktarları(ton)	32
Grafik 5. 12.Türkiye kiraz üretim miktarları (ton).....	36
Grafik 5. 13. Türkiye kiraz ihracat miktarları (ton)	37
Grafik 5. 14. Türkiye yıllara göre kiraz ithalat miktarı tahmini değerler	39
Grafik 6. 1. İşletmelerin tarım yaptıkları yıl sayısı ve kiraz üretimi yapılan yıl sayısı..	89
.....	89
Grafik 6. 2. İşletmecilerin kiraz yetiştiriciliği yapma nedenleri	89
Grafik 6. 3. Fidanların temin edilme yerleri	90
Grafik 6. 4. Fidan seçiminde dikkat edilen kriterler	90
Grafik 6. 5. Kiraz üreten işletmelerin çeşitleri ilk öğrenme yeri	91
Grafik 6. 6. İşletmelerin fidanların dikim aralıkları ve mesafeleri ile ilgili bilgi kaynakları.....	91
Grafik 6. 7. İşletmelerde kullanılan sulama suyu yöntemi.....	92
Grafik 6. 8. İşletmelerde sulama suyu temin etme şekli	92
Grafik 6. 9.Kiraz yetiştiriciliğinde sulama yöntemlerinin belirlenme nedenleri	93
Grafik 6. 10. Hastalık ve zararlıların belirlenmesindeki yöntemler (%).....	93
Grafik 6. 11. Kiraz bahçelerinde budamayı yapma durumu	94
Grafik 6. 12. Kiraz üretiminde karşılaşılan sorunların çözümünde destek alınan yerler	94
.....	94
Grafik 6. 13. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliği hakkında bilgi eksiklik konuları	95
Grafik 6. 14. Bilgi kaynaklarının ihtiyaçları karşılama durumu	95

Grafik 6. 15. İşletmede kayıt tutma durumu	96
Grafik 6. 16. İşletmelerde tutulan kayıt türleri (%).....	96
Grafik 6. 17. Kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen unsurlar	97
Grafik 6. 18. Fiyatların istikrarsızlığının nedenleri.....	98
Grafik 6. 19. Kirazda pazarlama sorunları	98
Grafik 6. 20. Ermenek kirazının pazarlama olanaklarının arttırılmasında etkili olacak faktörler	98
Grafik 6. 21. Üreticilerin kirazdan elde edilen karın paylaşımı konusundaki düşünceleri (%)	99
Grafik 6. 22. İncelenen işletmelerde tarım sigortası yaptırma durumu (%).....	100
Grafik 6. 23. İncelenen işletmelerde tarım sigortası yaptırılmamasının nedenleri (%)	100
Grafik 6. 24. Araştırma bölgesinde kiraz yetiştiriciliğinin sorunları	101
Grafik 6. 25. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliğindeki sorunlara çözüm önerileri	101

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

da: dekar

EİG: Erkek İş Gücü

FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations

GSH: Gayrisafi Hasıla

GSÜD: Gayrisafi Üretim Değeri

GSYİH: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

ha: hektar

PDKA: Prodükatif Demirbaş Kıymet Artışı

TL: Türk Lirası

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

1.1.Konunun Önemi

Tarım sektöründe, ekonomik önemi giderek artan bir faaliyet de meyve yetiştirme ve pazarlama faaliyetidir (Doğanay, 1998: 177). Türkiye içerisinde bulunduğu coğrafi konumu itibariyle birçok meyve türünün yetişebildiği büyük bir meyve bahçesi durumundadır. Ilıman iklim meyve türlerinin yaygın bir biçimde büyük bir çeşit zenginliğiyle yetişebildiği ekolojik zenginliğimiz göze çarpmaktadır. Bu meyve türleri arasında kiraz önemli bir yer tutmaktadır (Özçağırın, 1974).

Meyvecilik tarihi ve kültürü açısından Anadolu'nun Dünya'da önemli bir yeri vardır. Bu nedenle Anadolu birçok meyve türünde olduğu gibi, bahçe kültürü içerisinde bulunan kirazın (*Purunus avium* L.) da en eski kültür alanlarından biridir (Ülkümen, 1973). Kiraz (*Purunus avium* L.) botanikte Rosaceae familyası, Prunoideae alt familyası, Prunus cinsine girer (Öz, 1988). Buna göre ülkemiz de kirazın orijin merkezlerinden biridir. Dünya'da 1500 civarında çeşidi bulunmaktadır. Kirazın Avrupa kıtasına yayılması tohumlarının kuşlar ve hayvanlar tarafından taşınmasıyla olmuştur. Amerika'ya ise kolonistler götürmüşlerdir. Çeşitlerin çoğu İngiltere'den ithal edilmiş olup, ilk modern kiraz yetiştiriciliğine Pasifik kıyılarındaki Oregon Eyaletinde başlanmıştır (Başkaya, 2013).

Dünya üzerinde kiraz yetiştiriciliği Afrika'nın kuzeyi, Avrupa'nın tamamı, Ortadoğu'nun batı kısmında yer alan ülkeler, Anadolu, Hazar Denizi ve buraya yakın ülkeler ile Kuzey ve Güney Amerika kıtasında yoğun olarak yapılmaktadır (Şanlı, 2001).Dünya'da geniş bir alana yayılmış bulunan kirazın yaygın yetişme alanları; Amerika Birleşik Devletleri'nde Michigan, Oregon, California, Washington, New York, Utah ve Pensilvania; Rusya'nın Avrupa kısmı, Kanada'da Ontario bölgesi, Akdeniz çevresindeki Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Cezayir gibi ülkeler, Doğu Pireneler, Rhone Havzası, Kuzey Avrupa ülkeleri ve Yugoslavya'nın Gorica Bölgesi'dir (Öz, 1988).

Kiraz Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olup, Mayıs ayı ortalarından itibaren pazara sunulmaktadır (Bolsu, 2007). Türkiye'de birçok bölgede kiraz yetiştirilmekle birlikte, üretimin en yoğun olduğu bölge, Ege Bölgesidir. Bu alan, Türkiye üretiminin %28'ini karşılamaktadır (TUIK, 2013).

Türkiye, birçok meyve türünde olduğu gibi kiraz yetiştiriciliğinde de giderek artan bir yetiştiricilik potansiyeli ile üretici ülkeler arasında önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin çevresindeki kiraz yetiştiren ülkelerin üretimleri pek yüksek düzeylerde değildir. Ayrıca dışpazarlara daha erken dönemlerde ve daha kaliteli ürün sunma

imkanımız da oldukça yüksektir. Bu bakımdan özellikle Arap ülkeleri iyi bir pazar durumundadırlar. Kirazyetiştiriciliğinde söz sahibi Avrupa ülkelerinde yetiştirilen pazar değeri yüksek, kaliteli ve erkenci çeşitlerde Türkiye önemli potansiyele sahiptir. Ekolojik faktörler yönünden sahip olduğumuz oldukça önemli olan bu avantajın iyi kullanılması durumunda kiraz dış satımında söz sahibi ülkeler arasına girmek ve yüksek düzeyde gelir elde etmek mümkün görülmektedir (Sütyemez ve Eti, 1999).

Ancak birçok meyve tür ve çeşidinde olduğu gibi özellikle bu bakımdan çok spesifik bir yere sahip olan kirazlarda tozlanma ve dölllenme olaylarının sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, meyve tutumu ve meyve kalitesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü kirazlarda kendine uyumsuzluk özelliği yanında çeşitler arasında karşılıklı uyumsuzluk problemi de vardır (Sütyemez ve Eti, 1999)

1.2.Konunun Amacı

Türkiye’de özellikle bazı meyve ve sebze çeşitlerinin dikim ve ekim alanlarında ve dolayısıyla üretimde son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Tarım sektöründe üreticilerin maksimum kar amaçlarına ulaşabilmeleri için üretimine karar verecekleri ürün kombinasyonunda yer alan ürünlerin verimlilik ve karlılık analizlerinin yapılması önem arz etmektedir. Tarım işletmelerinde tek yıllık ürün üretiminde verilen ürün deseni tercih kararlarında optimizasyon sağlanamaması durumunda, bir sonraki yıl düzeltme imkanı olmakla beraber, çok yıllık ürünlerde tesis döneminin ürün çeşidine göre 2-10 yıl arasında değişmesi nedeniyle, bu ürünlerin araziden sökülüp başka ürün üretme kararı kolay alınamamaktadır. Bu nedenle özellikle çok yıllık meyve bahçelerinin tesisinde, seçilecek meyve çeşitlerinin verimlilik ve karlılık analizlerinin iyi yapılması gerekmektedir. Türkiye’de meyve üretiminin ekonomik analizi ile ilgili çalışmalarda genel olarak, meyvelerin çeşit ve üretim teknikleri konusundaki farklılıklar dikkate alınmadan farklı çeşitlerin ortalama değerlerine dayalı olarak analizler yapılmaktadır. Bu sonuçlar, farklı çeşit ve üretim tekniklerinin ortalama değerlerine karşılık gelmektedir.

İşletme yöneticilerinin bahçe tesisinde çeşit kombinasyonu oluşturulurken, farklı çeşitlerin teknik özellikleri yanında bilinmesi gereken önemli bir diğer konuda, farklı çeşitlerin karlılık düzeyleridir. Dolayısıyla, üreticilerin üretilen meyve türlerinde çeşit seçimine karar vermelerine katkı sağlayacak veri tabanına katkı sağlama ve farklı çeşitlerin karlılık düzeylerini belirlemek ve kiraz üretimi yapan işletmelerin yapısal ve ekonomik faaliyet sonuçlarını ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında araştırma yöresinde yer alan tarım işletmelerinin; arazi mülkiyeti ve arazi kullanım şekilleri, işgücü varlığı ve kullanım durumunu, üretim deseni, araştırma yöresinde kiraz üretimi yapan işletmelerde çeşit tercihi ve bu tercihi etkileyen faktörler, işletmelerin yıllık faaliyet sonuçlarının analizi, üretilen kirazların pazarlama yapısı ve karşılaşılan sorunları tespit ederek, karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinin tespiti amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada dünyada ve Türkiye’de üretilen kirazın mevcut durumu tespit edilerek, ithalat ve ihracat değerleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. KONU İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Konu ile ilgili yapılmış özellikle ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir. Söz konusu çalışmaların özetleri aşağıda verilmiştir.

Sütyemez ve Eti (1999), ‘Pozantı Ekolojik Koşullarında Yetiştirilen Bazı Kiraz Çeşitlerinin Döllenme Biyolojileri Üzerine Araştırmalar’1992–1993 yılları arasında yapılan bu araştırmada Çukurova Üniversitesi Pozantı Araştırma Merkezi’nde yetiştirilen 7 kiraz çeşidinin (Sarı, Ömerli, Akşehir Napolyonu, 0900 Ziraat, Merton Marvel, Merton Bigarreau ve Noble) döllenme biyolojileri incelenmiştir. Bu amaçla incelenen çeşitlerin serbest tozlanma, kendine ve karşılıklı tozlanma durumlarında meyve tutma düzeyleri ve elde edilen meyvelerde meyve ağırlığı, çekirdek ağırlığı, meyve eti/çekirdek ağırlığı oranı, suda çözünebilir kuru madde (S.Ç.K.M.), gibi kalite kriterleri araştırılmıştır. Araştırmada Sarı ve Noble çeşitleri için diğer tüm çeşitlerin uygun tozlayıcı oldukları görülmüştür. Meyve tutma düzeyleri %1 ile %45 arasında değişmiştir. Farklı tozlayıcıların meyve kalite kriterlerine pratik bakımdan pek önemli sayılmayacak ölçüde etki ettiği görülmüştür.

Pacciani ve ark. (2001),“The role of typical products in fostering rural development and the effects of Regulation (EEC) 2081/92” isimli çalışmasında, kırsal kalkınmanın programlı bir şekilde ilerleyen Avrupa Birliği’nin ana politika konularından biri olduğunu belirtmiştir. Hem dünya çapındaki literatürlerde, hem de AB’nin kendine uyarladığı politikalarda nitelikli ürünlerin önemi üzerinde durulmaktadır. Nitelikli ürünler, orijinlerini oluşturan alanlarına sıkıca bağlı olup, karakteristik özelliklerini bölgelerin iklim, teknik ve organizasyonel özelliklerinden almaktadır. Bu ürünlere yerel kültür ve gelenekleri koruyan ve özellikle avantaj sahibi olmayan dağlık alanlarda kırsal kalkınmayı teşvik edici olarak bakılmaktadır. Pacciani ve arkadaşlarının yaptıkları bu çalışmalarında, kırsal kalkınma ve bu ürünler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışma ile bu tür ürünlerin desteklenmesinde değişik stratejiler ve yerel düzeyde ürünlerin üretim ve pazarlama sürecinde yer alan ve bu ürünlere PDO/PGI alınmasında etkili olan aktörlerin (çiftçiler, işleme firmaları, yerel kamu enstitüleri, üreti ve tüketici birlikleri vb.) rolleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Gündüz ve Metin (2002),‘Malatya İli Merkez İlçede Kayısı Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Üretim ve Pazarlama Sorunları’ adlı çalışmalarında Malatya ili Merkez ilçede kayısı yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amaçları; işletmelerin yapısal özelliklerinin belirlenmesi ve işletme sonuçlarının ortaya

konulmasıdır. İşletmeler Oransal Olmayan Tabakalı Tesadüfi Örnekleme Yöntemi ile belirlenmiş ve veriler Direkt Mülakat yöntemi ile sağlanmıştır. Elde edilen verilerden hareketle üretim ve pazarlamaya yönelik çalışmalarla üretici gelirlerinin arttırılabileceği sonucuna varılmıştır.

Demircan ve ark. (2004), “Isparta ilinde kirazın pazarlama yapısı ve sorunları” adlı çalışmalarında Isparta ilinde kirazın pazarlama yapısı araştırılması, sorunlarının belirlenmesi ve çözüm önerileri üzerinde durmuşlardır. Çalışma verileri Isparta ilinde 92 kiraz üreticisi ile anket yapılarak elde edilmiştir. Sonuç olarak araştırmacılar çalışmalarında kiraz üretimi için en önemli sorunun fiyat istikrarsızlığı, yeterli sayıda ve kalitede işgücünün bulunamaması, ambalaj malzemesinin zamanında temin edilememesi ve kiraz alım merkezlerinin düzensiz olmasından kaynaklandığını tespit etmişlerdir.

Dere (2006), ‘Tarımsal Pazarlama Sorunları ve Sultandağı Kirazı Üzerine Bir Araştırma’ adlı çalışmasında Türkiye’de tarımsal pazarlamanın sorunlarını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Uygulama bölümünde Afyonkarahisar’a bağlı Sultandağı ilçesinde kiraz pazarlaması üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırma için gerekli olan veriler anket ve mülakat yöntemleriyle toplanmıştır. Daha sonra anket yöntemiyle toplanan bilgilerin istatistiksel anlamda ilişkileri incelenmiştir. Anket sonuçlarının yorumlanması sırasında yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilerden de faydalanılmıştır. Sonuç olarak Sultandağı’nda kiraz pazarlamasında önemli sorunlar tespit edilmiş ve bu sorunların çözümünde ilçedeki kurumların ve yetiştiricilerin yetersiz kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Engin ve Ünal (2006) ‘0900 Ziraat’ Kiraz Çeşidinin Kış Dinlenmesi Üzerine Araştırmalar’ adlı çalışmalarında, İzmir’de 2002-2003 ve 2003-2004 kış aylarındaki soğuklanmanın, ‘0900 Ziraat’ kiraz çeşidinin çiçeklenmesi üzerine etkisinin belirlenmesi için, soğuklanma ihtiyaçları yüksek olan Windsor ve Lambert kiraz çeşitleri ve soğuklanma ihtiyacı düşük Kırdar kirazı kullanılarak, bu çeşitlerle 0900 Ziraat kiraz çeşidinin çiçek tomurcuklarının uyanma, çiçeklenme başlangıcı ve çiçeklenme periyotlarının karşılaştırılması ve ‘0900 Ziraat’ çeşidinin kış dinlenme süresinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Tapur ve Bozyiğit (2009), ‘Ereğli (Konya) İlçesinde Meyvecilik’ adlı çalışmalarının amacı, Ereğli’de meyveciliğin dağılımını, üretimini ve gelişimini ortaya koymaktır. Araştırmanın ilk aşamasında konu ile ilgili literatür incelenmiştir. Daha sonra çeşitli tarihlerde (Eylül 2008 ve Temmuz 2009) arazi incelemeleri yapılmıştır.

Saha çalışması ile elde edilen bilgiler, literatür ve SWOT/GZFT analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Çalışmacın sonucunda, Türkiye dünyadaki kirazda ki üstünlük avantajını (ekolojik avantaj) yeteri kadar kullanamamakta ve el yordamıyla ihracat yapmaya çalışmakta olduğu, Ereğli ilçesinin ekonomisi ve çiftçisinin refah düzeyinin daha da yükseltilmesi için yapılması gereken en önemli çalışmalardan birisi kiraz üretim alanlarının ve birim alandan alınan ürün miktarının arttırılması gerektiği, Ereğli’de meyvecilik konusunda çiftçi eğitimlerine önem verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kan (2011), ‘Coğrafi İşaretlerin Yerel Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi; Akşehir Kirazı Araştırması Bulguları’ bu çalışmada coğrafi işaretlerin buldukları yörede oluşturdukları ekonomik değer ve kırsal kalkınma aracı olarak kullanılma potansiyelleri örneklerle açıklanmaya çalışılmış ve Türkiye’de 2004 yılında “Menşei İşareti” olarak Coğrafi İşareti alınmış Akşehir Kirazının yörede kırsal kalkınma açısından nasıl bir etki oluşturduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışma, 2010 yılında Konya-Akşehir ilçesi ve Afyonkarahisar-Sultandağı ilçesinde toplam 130 Akşehir Kirazı üreticisi ile yapılan anket ve 2009 yılında 12 kurumla yapılan derinlemesine mülakat sonucu elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre bölgede kirazın büyük bir ekonomik değer oluşturduğu, coğrafi işaretin alınmasının yerel ekonomik kalkınma açısından faydaya dönüştürülmesinde bölgesel, sosyal ve iletişimsel sıkıntıların giderilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Öztürk (2010), ‘Isparta İlinde Kiraz İşletmelerinde Yeniliklerin Benimsenme ve Etki Değerlemesi’ adlı çalışmasında, Araştırmanın verilerini Isparta ilinin Merkez, Uluborlu ve Senirkent ilçelerindeki 75 kiraz işletmesi, bu ilçelerde görev yapan 7 yayım elemanı ve kiraz konusunda çalışan 22 araştırmacı ile yapılan anketler oluşturmuştur. Anket yapılan işletmeler, yenilik olarak belirlenen kriterleri uygulama durumlarına göre puanlandırılmış; 69 işletme yüksek, 6 işletme düşük düzeyde yenilikçi grupta yer almıştır. Çalışmada, yüksek düzeyde yenilikçi işletmelerin uyguladıkları yeniliklerin, düşük düzeyde yenilikçi işletmelere göre ekonomik olarak fark meydana getirip getirmediği ölçülmüştür. Yüksek ve düşük düzeyde yenilikçi işletmeler arasında dekara brüt marj bakımından anlamlı farklılığın olup olmadığı t testi ile belirlenmiş ve dekara brüt marj bakımından istatistiki olarak fark bulunmamıştır.

Koç ve ark. (2012) ‘Akşehir Kirazı İhracat Araştırması’adlı çalışmalarının amacı, ülkeler arasındaki ticari akışları tek bir ürün perspektifinden değerlendirerek ortaya Türk firmaları açısından bir rekabetçilik analizi yapmasıdır. Sözü edilen

rekabetçilik analizi Türk firmaların uluslararası pazarlarda tek bir ürün açısından rekabetçiliğini ölçerek ve bu noktadan hareketle modeller oluşturarak, dünya pazarlarında hangi hedef pazarlara yönelmesi gerektiğini açıklayabilmektir. Gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda, kiraz ihracatı yapan işletmeler için hedef olabilecek ülke pazarlarını tespit etmek son derece kolaylaşmıştır. Çalışmanın sonucunda kiraz yetiştiriciliği konusunda çiftçilere eğitim verilmeli, modern kapama kiraz bahçe tesisi kurulmalı , şoklama cihazları ile soğuk depolar kurulmalı, üretici birliği aktif hale gelmeli, üreticilerin kiraz alıcılarına karşı birlikte hareket etmesi sağlanmalı, Türkiye’de kirazın piyasa son çıkış yeri olan Taşkent kirazının tanıtımı iyi yapılarak büyük firmaların alım için bölgeye gelmesi sağlanmalı üreticilerin kiraz toplarken kalibrelerine göre ayrımı yapılması sağlanarak yüksek fiyata satılması sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada günlük sıcaklıklar her saat kaydedilmiş ve böylece kasım başından mart sonuna kadar geçen devrede 7.2°C’nin altında geçen süre (saat) hesaplanmıştır. Çiçek tomurcuklarının yetersiz soğuklanması, tomurcukların uyanmasını geciktirmiştir. Lambert, Windsor ve 0900 Ziraat kiraz çeşitlerinde yetersiz soğuklanmanın bir diğer etkisi de çiçeklenmenin gecikmesidir. Ayrıca ‘0900 Ziraat’ kiraz çeşidinin kış dinlenme ihtiyacının, 1555 saatten daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Eşitken ve ark. (2012) ‘Konya İli Meyvecilik Ve Bağcılık Eylem Planı’ adlı çalışmalarında Konya ilinin ekonomisinde önemli payı olan meyve ve bağ üretiminin gelişimini sağlıklı ve planlı bir Grafikte gerçekleştirmek ve sürdürülebilir hale getirmek amacı ile bölgede yer alan meyve ve bağ üreticilerinin mevcut durumlarının analiz edilmesi, sorunlarının belirlenmesi, bu sorunlara çözüm önerilerinin yapılması ve bu çerçevede eylem planlarının çıkarılması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda arazi büyüklüğünün ekonomik gelir getirecek boyuta getirilmesi, arazi toplulaştırma ve göç sorununun çözümü, üreticilerin eğitilmesi, bahçe tesisi ve yetiştiricilik sırasında karşılaşılan sorunların çözümü, hasat sonrası ürünün muhafazası, işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili sorunların çözülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Hasdemir ve Taluğ (2012), ‘Kiraz Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamalarının Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin Analizi’ adlı çalışmalarında yürütülen bu araştırma ile Afyonkarahisar İlindeki kiraz üreticilerinin bireysel ve işletme özellikleri incelenerek, iyi tarım uygulamalarını (İTU) benimsemeye etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, Afyonkarahisar ilinde kiraz üretimi yapan üreticiler arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen 136 üreticiye, anket

çalışması yapılmak suretiyle elde edilen veriler analiz edilmiştir. İTU yapan ve yapmayan gruplar arasında farklılığı anlamlı bulunan bağımsız değişkenlerin, lojistik regresyon çözümlemesi yapılarak İTU yapma kararına olan etkileri oransal olarak belirlenmiştir. İşletme özellikleri yanında, pazar isteklerinin de önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, İTU'nun yaygınlaşmasına yönelik yürütülecek faaliyetlerde pazarlama durumu dikkate alınarak sözleşmeli tarım modeli uygulanmalı, ayrıca tarımsal yayım ve danışmanlık çalışmalarına önem verilmelidir.

Ali ve ark. (2013), 'Determinants of Cherry Production and Marketing in Pakistan: A Propensity Score Matching Approach' mevcut araştırmada Pakistan'daki kiraz üretim ve pazarlama tahmini olarak belirlenmiştir. Çalışma için Balochistan eyaletinin Kalat ve Ziarat ilçelerinden 60 kiraz üreticisinin kesitsel veriler alınmıştır. Çeşitli ekonometrik modeller ve teknikler kullanarak Kiraz bahçesi altındaki hektar sayısının tahmininde regresyon modeli kullanılarak analizler yapılmıştır. Logit modeli çiftçilerin çiftliklerde satış gibi karar vermede kullanılmıştır. Eğilme puanı eşleme tekniği (önceki değeri) kiraz net getirilerini ve kiraz verimini tahmin etmek için istihdam edilmektedir. Ampirik sonuçlar pazarda kiraz satan çiftçilerin daha yüksek net getiri elde ettiğini göstermektedir.

Başkaya (2013), Türkiye'de Kiraz Tarımının Coğrafi Esasları', adlı çalışmasında Türkiye kiraz üretim alanları ve üretimindeki gelişmeler, kiraz üretiminin bölge ve illere göre dağılımı, Türkiye kiraz üretimi ile ihracatının Dünya üretimi ve ihracatındaki önemi incelenerek kiraz tarımındaki sorunlar tespit edilmeye çalışılarak, sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur. Çeşitli altyapı eksiklikleri, üretim ve pazarlamada yer alan kişi ve kurumların örgütlenememesi, etkin bir tarım planlamasının olmaması, üretim ve pazarlamada bilgi yetersizliği, finansman ve nakliye sorunları kiraz tarımında önemli sorunlardandır. Üretim ve ihracattaki atışların devam edebilmesi, kiraz üretimi ve pazarlamadaki sorunların azaltılması ile mümkündür. Kiraz üreticisinin üretim ve pazarlamada yaşadığı sorunların çözüme kavuşturulması, devletin etkin üretim ve pazarlama politikası izlemesi, kiraz üretimi ve kalitesinin devamlılığıyla birlikte Türk kirazının Dünya pazarlarında kalıcı olmasını sağlayacaktır.

Bayramoğlu (2013), "Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri" adlı çalışmasında, risk davranışlarının üretici geliri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada; üreticilerin tercih ölçeğini kullanarak riskli seven ve sevmeyen olarak sınıflandırmış karşılaştırmalı olarak analiz edilmesine dayandırmıştır. Çalışmasında risk davranışları üzerinde etkili olan faktörleri

lojistik regresyon modeli ile tahmin etmiş ve risk davranışı üzerinde toplam işletme alanı, aile iş gücü potansiyeli, kiraz alanının toplam işletme arazisi içerisindeki payı, üretim faaliyetlerinin sayısı, üretici yaşı, eğitim düzeyi ve meyve bahçelerinin toplam gelirinin etkili olduğunu belirlemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre başarı kriterleri incelenmiş risk seven işletmelerin net karları, ekonomik rantabiliteleri, tarımsal gelirlerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Karaman ve ark. (2013), 'Geleneksel ve Organik Kiraz Üreten İşletmelerin Verimlilik ve Etkinlik Analizi' bu çalışmada Bursa ili Keles ilçesi Organik Meyve Üreticileri Birliği'ne üye organik kiraz üretimi yapan 15 işletme ve geleneksel kiraz üretimi yapan 35 işletmenin teknik etkinliği araştırılmıştır. Veri zarflama analizi sonuçlarına göre organik kiraz üreten işletmelerin teknik etkinliği geleneksel kiraz üreten işletmelere göre daha yüksektir. Organik ve geleneksel kiraz üreten işletmelerin toplam potansiyel iyileştirme değerleri; çıktı ve girdiler açısından ayrı ayrı değerlendirildiğinde, tüm değişkenlerde iyileştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Salih ve ark. (2015), 'Kiraz Yetiştiriciliğinde Organik ve Konvansiyonel Üretimin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi' bu çalışma, 2008-2010 yılları arasında Kayısı Araştırma İstasyonu deneme alanında yürütülmüştür. SL64 anacı üzerine aşılı 0900 Ziraat çeşidi ile tesis edilen bahçede, çiftçi şartlarının oluşturulduğu konvansiyonel bitki besleme yönteminin yanı sıra organik yetiştiricilikte kullanılan çiftlik gübresi, yeşil gübreleme ve organik gübrenin değişik uygulamalarının kullanıldığı 5 farklı kombinasyon, verim, değişen masraflar GSÜD ve elde edilen brüt kar açısından karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonunda, verim ve brüt kar parametrelerinde ilk sırayı konvansiyonel yetiştiricilik alırken, bunu sırasıyla TÇYG (topraktan organik gübre + çiftlik gübresi + yeşil gübreleme) ve TYG (topraktan organik gübre + yeşil gübreleme) uygulamaları takip etmiştir. Çalışmada, TÇYG uygulamasında, en yüksek GSÜD (Gayrisafi Üretim Değeri) elde edilmesine karşın, organik girdilerin daha pahalı olmasından dolayı brüt kar oranında 2. sırayı almıştır.

İkinci ve Bolat, (2015), 'Bazı Kiraz Çeşitlerinin GAP Bölgesindeki Performanslarının İncelenmesi' adlı çalışmalarında kısmen semi arid iklim özelliği gösteren Şanlıurfa koşullarında SL 64 klonalidris (*Prunus mahalebL.*) anacı üzerine aşılanmış 'Stella', '0900 Ziraat', 'Stark Gold', 'BigarreauGaucher' ve 'Noble' kiraz çeşitlerinin 2008-2011 yılları arasındaki bazı fenolojik, morfolojik ve pomolojik özellikleri incelenmiştir. Çeşitlere ait ağaçlar üzerinde yapılan fenolojik gözlemlerde, en erken çiçeklenmeye başlayan (25.03-05.04) ve en erken meyvelerini olgunlaştıran (15-

26.05) çeşit Stella olmuştur. Araştırmada incelenen kiraz çeşitlerin birim gövde enine kesit alanı 162.99 (Stella)- 260.21 cm² ağaç-1 (Bigarreau Gaucher) ve kümülatif verim etkisi değerleri ise 67.34 (Noble) – 237.74 (Stella) (g cm⁻²) arasında tespit edilmiştir. Çeşitler arasında en iri meyvelere 0900 Ziraat (8.88 g), en geniş meyvelere Stella (24.17 mm), en düşük çekirdek ağırlığına Stella (0.36 g), en uzun meyve sapına Noble (51.96 mm), en yüksek suda çözünebilir kuru madde miktarına (ŞÇKM) 0900 Ziraat (%18,48) ve en düşük meyve suyu titre edilebilir asitlik miktarına ise Stella (%0,42) çeşidinin sahip olduğu belirlenmiştir.

Küçükçongar ve ark. (2015), 'Konya İli Taşkent İlçesi Kiraz Üreten Tarım İşletmelerinin Yapısının Belirlenmesi' adlı çalışmalarında; Bahri Dağdaş Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü tarafından konu uzmanlarınca çiftçilerle bizzat yerinde uygulamalı eğitimlerin verilmesi, üretici örgütlerinin geliştirilmesi ve yapılacak olan düzenlemelerin getireceği faydalar hedeflenmiştir. Taşkent Kirazının yetiştiği koşullar ve dönem itibarı ile özellikle ihracata yönelik ivmelenmesi ve tarım alanlarının sınırlı olduğu Taşkent ilçesinde kırsal kalkınmaya katma değer üretmesi tüm paydaşlar açısından önem arz etmektedir.

Bayraktar ve Saner (2016), İzmir-Kemalpaşa Yöresinde Globalgap Uygulayan ve Uygulamayan Kiraz Üreticilerinin Bilgi Gereksinimleri Ve Görüşleri' adlı çalışmalarında İzmir-Kemalpaşa Bağyurdu Yaş Meyve Sebze Kooperatifi'ne ortak olan Global GAP uygulayan 96, uygulamayan (geleneksel) 81 kiraz üreticisinden 2009 yılında anket yoluyla elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu veriler doğrultusunda her iki gruptaki üreticilerin kiraz üretiminde etkili ve önemli bulunduğu konular ile bunların öncelikleri, karşılaştıkları sorunlar, riskler ile bilgi taleplerine yönelik görüşleri ortaya konulmuştur. Her iki gruptaki üreticilerin yaş ortalamaları ve kiraz üretimindeki deneyimleri göz önüne alındığında GlobalGAP uygulayan üreticiler için kendi deneyimleri en etkili bilgi kaynağı olarak bulunurken geleneksel kiraz üreticilerinde ilaç bayilerinin önerileri en etkili bilgi kaynağı olarak bulunmuştur. Görüşülen üreticilerin GlobalGAP teknikleri konusunda, öncelikle ilaç bayilerini bilgi kaynağı olarak gördükleri belirlenmiştir. Bunu sırasıyla sertifikasyon firmaları ve tarım danışmanları izlemektedir. Bu konuda İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerinin henüz önemli bir bilgi kaynağı olarak görülmemesi dikkat çekici bulunmuştur.

Öz ve Bal (2016), 'İhracatçı Açısından Isparta İli Kiraz İhracatının Analizi' adlı çalışmalarının amacı Isparta ilinden kiraz alıp ihraç eden firmalardan elde edilen verilerle Isparta ilinin kiraz ihracatının analizini yapmaktır. Çalışmada Isparta ilinden

kiraz alıp ihraç eden 37 ihracatçı firma ile anket yapılarak, Isparta ilinin kiraz ihracatı geniş bir açıdan tartışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kiraz üretimi ve ihracatının Isparta ili ekonomisi için önemli bir üretim faaliyeti olduğu, Türkiye'nin toplam kiraz üretimi içerisindeki payının 2015'te %2.57 olmasına rağmen yetiştirilen kirazın kalite açısından Türkiye'de tercih edilen ihraçlık bir ürün olduğu, fakat sektörde önemli sorunların da mevcut olduğu tespit edilmiştir. İhracatçılarla yapılan anket sonuçlarına göre ise en fazla (%78,38) "0900 Ziraat" (Napolyon) çeşidinin ihraç edildiği, firmaların kiraz ihracatında genelde karayolunu (%97,59) tercih ettiği ve en cazip pazarın Rusya Federasyonu olduğu saptanmıştır. Isparta ili için önemli bir gelir kaynağı olan kiraz üretimi için üreticilerin ihracatçıya mahkûm olmaması, örgütlenme düzeyinin artırılması ve kirazın tanıtımı için devlet-özel sektör-üretici iş birliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Unakıtan ve ark. (2016), 'Trakya Bölgesinde Kiraz Üretiminin Ekonomik Analizi' adlı çalışmalarında Trakya bölgesinde 200 kiraz üreticisi ile yüz yüze anket çalışması yapılmış ve üretim maliyetlerine ilişkin veriler elde edilmiştir. Buna göre bölgede IV yıllık ve VII yıllık olmak üzere iki farklı tesis yapısı göze çarpmaktadır. IV yıllık kiraz tesis masrafı 6.378.69 TL/da iken, VII yıllık tesis masrafı 8.989.88 TL/da'dır. Ayrıca üretim aşamasında pazarlama olanaklarına göre de iki farklı grup bulunmaktadır. Her iki üretim tipi de ekonomik olarak karlı olmasına karşın IV yıllık tesis yapısına sahip, sofralık kiraz üretimi yapan işletmelerin en yüksek net kara sahip olduğu (652,52 TL/da) görülmektedir. Trakya bölgesindeki kiraz üretiminin en önemli sorunu meyve ağacı dip kurdunun da içinde olduğu hastalık ve zararlılardır. Pazar fiyatının düşüklüğü de bir diğer önemli sorundur.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Karaman ili Ermenek ilçesinde kiraz üretimi yapan tarım işletmeleri ile yüz yüze anket yöntemiyle elde edilecek veriler oluşturmuştur. Elde edilen verilerin yanında bu konu ile ilgili kişi ve kurumların yapmış oldukları araştırma, rapor ve istatistiklerden de yararlanılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde gelecek yıllardaki durumların incelenmesi amacıyla projeksiyon çalışması yapılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örneklem aşamasında uygulanan yöntem

Elde edilen verilerin yanısıra bu konu ile ilgili kişi ve kurumların yapmış oldukları çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Örneklem çalışması yapılan işletmelerin ve köylerin tespitinde, Tarım ve Orman Bakanlığı Ermenek İlçe Müdürlüğünden elde edilen kayıtlarından faydalanılmıştır. Kiraz üretimi yapan işletmelerin tamamıyla görüşme imkanının maliyet ve zaman açısından kısıtlı olmasından dolayı belirli bir örnek üzerinden çalışmanın daha uygun olacağına karar verilmiştir. Bu çerçevede araştırmada örneklem için işletmelerin toplam arazi miktarlarına göre tabakalara ayrılmış, daha sonra her tabakadan anket yapılacak kiraz yetiştiriciliği yapan işletmelerin sayısı belirlenmiştir.

Ana kitlenin tamamını ilçedeki kiraz yetiştiriciliği yapan işletmeler oluşturmaktadır. İlk önce kiraz üretimin yoğun olarak yapıldığı köylerde tercih edilmiştir. Elde edilen istatistikler ve Ermenek İlçe Müdürlüğü yetkilileri ile görüşülerek, Ermenek ilçesinde kiraz üreten işletmeleri temsil edecek 7 (Merkez, Aşağıçağlar, Yukarıçağlar, Güneyyurt, Katranlı, Balkusan) köy gayeli örneklem yöntemine göre belirlenmiştir.

Araştırmanın yapılacağı kiraz üretimi yapan tarımsal işletmeleri belirlemek için frekans tablosu oluşturulurken kiraz üretiminde bulunan işletmelerin toplam arazi dekarları baz alınmıştır. Frekans tablosundan işletmelerin dağılımı göz önüne alınarak tabakalı tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemlerinden Neyman formülünün kullanılmasının amacı, popülasyon parametrelerinin daha iyi tahmin edilecek olmasıdır. Örnek işletme sayısı aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = \frac{[\sum (N_h \cdot S_h)^2]}{N^2 \cdot D^2 + \sum N_h \cdot (S_h)^2}$$

$$D^2 = (d/z)^2$$

n: Örnek işletme sayısını,

N: Populasyondaki işletme sayısını,

N_h: h'inci tabakadaki işletme sayısını,

S_h: h'inci tabakanın standart sapmasını,

S_h²: h'inci tabakanın varyansı,

d: Populasyon ortalamasından izin verilen hata payı,

z: Hata oranına göre standart normal dağılım tablosundaki z değerini ifade eder.

Yapılan hesaplama doğrultusunda %90 güvenilirlik sınırı ve %5 hata payı ile kiraz üretimi yapan 61 işletme örnek işletme olarak belirlenmiştir.

Belirlenen örnek hacminin tabakalara dağıtılmasında;

$N_h \cdot S_h \cdot n / \sum (N_h \cdot S_h)$ formülü kullanılmıştır (Yamane, 1967).

Çizelge 3. 1. Anket yapılacak örnek işletme sayısı ve tabakalara dağılımı

	İşletme Genişlik Grupları (Dekar)	Örnek Hacmi (Adet)
I.Grup	0-20	17
II.Grup	21-50	28
III.Grup	51+	16
	Toplam	61

3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntem

Anketlerde kiraz üretimi yapan işletme sahiplerinin ve aile bireylerinin nüfus, cinsiyet, yaş grupları, eğitim düzeyleri, aile ve yabancı işgücü kullanım durumlarına ilişkin bilgiler ile sosyo-ekonomik özellikler belirlenmiştir. Ayrıca kiraz yetiştiriciliğine ilişkin teknik ve ekonomik veriler için fiziki girdi kullanımı, değişen masraflar ve maliyetleri, mali ve üretim kayıtları, arazi kullanım durumları, sermaye yapıları ve yıllık faaliyetleri, kiraz yetiştiriciliğindeki üretim ve pazarlama sorunlarına ilişkin sorunların belirlenmesi amacıyla açık uçlu sorular sorulmuş ve böylece işletmenin geneli hakkında ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Araştırmada 2017 yılı üretim dönemi esas alınmıştır.

Meyve fidanları klasik anaçlı fidan, yarı bodur anaçlı fidan ve tam bodur anaçlı fidan olarak 3 farklı anaçla üretilmektedir. Araştırma çerçevesinde incelenen 61 kiraz üreticisinden ortaya çıkan sonuçlar, kiraz bahçelerinde kullanılan kiraz çeşitlerine göre klasik geç, klasik erkenci çizelgelerde değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.2. Anket sayılarının kiraz çeşitlerine göre dağılımı

Gruplar	Kiraz Çeşitleri		Toplam
	Klasik Geç	Klasik Erkençi	
I.Grup	9	8	17
II.Grup	18	10	28
III.Grup	7	9	16
Toplam	34	27	61

3.2.3. İşletmelerin ekonomik analizinde uygulanan yöntem

İşletmelerde kaynakların etkin kullanılması bakımından var olan aile işgücü potansiyelinin belirlenmesinde erkek işgücü birimi (EİB) kullanılmıştır. Kiraz üreten işletmelerde çalışan nüfusun yaş grupları ve cinsiyetleri erkek işgücü birimine çevirmede Çizelge 5.'deki katsayılar kullanılmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Çizelge 3. 3. EİB'de kullanılan katsayılar

Yaş Aralıkları	Erkek	Kadın
07 – 14	0,50	0,50
15 – 49	1,00	0,75
50 +	0,75	0,50

Kaynak: (Erkuş ve ark., 1995)

Aile işgücü potansiyeli, işletmedeki nüfus sayısından işletme dışında bulunan ve ailede çalışmayan aile bireyleri çıkartılarak hesaplanmıştır. Çalıştırılan yabancı işçilerin yaş ve cinsiyetle ilgili, çalıştırıldıkları gün sayıları göz önünde bulundurularak ödenen ücretin toplamı işgücü masrafları kısmında hesaplanmıştır. Aile işgücü potansiyeli belirlenirken, işletmede sürekli çalışan nüfusun bir günde 10 saat, toplamda çalışabilir gün sayısı 280 olarak belirlenmiştir (Oğuz ve Mülâyim, 1997).

Tarımsal sermaye üretim için ayrılan sermaye faktörlerden oluşmaktadır. İşletmelerin sermaye yapıları belirlenirken fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır (Bülbül, 2006).

Fonksiyonlarına göre sermaye sınıflandırılması;

I- AKTİF SERMAYE

A.Çiftlik (Arazi) Sermayesi

1. Toprak Sermayesi
 2. Arazi Islahı Sermayesi
 3. Bina Sermayesi
 4. Bitki Sermayesi
 5. Av ve Balık Sermayesi
- B. İşletme Sermayesi

1. Sabit İşletme Sermayesi
 - a. Hayvan sermayesi ve canlı demirbaş
 - b. Alet ve makine sermayesi ve cansız demirbaş
2. Döner İşletme Sermayesi
 - a. Mühimmat ve malzeme sermayesi
 - b. Para sermayesi

II-PASİF SERMAYE

A.Yabancı Sermaye

1. Cari Borçlar
2. Adi Borçlar
3. Banka ve Kooperatif Borçlar
4. Arazi Karşılığı İpotek Borçları
5. İndi Borçlar

B.Öz Sermaye şeklinde oluşmaktadır (Oğuz ve Bayramoğlu, 2015).

İşletmelerin yıllık faaliyet sonuçları hesaplanarak ve işletmenin yıllık faaliyet sonuçları analiz edilmiştir. Bu kapsamda uygulanan yöntemler aşağıda açıklanmıştır.

Tarım arazilerinin değerlendirilmesinde toprak sermayesinin kıymet değeri için, araştırma alanındaki çiftçi beyanları ve alım satım değerleri dikkate alınmıştır (Erkuş, 1979). Arazi sermayesinde işletme arazi değerine kiraya ve ortağa tutulan arazi değeri eklenip, kiraya ve ortağa tutulan arazi değeri işletme sermayesinin hem aktifinde hem de pasifte yer almıştır (Oğuz ve Bayramoğlu, 2015)

Bina sermayesi ve arazi ıslahı değerlendirilmesinde yeni olanlar için maliyet bedeli, eskiler için ise yeniden inşa bedeline göre yıpranma süreleri ve mevcut durum esas alınmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Alet makine sermayesinde yeni olanlara satın alma bedeli, eskiler için ise faydalılık durumlarına bakılarak alım satım değeri üzerinden kıymetlendirilmiştir. Tarla demirbaşları için maliyet esasları, bitki sermayesi için de pazar fiyatı esas alınmıştır.

Malzeme, mühimmat sermayesi ve bakım, tamir masraf hesapları için işletmelerin beyanları esas alınmıştır. Hayvan sermayesi kıymet takdiri için ise, yaş ve verimlilik durumlarına göre bölgedeki alım satım fiyatları ve çiftçilerin beyanı esas alınmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

İşletmelerin para mevcudu ile işletmelerin borç ve alacaklarının tespiti için çiftçilerin beyanları dikkate alınmıştır.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin yıllık faaliyet sonuçlarının analizi için Laur muhasebe sistemi esas alınmıştır. Tarım işletmelerinin üretim faaliyetlerinin başarısının ölçülmesinde Gayri Safi Hasıla (GSH), Gayri Safi Üretim Değeri (GSÜD), Brüt Kar, İşletme Masrafları, Saf Hasıla, Safi Kar, Tarımsal Gelir, aile geliri ve rantabilite gibi göstergeler hesaplanarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

İşletmelerde gayrisafi üretim değeri, tarımsal faaliyet sonucunda elde edilen bitkisel ve hayvansal ürün miktarlarının, çiftçilerin eline geçen ürün fiyatları ile çarpılması sonucunda bulunan değere, bitki ve hayvan sermayesindeki prodüktif değer artışlarının ilave edilmesi ile saptanmıştır (Açıl ve Demirci, 1984).

İlgili prodüktif demirbaş kıymet artışı (PDKA), hayvan hareketlerine neden olan doğum, ölüm, hayvan alım satımı, kesilmesi gibi etkenler esas alınmıştır. (Kıral ve Kasnakoğlu, 1999). Buna göre;

$$PDKA = (\text{Sene sonu sürü kıymeti} + \text{satılan hayvanların değeri} + \text{kesilen hayvanların değeri}) - (\text{Sene başı sürü kıymeti} + \text{satın alınan hayvan değeri})$$

Gayrisafi Hasıla, gayrisafi üretim değerine işletme dışı tarımsal gelir ve ikamet edilen konutların kira karşılıklarının eklenmesi ile bulunmuştur. İşletmelerin betonarme binalar için bina değerinin %5'i, kerpiç ve ahşap binalarda bina değerinin %10'u kira olarak alınmıştır (Kıral ve Kasnakoğlu, 1999).

İşletme dışı tarımsal gelir hesaplaması için işletmecilerin beyanı dikkate alınıp, alet ve makine ile aile iş gücünün, işletme dışındaki tarımsal işlerde çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirlerin toplamı esas alınmıştır.

Brüt kar; gayrisafi üretim değerinden değişen masraflar çıkarılarak, Saf hasıla; gayrisafi hasıladan işletme masrafları düşülerek, safi kar; saf hasıladan tarla kirası ve borç faizleri düşülerek, tarımsal gelir ise saf hasıladan borç faizleri ile kiralardan çıkarılması ve aile iş gücü ücret karşılığının eklenmesiyle hesaplanmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Tarımsal faaliyetler için yapılan toplam işletme masrafları sabit ve değişken masraflardan oluşmaktadır. Bitkisel ve hayvansal üretim için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Çizelge 3. 2. Bitkisel üretimde değişen ve sabit masraflar

BİTKİSEL ÜRETİM	
Değişen Masraflar	Sabit Masraflar
-Gübre masrafları	-Yönetim gideri
-Tarımsal mücadele masrafları	-Daimi işçilik gideri (aile işgücü ve yabancı işgücü)
-Benzin, yağ, tamir ve bakım gibi değişen alet ve makine masrafları	-Amortisman gideri (bina ve alet-makine)
-Götürü yaptırılan işlerin masrafları	-Bina tamir bakım masrafından oluşmaktadır
-Geçici işçilik masrafları	-Arazi kirası
-Su ücreti	
-Pazarlama ve nakil masraflar	
-Diğer cari masraflar	

Kaynak: (Erkuş ve ark., 1995)

Çizelge 3. 3. Hayvansal üretimde değişen ve sabit masraflar

HAYVANSAL ÜRETİM	
Değişen Masraflar	Sabit Masraflar
-Kesif yem masrafı	-Yönetim gideri
-Kaba yemler (satın alınan)	-Daimi işçilik gideri (aile işgücü ve yabancı işgücü)
-Geçici işçi ücretleri	-Amortisman gideri (bina, inek ve alet-makine)
-Veteriner masrafı	-Bina tamir bakım masrafından oluşmaktadır
-İlaç masrafları	
-Temizlik ve malzeme (yular, zincir, tuz vs.) masrafları	
-Suni tohumlama ve aşım masrafları	
-Pazarlama masrafları	
-Hayvan sigortası	
-Diğer cari masraflar	

Kaynak: (Erkuş ve ark., 1995)

Sabit sermaye unsurlarına amortisman hesaplamada; arazi ıslahı sermayesi için %5, betonarme binalarda %3, ahşap veya kerpiç binalarda %4, alet ve makineler için %10 olarak dikkate alınmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Kiraz yetiştiriciliği yapan tarım işletmelerinin karlılık durumlarını incelemek amacıyla mali ve ekonomik rantabilite hesaplanmıştır (Erkuş ve ark., 1995; Çiçek, 1996). İlgili formüller aşağıda verilmiştir.

$$\text{Rantabilite Faktörü} = \frac{\text{Saf Hasıla} \times 100}{\text{Gayrisafi Hasıla}}$$

$$\text{Mali Rantabilite} = \frac{\text{Saf Hasıla} - (\text{Borç Faizleri} + \text{Ortakçılık Payları}) \times 100}{\text{Öz Sermaye}}$$

$$\text{Ekonomik Rantabilite} = \frac{\text{Safi Kar} + \text{Borç Faizleri} \times 100}{\text{Öz Sermaye} + \text{Yabancı Sermaye}}$$

4. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1.Coğrafi Özellikler

Karaman ili Ermenek ilçesi il merkezine uzaklığı 160 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.250 metredir. İlçenin, kuzeyinde Karaman, Konya ili Hadim ilçesi, güneyinde Antalya ili Gazipaşa ilçesi, Mersin ili Anamur ilçesi, batısında Sarıveliler, Başyayla ilçeleri ve doğusunda Mersin ili Mut, Gülnar ilçeleri bulunmaktadır. İlçenin yüzölçümü 1.222,9 km²'dir (Anonim, 2014).

Orta Torosların üzerinde yer alan Ermenek ilçesi birçok akarsu kaynaklarını, yaylaları, mesire yerlerini, tarihi ve tabii güzellikleri içerisinde barındırmaktadır. Bölgenin tüm sularını, bölgenin önemli akarsularından olan Ermenek Çayı toplamaktadır. Ermenek ve çevresinde ova olmamasına karşın vadiler arasında bir kısım genişçe düzlükler bulunmaktadır. Bölgenin en alçak yeri ve en geniş düzlüğünü oluşturan Sarıtaş Bucağı ile Çimene Kapızı alanına enerji amaçlı Ermenek Barajı ve HES göl sahası inşası yapılmasından dolayı geniş düzlükler yerini baraj sularına bırakmıştır (Anonim, 2014).

Ermenek ilçesi 122.297,3 ha'lık alan ile Karaman'ın %13,86'sını, Türkiye'nin ise %0,16'sını olup, ilçe toplam alanının %20,90'ı tarım arazilerine ayrılmış olup, bu oran Türkiye ortalamasının ve Karaman ortalamasının altındadır. Toplam alanın %9,79 gibi bir oranı çayır-mera alanları için ayrılmıştır. Toplam alanın %37,76'lık bir alan ormanlık alan olup, Türkiye ve Karaman ortalamasının üzerindedir (Çizelge 4.1) (Anonim, 2014).

Çizelge 4.1. İlçe alan kullanım dağılımı tablosu

Arazi Nevi	Ermenek		Karaman		Türkiye		Ermenek	
	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	Karaman(%)	Türkiye(%)
Tarım Arazisi	25.559,6	20,90	264.880,6	30,03	24.294.680,8	31,00	9,65	0,11
Çayır-Mera	11.968,9	9,79	290.098,8	32,88	14.616.687,3	18,65	4,13	0,08
Orman	46.184,1	37,76	160.972,3	18,25	21.389.783,0	27,30	28,69	0,22
Diğer	38.584,7	31,55	166.241,6	18,84	18.056.548,9	23,04	23,21	0,21
Toplam	122.297,3	100	882.193,4	100	78.357.700,0	100	13,86	0,16

Kaynak: Karaman Tarım İl Müdürlüğü (2010), TÜİK (2009), DSİ

4.2.Nüfus

2013 yılı itibariyle ilçe nüfusunun %36,22'si ilçe merkezinde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun Karaman nüfusuna oranı %12,64 iken, TR52 bölgesi nüfusuna oranı

%1,30'dur. 2023 yılında Karaman nüfusunun 268.918'e kadar yükseleceği düşünülürken, Ermenek nüfusunun 26.694'e azalacağı varsayılmaktadır (Anonim, 2014).

Ermenek ilçe nüfusunun %63,78'i aktif nüfus olarak nitelendirilebilecek 15-64 yaş grubu içerisinde yer almaktadır. Bu oran, Karaman ve Türkiye ortalamasından düşüktür. 65 yaş üstü yaşlı nüfusun %14,62 oran ile Karaman ve Türkiye ortalamalarından oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 2023 yılı için yapılan projeksiyonda 15-64 yaş grubu oranının ve 65 yaş üstü grubu oranının da azalış göstereceği varsayılmaktadır (Anonim, 2014).

4.3.Tarımsal Yapı

Ermenek ilçesinde işlenen toplam tarım arazisi 232.286 da olup, Karaman ili toplam işlenen arazi alanın %6,88'ini oluşturmaktadır (Çizelge 4.2). Bu arazilerin %42,33'ünde tarla tarımı yapılmaktadır. Tarım arazilerinin toplam işlenen araziye oranı, Karaman (%73,55) ve Türkiye (%65,59) oranlarına göre düşüktür. İlçede genellikle kuru tarım yapıldığından nadas için ayrılan alanların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın, ilçede sebzeçilik faaliyeti %2,57, meyvecilik faaliyeti %14,70 oranında görülmektedir. Bağcılık ürünleri bölge için önem taşımakta ve marka olabilecek ürünlerin üretimi (Ermenek pekmezi) söz konusudur. 30 Nolu Göller Havzasında bulunan Ermenek ilçesinin toplam işlenen arazisinin %68,02'si kuru arazi, %31,98'i sulu arazi niteliğindedir. Kuru arazi oranı, Karaman kuru arazi oranına göre oldukça yüksek, Türkiye kuru arazi oranına göre ise düşüktür. %10 modern teknoloji kullanılmaktadır (Anonim, 2014).

Çizelge 4.2.Ermenek işlenen arazi kullanım durumu

İşlenen Arazi Türü	Ermenek		Karaman		TR52 BİGSİ		Ermenek Payı		
	(dekar)	(%)	(dekar)	(%)	(dekar)	(%)	Karaman (%)	TR52 (%)	Türkiye (%)
Tahıllar ve diğer bitkisel ürünler	98.323	42,33	2.483.691	73,55	156.180.591	65,59	3,96	0,65	0,06
Nadas	93.849	40,40	430.155	12,74	41.475.865	17,42	21,82	1,49	0,23
Sebze bahçeleri	5.959	2,57	138.900	4,11	8.084.876	3,40	4,29	1,89	0,07
Meyveler, içecek ve baharat bitkileri	34.155	14,70	324.081	9,60	32.320.346	13,57	10,54	4,81	0,11
Toplam	232.286	100	3.376.827	100	238.106.715	100	6,88	1,04	0,10

Kaynak: TÜİK, 2013

4.3.1. Bitkisel Üretim

Ermenek'te en fazla yetiştirilen tarla ürünleri buğday ve nohuttur. Bu ürünler içerisinde en fazla yetiştirme alanına sahip ürün ise %41,15 oran ile buğday olup, bu oran Karaman ortalamasının üstünde olup, TR52 ortalamasının altındadır. İlçede durum

buğdayı verimi (190 kg/da), Karaman ortalamasının (281 kg/da) ve TR52 ortalamasının (314 kg/da) altındadır. Diğer buğday çeşidinde ise ilçe verimi 174 kg/da olup, hem Karaman hem de TR52 veriminden düşüktür. İlçede nohut verimi ise (175 kg/da) Karaman (153 kg/da) ve TR52 (148 kg/da) ortalamalarının üstündedir. Mısır yetiştirme alanı toplam alanın %0,10'unu kapsamakta olup, verimi oldukça düşüktür (Çizelge 4.3) (Anonim, 2014).

Çizelge 4.3. Ermenek işlenen tarla arazisi durumu

Tarla Arazisi Ekim Türü	ERMENEK				KARAMAN			
	Ekim Alanı		Dekar Verim Kg/Da	Toplam Ürün Miktarı (Ton)	Ekim Alanı		Dekar Verim Kg/Da	Toplam Ürün Miktarı (Ton)
	Da	%			Da	%		
Durum Buğdayı	7.667	7,80	190	1.453	515.792	20,69	281	145.017
Buğday (Diğer)	32.791	33,35	174	5.691	356.924	14,32	246	87.777
Arpa	15.000	15,26	171	2.568	300.950	12,07	293	88.258
Nohut	33.000	33,56	175	5.775	237.816	9,5	153	36.442
Mısır	95	0,10	200	19	136.653	5,48	971	132.650
Diğer	9770	9,94		8.212	944.955	37,90		1.329.794
Toplam	179.067	100	794,73**	23.718	2.493.090	100	24.619**	1.819.938

* TÜİK, 2013

** 2013 yılı ortalama verimi göstermektedir.

İlçede toplam 34.155 da meyve alanı bulunmakta olup bu alanın %25,08'inde elma üretimi, %15,23'ünde üzüm, %16,55'inde ceviz, %9,03'ünde kiraz ve %34,12'sinde diğer meyve çeşitlerinin üretimi yapılmaktadır. İlçe sofralık ve kurutmalık üzüm verimleri hem Karaman hem de TR52 bölgesi ortalama verimlerinden yüksektir. Ancak kiraz, ceviz ve elma verimleri bakımından Karaman ve TR52 ortalamasının altındadır (Çizelge 4.4) (Anonim, 2014).

Çizelge 4.4.Ermenek işlenen meyve-bağ arazisi durum tablosu

Meyve-Bağ Arazisi Ekim Türü	ERMENEK				KARAMAN			
	Ekim Alanı		Dekar Verim Kg/Da	Toplam Ürün Miktarı (Ton)	Ekim Alanı		Dekar Verim Kg/Da	Toplam Ürün Miktarı (Ton)
	Da	%			Da	%		
Üzüm (sofralık)	3.200	9,37	3.716	11.891	18.030	5,56	1.626	29.308
Elma(toplam)	8.565	25,08	34	8.271	207.971	64,17	67	571.479
Üzüm (kurutmalık)	2.000	5,86	1.683	3.366	21.125	6,52	1.047	22.111
Kiraz	3.083	9,03	30	2.145	15.127	4,67	34	11.994
Ceviz	5.653	16,55	19	1.203	10.876	3,36	31	4.751
Diğer	11.654	34,12		4563	50.952	15,72		47.509
Toplam	34.155	100		34.070	324.081	100		687.152

4.3.2. Hayvansal Üretim

Karaman ili Ermenek ilçesinde toplam 11.969,9 ha Çayır-Mera alanı bulunmakta ve bu alan Karaman ili içerisinde %4,13'lük bir paya sahiptir.

5. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KIRAZ ÜRETİMİNİN MEVCUT DURUMU

Bu bölümde dünyada kiraz üretim alanları, üretim miktarı ve dış ticaret ile ilgili veriler toplam ve ülkeler düzeyinde incelenmiştir.

5.1.Dünya Kiraz Üretim Alanları

Genel anlamda, meyve üretimini belirleyen temel faktör taleptir. Bunların yanında taze meyve üretiminde, ekolojik faktörler, meyve çeşidinin tadı ve aromasında önemli bir etkiye sahiptir (Tahhuşoğlu, 2007).

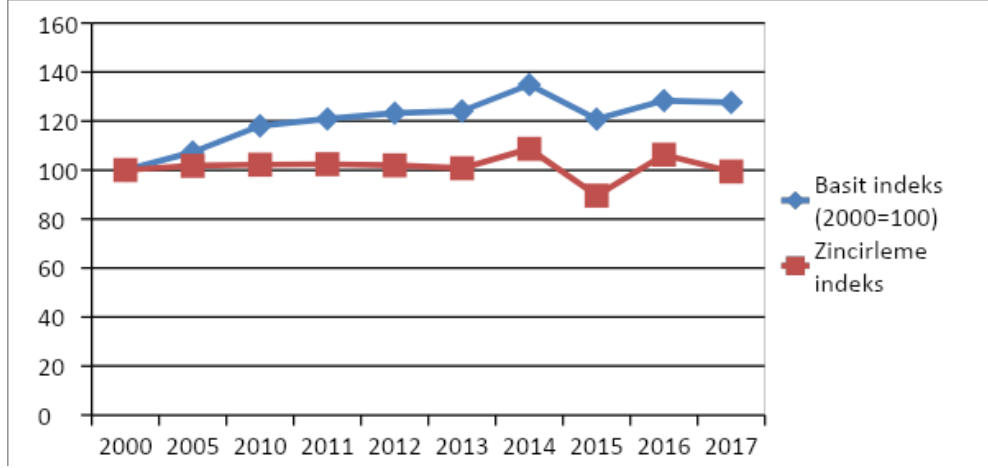
Dünya kiraz üretim dikim alanları ve üretim miktarları yıllar itibariyle artış göstermektedir. 2017 yılında 416.445 ha alanda 2.443.407 ton kiraz üretilmiştir (Çizelge 5.1). Dünya kiraz üretim alanlarının 2000 yılı baz alınarak yapılan basit indeks sonuçları incelendiğinde yıllar itibariyle üretim alanlarında özellikle son yıllarda artış meydana geldiği belirlenmiştir. Dünya kiraz üretim alanlarında en fazla artış 2014 yılında gerçekleşmiştir.

Zincirleme indeks sonuçları incelendiğinde ise 2014 yılında kiraz üretim alanında bir artış meydana gelmiştir.

Çizelge 5. 1.Dünya kiraz üretim alanları

Yıllar	Üretim alanı			Verim		
	(ha)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks	(ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks
2000	326.439	100,00	100,00	1.902.858	100,00	100,00
2005	350.305	107,31	101,73*	1.852.470	97,35	108,77*
2010	385.405	118,06	102,18*	2.072.448	108,91	94,47*
2011	394.580	120,87	102,38	2.135.198	112,21	103,03
2012	402.211	123,21	101,93	2.258.001	118,66	105,75
2013	405.129	124,11	100,73	2.294.455	120,58	101,61
2014	440.228	134,86	108,66	2.245.826	118,02	97,88
2015	394.248	120,77	89,56	2.230.879	117,24	99,33
2016	418.913	128,33	106,26	2.359.451	124,00	105,76
2017	416.445	127,57	99,41	2.443.407	128,41	103,56

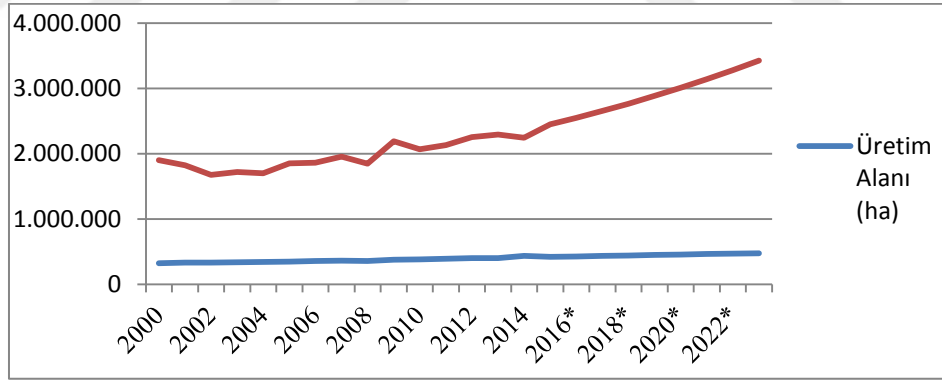
*: Bir önceki yıla göre değişim. Kaynak: FAO, 2019.

Grafik 5. 1.Dünya kiraz üretim alanları indeks değerleri

Grafik 5.1.'de dünya kiraz üretim alanlarının 2000 yılı baz alınarak yapılan basit indeks sonuçları incelendiğinde yıllar itibariyle üretim alanlarında özellikle son yıllarda artış meydana geldiği belirlenmiştir. Dünya kiraz üretim alanlarında en fazla artış 2014 yılında %24 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Zincirleme indeks sonuçları incelendiğinde ise 2008 yılında 2007 yılına göre üretim alanlarında %3,31 azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. En fazla artış (%6,68) ise 2008 yılından 2009 yılına geçişte yaşanmıştır.2014 yılında kiraz üretim alanında bir artış meydana gelmiştir.

*Tahmini Değerler

Grafik 5. 2.Dünya kiraz üretim alanları ve üretim durumu

Dünya kiraz üretim alanlarında yıllar itibari ile çok fazla bir değişiklik olmamıştır, önümüzdeki yıllarda da çok fazla bir değişiklik olmamasıyla birlikte artışın yaşanması tahmin edilmektedir.

Dünya kiraz verim durumu incelendiğinde ise 2007 yılında yaşanan kuraklık, 2008 yılında da etkisi göstermesiyle verimde düşüş yaşanmıştır. 2009 yılında kuraklığın etkisinin azalmasıyla verim artmıştır ve önümüzdeki yıllarda da verimde artış olacağı tahmin edilmektedir (Grafik 5.2.).

5.2.Dünyada Ülkeler İtibariyle Kiraz Üretim Alanları

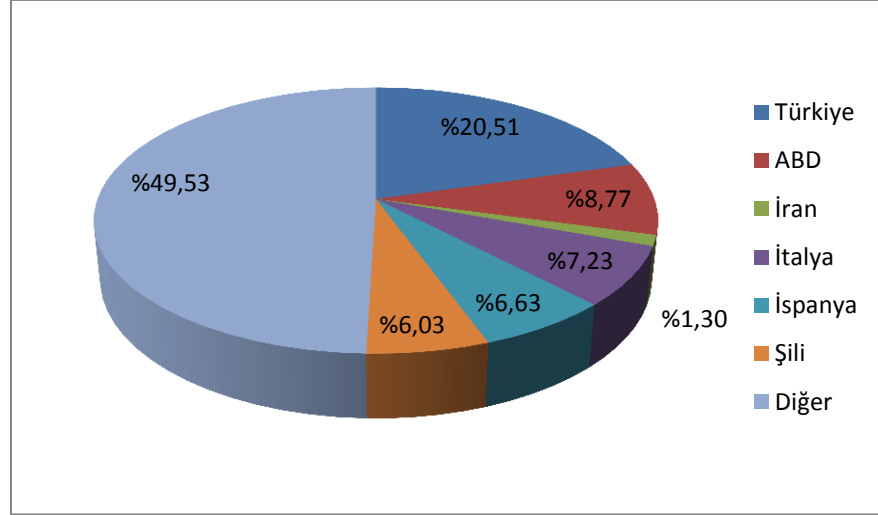
2013 dünya kiraz üretiminin yaklaşık olarak yarısını (%42,46) beş ülke gerçekleştirmektedir. Bunlar Türkiye, ABD, İran, İtalya ve İspanya'dır. Türkiye, dünya kiraz üretim alanı sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. 2013 yılında Türkiye'nin kiraz dikim alanları 51.132 ha, ABD 36.040 ha, İtalya 30.581ha ve İran'nın ise 29.000 hektardır. Bu çizelge 5.2'de görüldüğü gibi diğer ülkeler izlemektedir. 2013 yılı itibariyle, kiraz dikim alanları bakımından ilk ona giren ülkelerin dikim alanları grafik 5.3'de verilmiştir.

Çizelge 5. 2.Dünya belli başlı ülkelerde kiraz üretim alanı ve üretim durumu

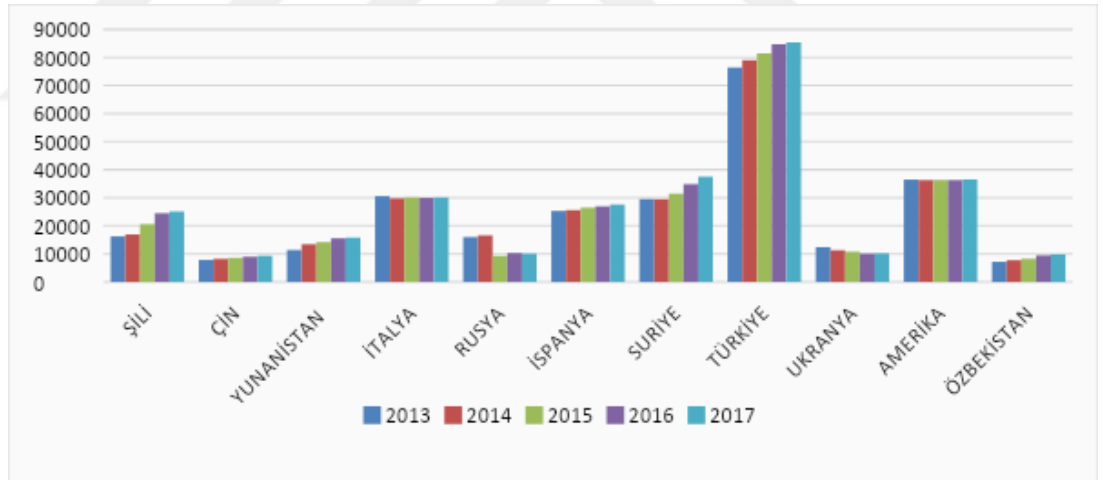
Yıllar	Türkiye		ABD		İran		İtalya		İspanya		Şili		Dünya	
	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)
2000	21.300	230.000	24.869	185.070	24.929	216.313	26.958	145.672	28.777	112.900	5.832	31.050	326.439	1.902.858
2001	21.800	250.000	27.559	209.010	25.302	218.584	27.320	111.000	27.830	85.600	6.210	27.950	333.637	1.824.429
2002	22.400	210.000	29.433	164.564	25.897	220.000	28.804	126.000	28.661	113.100	6.550	29.000	335.138	1.676.278
2003	24.000	265.000	29.433	160.844	27.281	222.000	28.558	102.000	28.727	105.700	6.990	29.500	342.212	1.720.907
2004	25.000	245.000	31.677	256.824	27.507	174.576	28.331	95.169	25.855	81.300	7.200	32.000	344.334	1.703.125
2005	26.800	280.000	32.027	227.522	27.815	224.892	27.888	101.295	23.515	92.600	7.100	32.000	350.305	1.852.470
2006	30.331	310.254	32.901	266.349	40.442	225.000	28.876	110.910	23.626	88.200	7.600	41.000	358.113	1.865.631
2007	34.400	398.141	33.051	281.862	28.340	200.000	28.868	106.189	23.644	73.200	9.900	45.000	364.421	1.959.472
2008	35.800	338.361	33.431	225.073	26.258	198.768	28.900	134.407	24.071	69.700	10.100	70.364	358.772	1.847.361
2009	37.900	417.694	34.524	401.792	26.530	225.000	29.726	116.179	24.304	97.645	12.500	41.095	377.165	2.193.691
2010	42.054	417.905	34.411	284.148	27.817	251.418	30.020	115.476	24.290	85.192	13.143	60.356	385.405	2.072.448
2011	45.246	438.550	34.730	303.377	28.166	151.175	30.207	112.775	24.967	101.945	13.174	85.793	394.580	2.135.198
2012	48.331	480.748	35.123	384.647	28.537	200.000	29.736	104.766	24.900	96.900	13.642	70.516	402.211	2.258.001
2013	76.459	494.325	36.040	301.205	32.110	165.000	30.581	131.175	25.300	97.200	16.243	80.347	405.129	2.294.455
2014	79.042	445.556	36.300	329.852	20.748	172.000	29.766	110.766	25.594	118.220	16.933	83.903	440.228	2.245.826
2015	81.408	535.600	36.353	306.991	3.470	133.987	30.123	111.119	26.492	94.145	20.591	103.477	394.248	2.230.879
2016	84.746	599.650	36.300	315.454	10.970	196.410	29.970	94.888	26.946	100.503	24.492	123.338	418.913	2.359.451
2017	85.401	627.132	36.540	398.140	5.415	140.081	30.103	118.259	27.592	114.433	25.109	126.642	416.445	2.443.407

Kaynak: FAO, 2019

Grafik 5. 3. 2017 yılı ülkeler itibariyle kiraz dikim alanı payları (%)

Yıllar itibariyle ülkelerin kiraz dikim alanları incelendiğinde önemli değişiklikler olduğu belirlenmiştir. Grafik 5.4'den de görüldüğü gibi 2013 yılından 2017 yılına kadar en fazla üretim artışının olduğu ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Bunu ABD, İtalya ve İspanya izlemektedir.

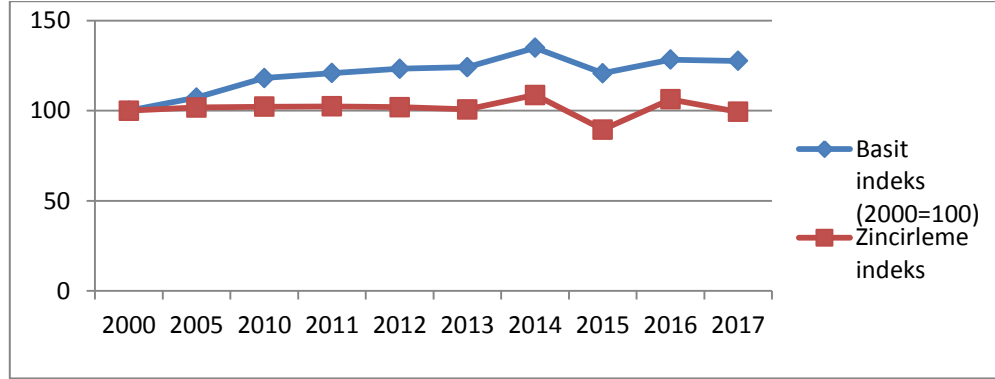
Grafik 5. 4:Yıllar itibariyle ülkelerin kiraz dikim alanları (ha)

5.3.Dünyada Kiraz Üretimi

Dünya kiraz üretiminde yıllar itibari ile artış meydana gelmiştir. 2017 yılında dünya kiraz üretim miktarı 2.443.407 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 5.3).

Son beş yılda Dünya kiraz üretiminde önde gelen ülkelerin üretimindeki değişme incelendiğinde, üretim artışı en fazla olan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ikliminin elverişli olması, bahçe tesisine yönelik devlet desteklerin etkisi ve kiraz üretiminin karlı olduğu düşüncesiyle yıllar itibariyle kiraz üretim alanları ve

verimde artış ve dolayısıyla üretimde de artış yaşanmıştır. ABD’de 2017 yılında üretimde ciddi bir artış meydana gelmiştir. Son beş yılda İran, İtalya ve İspanya’da istikrarlı bir artış söz konusu değildir. Özbekistan’da ise istikrarlı bir artış olduğu görülmektedir.

Grafik 5. 5.Dünya kiraz üretim miktarı indeks değerleri

Dünya kiraz verimleri 2000 yılı baz alınarak aylar itibariyle hesaplanan basit indekste yıllar itibariyle bir artış yaşanmıştır. En fazla artış ise 2014 yılında meydana gelmiştir.

Zincirleme indeks verileri incelendiğinde ise en fazla 2015 yılından 2016 yılına geçişte %6,38’lik bir artışın olduğu belirlenmiştir (Grafik 5.5).

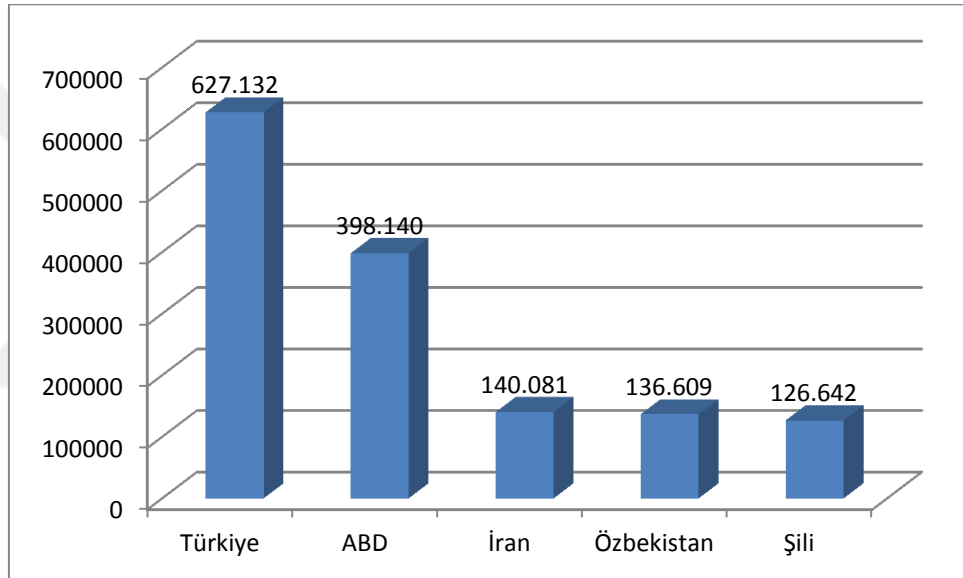
Çizelge 5. 3. Dünya’da bazı önemli ülkeler itibariyle kiraz üretimi (ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Türkiye	338.361	417.694	417.905	438.550	480.748	494.325	445.556	535.600	599.650	627.132
ABD	225.073	401.792	284.148	303.377	384.647	301.276	329.852	306.991	315.454	398.140
İran	198.768	225.000	251.418	138.403	155.860	165.000	172.000	133.987	196.410	140.081
Özbekistan	61.000	67.000	75.000	56.481	62.000	70.000	80.000	90.000	108.106	136.609
Şili	70.364	41.095	60.356	85.793	70.516	80.347	83.903	103.477	123.338	126.642
İtalya	134.407	116.179	115.476	112.775	104.766	131.175	110.766	111.119	94.888	118.259
İspanya	69.700	97.645	85.192	101.945	96.946	97.489	118.220	94.145	100.503	114.433
Yunanistan	57.200	61.128	38.200	35.200	51.300	63.000	73.380	75.191	88.650	89.600
Ukranya	74.700	53.000	73.000	72.800	72.600	81.200	67.330	76.640	63.320	70.860
Suriye	48.300	56.886	58.084	62.195	82.341	62.373	54.211	62.303	69.192	68.518
Romanya	67.664	67.874	70.290	81.842	70.542	80.477	82.808	75.503	73.834	55.490
Rusya	73.000	76.000	66.500	76.000	72.000	78.000	77.000	41.600	46.089	40.986
Çin	25.000	27.000	28.734	30.564	31.301	32.897	34.492	35.818	37.357	38.897
Fransa	40.356	52.798	44.911	48.054	30.486	39.272	47.000	41.726	34.733	36.845
Almanya	25.166	39.463	30.831	37.035	23.005	24.462	39.571	31.446	29.373	16.537
Dünya	1.847.361	2.193.691	2.072.448	2.135.198	2.258.001	2.294.455	2.245.826	2.230.879	2.359.451	2.443.407

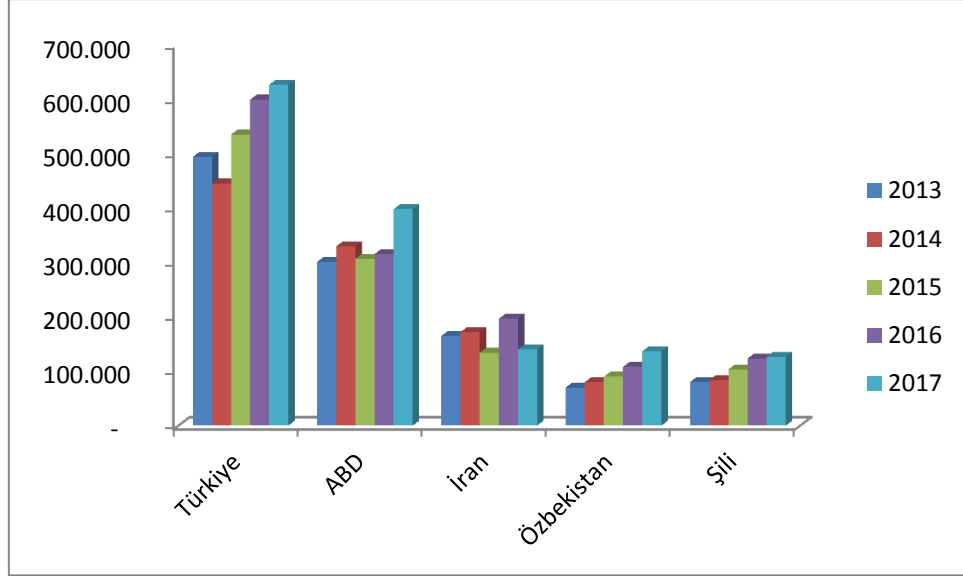
Kaynak:FAO, 2019

Dünya kiraz üretim miktarı, dikim alanları ve verimdeki artışa bağlı olarak artış göstermektedir. 2000 yılı baz alındığında, 2017 yılında üretim %28,41 artış ile 1.902.858 tondan 2.443.407 tona ulaşmıştır. FAO istatistiki verilerine göre 2017 dünya kiraz üretiminin yarısından fazlasını (%58,46) beş ülke gerçekleştirmiştir (Çizelge 5.3). Bunlar Türkiye, ABD, İran, Özbekistan ve Şili'dir.

Dünya genelinde ülkelerin kiraz üretiminde yerlerini belirlemede dikili alanlar önemli bir kriter olmakla beraber, birim dikim alanından yani hektara verim de önem arz etmektedir. Dünya ülkeleri itibariyle kiraz veriminde iklim, toprak özellikleri yanında üretim yapılan işletmelerde çeşit seçiminden bakım ve hasata kadarki uygulanan üretim teknikleri kiraz verimini etkilemektedir.

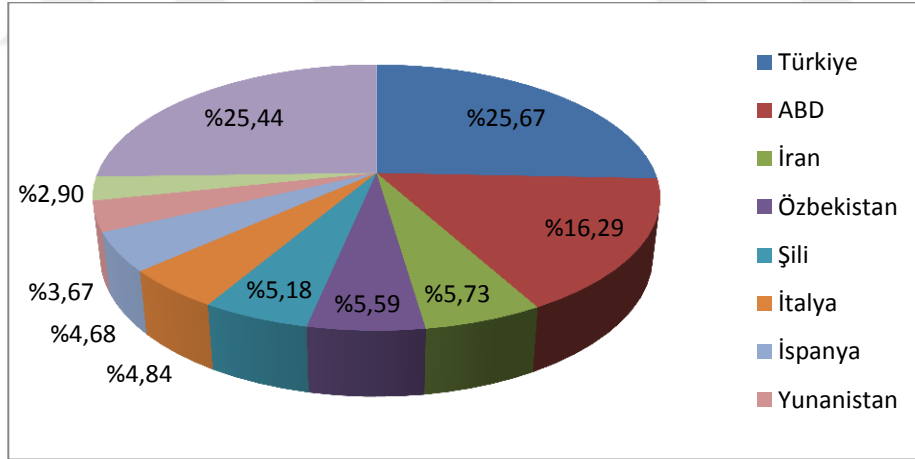

Grafik 5. 6. Ülkeler itibari ile 2017 yılı kiraz üretim durumu (ton)

Grafik 5. 7:Yıllar itibariyle ülkelerin kiraz verim durumu (ton)

Yıllar itibariyle kiraz veriminde etkili olan dünya ülkeleri incelendiğinde kiraz üretiminde söz konusu ülkelerin başında gelen Türkiye’de yıllar itibariyle verimde artış meydana gelmiştir. Türkiye’nin ikliminin elverişli olması, devlet desteklerin etkisi ve kiraz üretiminin karlı olduğu düşüncesiyle yıllar itibariyle kiraz üretim alanlarının artışıyla birlikte verimde de artış meydana gelmiştir.

Grafik 5. 8.Kiraz üreticisi ülkelerin 2017 yılı kiraz üretim payları

5.4.Dünyada Kiraz Ticareti

5.4.1. Dünya’da kiraz ihracatı

Dünya kiraz üretiminin büyük bir bölümü, üretici ülkelerde taze olarak tüketilmekte veya işleme sanayinde kullanılmaktadır. Üretimin çok az bir miktarı ise uluslararası ticarete konu olmaktadır.

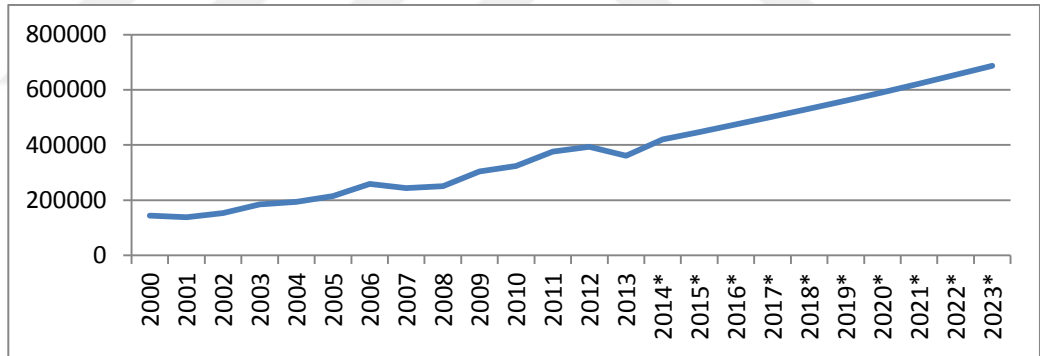
Dünya kiraz dış ticareti kapsamında ihracat durumu incelendiğinde, 2000 yılına göre dünya kiraz ihracatı 144.630 tondan %335,81 artarak 2016 yılında 485.688 tona

ulaşmıştır (Çizelge 5.4). İhracatta olduğu gibi ithalat da 136.601 tondan %407,34 artarak 556.430 tona yükselmiştir (Çizelge 5.6). Dünyada kiraz ihracat ve ithalatında bazı yıllar azalma olsa da yıllar itibariyle genel olarak artış olmuştur.

Çizelge 5. 4.Dünya kiraz ihracat miktarları (ton)

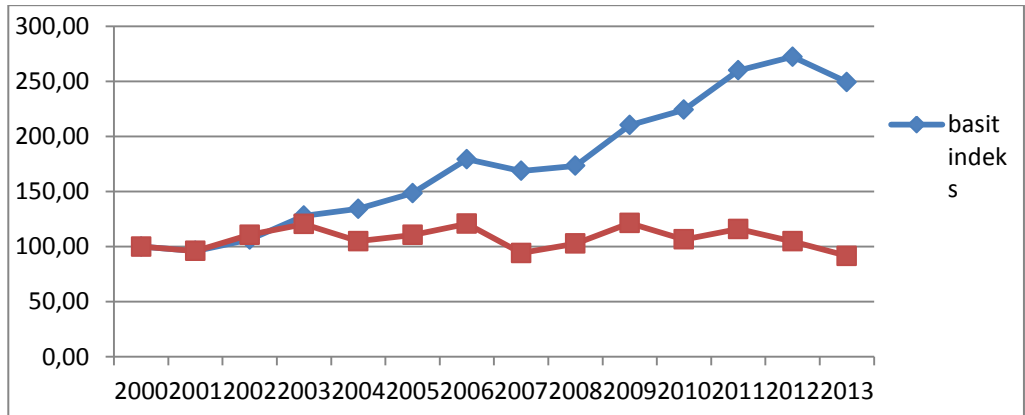
Yıllar	İhracat Miktarı (Ton)	Basit İndeks (2000=100)	Zincirleme İndeks
2000	144.630	100,00	100,00
2001	138.913	96,05	96,05
2002	153.783	106,33	110,70
2003	185.211	128,06	120,44
2004	194.257	134,31	104,88
2005	214.776	148,5	110,56
2006	259.363	179,33	120,76
2007	244.145	168,81	94,13
2008	250.750	173,37	102,71
2009	304.310	210,41	121,36
2010	324.343	224,26	106,58
2011	376.198	260,11	115,99
2012	394.031	272,44	104,74
2013	360.811	249,47	91,57
2014	439.441	303,84	121,79
2015	485.688	335,81	110,52
2016	547.285	378,40	112,68

Kaynak:FAO,2019

* Tahmini Değerler

Grafik 5. 9.Dünya kiraz ihracat miktarları (ton)

Grafik 5. 10.Dünya kiraz ihracat miktarları indeks grafiği

Ülkeler itibariyle 2016 yılı verilerine göre kiraz ihracatı incelendiğinde, en fazla kiraz ihracatı yapan ilk üç ülke Şili, Çin ve Türkiye'dir. 2016 yılı toplam kiraz ihracatında %21,62'lik payla Şili 1.sırada yer alırken, Çin %14,91'lik payla 2.sırada, Türkiye %14,58'lik payla 3. sırada, ABD %13,22'lik payla 4. sırada ve İspanya %5,32'lik payla 5. sırada olduğu görülmektedir. 2016 yılında bu beş ülke Dünya kiraz ihracatının %69,65'ini gerçekleştirmiştir (Çizelge 5.5).

Çizelge 5. 5.Dünya'da yıllar itibariyle en çok kiraz ihracatı gerçekleştiren ülkeler (Ton)

Yıllar	Şili	Çin	Türkiye	Amerika	İspanya	Dünya
2000	6.927	143	11.940	36.502	13.623	144.630
2005	17.916	1.466	34.793	48.394	13.676	214.776
2010	44.311	6.879	65.294	64.305	22.951	324.343
2011	64.504	15.072	46.477	78.298	29.268	376.198
2012	62.588	23.526	55.039	105.572	23.674	394.031
2013	53.684	20.044	53.467	69.795	21.923	360.811
2014	85.205	36.506	49.758	88.787	17.218	439.441
2015	83.412	51.422	68.591	74.223	53.990	485.688
2016	118.316	81.627	79.789	72.368	29.164	547.285
Oran (%)*	21,62	14,91	14,58	13,22	5,32	100,00

*: 2016 yılı ülkelerin toplam ihracatta payı. Kaynak: FAO, 2019.

5.5.Dünya Kiraz İthalat Durumu

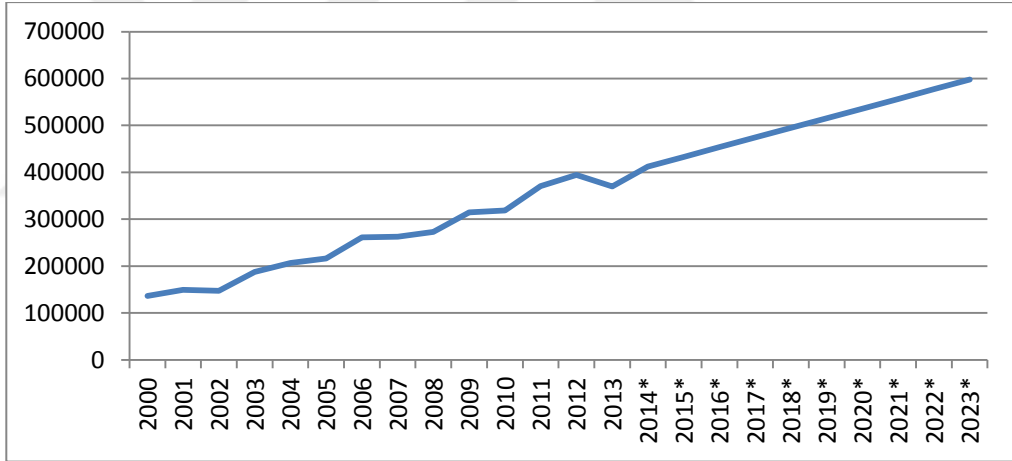
Kiraz ihracatı global seviyede gittikçe artmasına rağmen, 3. Ülkelerden yapılan Avrupa kiraz ithalatı son 3 yıldır durma eğilimindedir. Durma eğiliminin, 2008-2009 yıllarındaki konjonktürel ekonomik düşüşe bağlı olmasına rağmen, 2010 yılında bitmiş olması gerekmektedir. Ancak AB Kiraz ithalatı önceki yıllara benzer olarak sadece 38.200 ton olarak gerçekleşti. Oysa bu rakam 2000'li yıllardaki canlılıktan sonra 2006 yılında 51.200 tonluk zirvelere kadar ulaşmıştı (Anonim8, 2018).

Azalış Avrupa yerel ürünlerinin gecikmesiyle açıklanabilse dahi, şu kabul edilmelidir ki, azalma yapısal ve mevcut tedariği etkileyen güçlü dünya talebinin bir sonucu olabilir. Böylece, Avrupa Birliği hala Türk İşletmeciler için doğu Avrupa ülkelerindeki talep nedeniyle (Bulgaristan vs.) önemli bir pazar olsa dahi (2010 yılı 28.100 ton; 34.000 /38.000 ton 2006/2007), üstünlük hakkı Rusya'ya geçme eğilimindedir. Benzer bir biçimde, Şili'den ithalat 5.200'den 5.400 ton civarına yükselmesine rağmen, Şilili ihracatçılar gelişen ülkeleri hedefleme eğilimindedirler. Buna rağmen, Kuzey Amerika kirazları için düşme eğilimi devam ediyor, Amerika'dan nakliye 2009 yılına göre % 35 düşmüş durumda, Kanada nakliyesi ise % 21 düştü (Anonim8, 2018).

Çizelge 5. 6..Dünya kiraz ithalat miktarları(ton)

Yıllar	Kiraz İthalat Miktarları(Ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme İndeks
2000	136.601	100,00	100,00
2001	149.112	109,16	109,16
2002	147.644	108,08	99,02
2003	187.917	137,57	127,28
2004	206.425	151,12	139,81
2005	216.290	158,34	100,00
2006	261.681	191,57	120,99
2007	263.028	192,55	100,51
2008	272.706	199,64	103,68
2009	314.532	230,26	119,58
2010	319.051	233,56	100,00
2011	370.767	271,42	116,21
2012	394.649	288,91	106,44
2013	370.135	270,96	93,79
2014	437.077	319,97	118,09
2015	497.410	364,13	113,80
2016	556.430	407,34	111,87

Kaynak:FAO,2019

* Tahmini değerler

Grafik 5. 11.Dünya kiraz ithalat miktarları(ton)

Dünya kiraz ithalatı genellikle satın alma gücü en yüksek olan ülkeler olan Rusya, Almanya, Çin, Kanada gibi ülkeler tarafından yapılmaktadır.

Dünya kiraz ithalatında önde gelen ülkelerin payları incelendiğinde ise Rusya, Almanya, Çin, Kanada gibi ülkelerin ithalat oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Kiraz ithalatında en yüksek pay %19,63 ile Çin'e aittir. Çin'i %10,34 oranı ile Rusya izlemektedir (Çizelge 5.7). Dünya kiraz ihracatında belli başlı ülkelerin belirgin yüksek paylarına rağmen, ithalatta bu düzeyde bir yoğunlaşma olmadığı görülmektedir. Kiraz ihracat verileri ve ilgili literatür dikkate alındığında Şili ve İspanya'nın, Avrupa ülkelerinde Türkiye'yi zorlayabilecek ülkeler olduğu görülmektedir (Dere, 2006).

Çizelge 5. 7. Belli başlı ülkeler itibariyle kiraz ithalat miktarları (ton)

Yıllar	Çin	Rusya	Almanya	Kazakistan	Kanada	İngiltere	Dünya
2000	114	5.821	26.132	128	7.706	14.621	136.601
2005	286	33.786	28.844	24	13.785	19.622	216.290
2010	11.222	70.874	22.495	135	27.284	15.095	319.051
2011	23.773	71.982	34.364	5.203	32.548	18.170	370.767
2012	41.589	68.200	36.085	4.715	37.173	19.072	394.649
2013	37.539	72.914	35.280	19.448	24.686	14.679	370.135
2014	65.063	56.701	33.749	22.084	29.891	18.514	437.077
2015	91.484	62.428	36.769	10.153	24.211	18.085	497.410
2016	109.255	57.517	45.251	23.818	23.583	16.018	556.430
Oran (%)*	19,63	10,34	8,13	4,28	4,24	2,88	100,00

Kaynak: FAO

5.6.Dünyada Yıllar İtibariyle Kiraz Fiyatları

İhracatta önde gelen ülkelerin kiraz fiyatları incelendiğinde ülkelerin kiraz fiyatlarında dalgalanmaların yaşandığı, yıllar itibari ile artıp veya azalması söz konusu değildir.

Son yıllarda ilgili ülkeler itibariyle kiraz fiyatlarının diğer ülkelere göre Türkiye’de daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye kiraz üretiminin dünyada önemli bir paya sahip ve diğer taraftan da düşük fiyatta olması ihracat açısından önemli bir avantaj sağlamıştır.

Bayraktar ve Saner (2016), çalışmasında, kiraz birim fiyatlarının ülkelerde değişmesinin, ülkelerin ekolojik, ekonomik ve sektörel yapılarına bağlı olduğunu ve özellikle dış satım fiyatı yüksek olan ülkelerin, güney yarım kürede bulunmalarının etkili olduğunu belirtmiştir. Böylece dünya kiraz arzının oldukça düşük olduğu mevsimde ürünlerini dış satıma yönlendirmekte, arza bağlı fiyat artışından en iyi şekilde faydalandıkları belirtilmiştir. 2017 yılında kiraz fiyatlarının en yüksek olduğu ülke 15.753 dolar/ton ile Japonya’dır.

Çizelge 5. 8.Yıllar itibariyle belli başlı ülkelerde kiraz fiyatları (USD/ ton)

Yıllar	Çin	Yunanistan	ABD	Şili	İspanya	Türkiye
2000	2.850	873	1.477	811	1.244	703
2005	4.124	2.269	2.194	720	2.165	1.317
2010	6.597	3.202	2.568	1.352	1.926	1.481
2011	6.605	2.836	2.789	1.146	1.869	1.949
2012	6.951	2.712	2.227	1.844	1.803	1.705
2013	8.274	2.651	2.877	2.765	2.037	1.688
2014	7.889	2.986	2.359	1.291	1.774	1.612
2015	7.079	2.155	-	-	1.618	1.232
2016	-	2.690	2.480	2.280	2.009	1.168
2017	-	2.114	-	2.430	1.644	1.112

Kaynak:FAO,2019

5.7.Türkiye’de Kiraz Üretim Alanı ve Verim

Türkiye kiraz üretimine bakıldığında özellikle sert çekirdekli meyvelerde yaz aylarında sıcaklıktan kaynaklanan Grafik bozuklukları ve ikiz meyve oluşmaktadır. İkiz ve çoklu meyve oluşumu kirazda kalite düşmesine ve ürün kaybına, neden olmaktadır. Ülkemiz ihracatında büyük önem taşıyan kiraz yetiştiriciliğinde görülen meyve oluşumu ihracatı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum iç ve dış pazardan sağlanan kazancın azalmasına, hem ülke ekonomisinin hem de üreticinin zarara uğramasına neden olmuştur (Anonim2, 2018).

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de kiraz üretim alanı ve üretim miktarında da son yıllarda ciddi artışlar olmuştur. Kiraz üretim alanı 1961-1970 ortalaması ile 2013 yılı arasında yaklaşık olarak 4.6 kat artışla 1.115 ha’dan 5.113 ha’a yükselmiştir. Türkiye’nin yıllara göre kiraz üretimi incelendiğinde üretim miktarının artış eğiliminde olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre 1961 yılında 48 bin ton olan kiraz üretimi, 1991 yılında 150 bin tona, 2001 yılında 250 bin tona ve 2015 yılında 535,6 bin tona ulaşmıştır.

Kiraz üretiminde Türkiye’nin yüksek potansiyele sahip olmasında hasat döneminin uzun sürmesi ve yüksek güneşlenme süresine sahip olması gibi avantajları vardır. Özellikle hastalık ve zararlıların az olduğu yaylalar, özellikle organik kiraz üretimi için uygundur (Kara ve ark., 2012).

2014 yılında Türkiye’nin en önemli üretim kalemlerinden birisi olan kirazın, mart ayında yaşanan dondan etkilendiği ve üretiminde azalma olduğu görülmüştür. Kiraz ağaçlarının çiçeklenme dönemi öncesinde çiçek gözenekleri yaşanan dondan etkilenmiş ve açanların büyük çoğunluğunun da meyvesiz olduğunun tespit edilmiştir; fakat ihracat anlamında ciddi bir düşüş yaşanmamış Türkiye’nin genelinde görülen zarar talebi etkilememiştir (Anonim7, 2017).

Türkiye’de 1991 – 2015 yılları arasında ekim alanları, verim ve kiraz ağacı sayıları incelendiğinde üretim alanlarında ve ağaç sayılarında sürekli olarak artış gerçekleşmiştir.2015 yılında ağaç sayısı 1991 yılına göre 326 oranında artarak 27,2 milyona ulaşmıştır. Meyve veren yaşta ağaçların oranının, toplam ağaç sayısına oranı 1991 yılında 78,24iken, 2008 yılında 64,18’e gerilemiştir. 2015 yılında ise bu oran 75,71’dir.

1993 yılında 193,8 bin hektar olan kiraz alanının, 2015 yılında 814 bin hektara yükseldiği görülmektedir. İncelenen dönem boyunca üretim alanları sürekli artış göstermiştir.

Kiraz verimleri incelendiğinde 1991 yılında ağaç başına ortalama verim 30 kg iken 2015 yılında 26 kg olarak gerçekleşmiştir. En düşük verim 2014 yılında ağaç başına 23 kg olarak gerçekleşmiştir (Öz ve Bal, 2016).

Yıllar itibari ile Türkiye kiraz üretimine bakıldığında üretimde sürekli bir artış olduğu görülmektedir. Üretimdeki bu artışta, uygun hava koşullarının yanı sıra çiftçilerin kiraza olan ilgisindeki artış da etkilidir (Öz ve Bal, 2016). Nitekim kiraz üretim alanı 1961-1970 ortalaması ile 2017 yılı arasında yaklaşık olarak 7.6 kat fark olup, bu dönemde dikim alanı 1.115 ha'dan 8.540 ha'a yükselmiştir. Kiraz dikim alanlarındaki artışın 2000 yılından sonra hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir (Çizelge 5.9). TÜİK verilerine göre meyve veren yaşta ağaçların, toplam ağaç sayısına oranı 2000 yılında %74,76 iken 2017 yılında %77,31 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de kiraz verim durumu incelendiğinde 2000 yılında ağaç başına ortalama verim 31 kg iken, 2017 yılında 30 kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 5.9). Son yıllarda ağaç başına verim düşüklüğünde dönemsel iklim koşulları etkili olduğu gibi diğer taraftan, uygulanan politikalar kapsamında sertifikalı fidan ve bahçe tesis destekleri ile ağaç sayısının artması ve ağaç başına ortalama verim hesaplanırken henüz tam verim düzeyine ulaşmamış ağaçların hesaplama dahil edilmesi etkili olmuştur.

Çizelge 5.9. Türkiye kiraz üretim değerleri

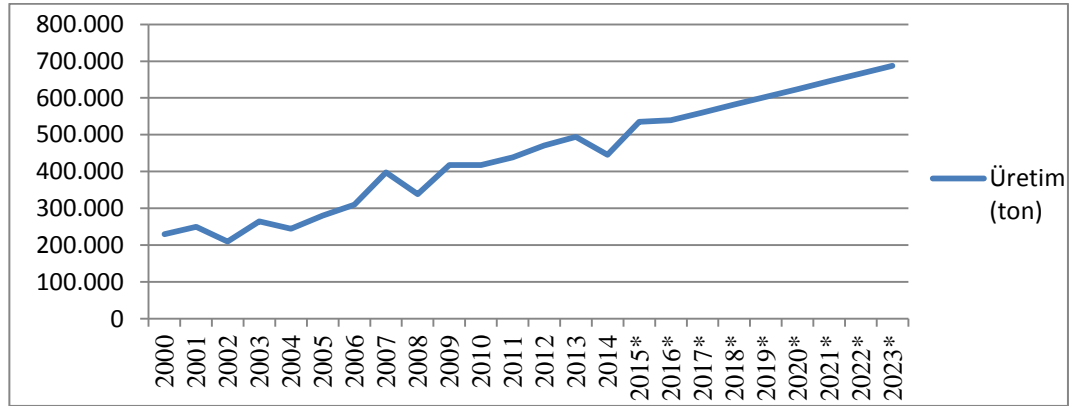
Yıllar	Toplu meyvelik alanı (dekar)	Kiraz üretim alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına verim (kg)	Kişi başına tüketim (kg)
2000	290.000	21.300	230.000	31	2,6
2005	430.000	26.800	280.000	30	...
2010	670.459	42.054	417.905	28	4,1
2011	699.846	45.246	438.550	28	4,4
2012	744.138	48.331	470.887	28	4,7
2013	764.594	76.459	494.325	28	4,9
2014	790.420	79.042	445.556	23	4,3
2015	814.078	81.409	535.600	26	4,9
2016	847.461	84.746	599.650	28	5,5
2017	854.009	85.401	627.132	30	-

Kaynak:TÜİK,2019

Son 10 yılda Türkiye'de kiraz meyveliklerinin alanı ve toplam ağaç sayısı 1.5-2 kat artış gösterirken, ağaç başına ortalama verim ve üretimin düştüğü görülüyor.

TÜİK verilerine göre 2014'de, kiraz meyveliklerinin alanı 790.420 dekara, ağaç sayısı 26.318.907'ye yükselmiştir. Buna karşın üretim 2013'deki 494.325 tondan 445.556 tona, verim 28 kg'dan 23 kg'a gerilemiştir. Soğuk hava ve don olayının yaşanması, arıların da çiçek döneminde çalışmaması 2013 yılına göre kiraz üretiminin az olmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de kiraz üretim miktarları projeksiyonu incelendiğinde önümüzdeki yıllarda kiraz üretim miktarında artış yaşanması beklenmektedir.

* Tahmini Değerler

Grafik 5. 12. Türkiye kiraz üretim miktarları (ton)

Türkiye’de iller bazında kiraz üretim miktarı incelendiğinde, 2017 yılı verilerine göre, Konya ili ilk sırada yer almıştır. Konya ili toplam kiraz üretiminin %10,87’sini karşılamaktadır. İkinci sırada %9,23 oranı ile İzmir ili gelmektedir. Bu illeri %8,32 ile Bursa, %7,54 ile Manisa, %6,54 ile Afyonkarahisar izlemektedir (Çizelge 5.10).

Kiraz üretiminde önemli payı olan illerde, ağaç başına kiraz veriminin önemli düzeyde değiştiği görülmektedir. En yüksek verim Afyonkarahisar’da ve en düşük verim ise İzmir ilinde gerçekleşmiştir.

Çizelge 5.10. Türkiye’de 2017 yılında en çok kiraz üretimi yapılan iller

Başlıca iller	Meyve veren ağaç sayısı (adet)	Üretim miktarı	Ağaç Başına Verim (kg)
Konya	1.923.141	68.204	35
İzmir	3.008.417	57.892	19
Bursa	1.395.747	52.235	37
Manisa	2.365.880	47.348	20
Afyonkarahisar	667.095	41.043	62
Amasya	820.070	36.444	44
Isparta	1.182.445	36.275	31
Niğde	606.716	27.012	45
Diğer	8.910.252	260.679	29
Toplam	20.879.763	627.132	30

Kaynak: TÜİK, 2019

5.8. Türkiye’de Kiraz İhracatı

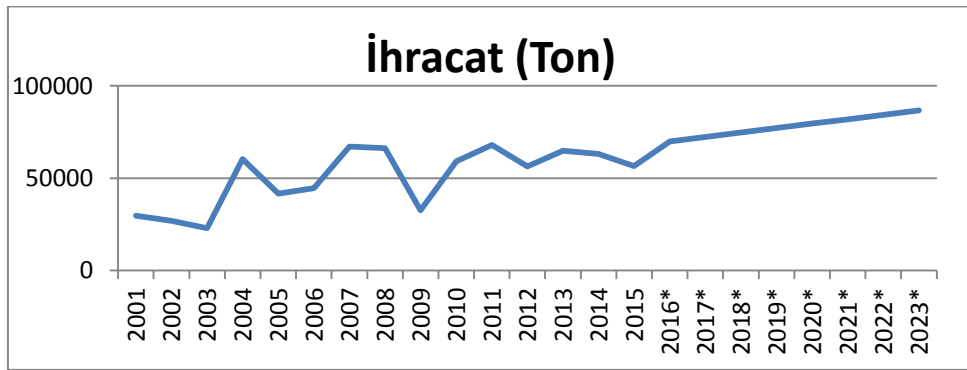
Kiraz üretiminde Türkiye’nin yüksek potansiyele sahip olmasında hasat döneminin uzun sürmesi ve yüksek güneşlenme süresine sahip olması gibi avantajları vardır. Özellikle hastalık ve zararlıların az olduğu yaylalar, özellikle organik kiraz üretimi için uygundur (Kara ve ark., 2012).

Türkiye kiraz ticaretinde dünyada önemli ülkelerden biri olup son yıllarda kiraz ihracatında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Özellikle kalite ve fiyat açısından rakiplerine sağladığı üstünlükten dolayı kiraz ihracatında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak, son yıllarda gerek miktar, gerekse değer olarak kiraz ihracatında önemli artışlar olmuştur. Kiraz ihracatı 2000 yılından, 2016 yılına kadar %305 artarak 29.775 tondan 91.068 tona yükselmiştir (Çizelge 5.11). Kiraz ihracat artışının yıllar itibariyle dalgalanma görülmektedir.

Çizelge 5.11. Türkiye yıllar itibariyle ihracat değerleri

Yıllar	İhracat (ton)	Basit indeks (2000=100)	Zincirleme indeks	Kişibaşı tüketim (kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2000	29.775	100,00	100,00	2,60	115,70
2005	44.597	149,78	107,29	-	120,10
2010	67.937	228,17	114,72	4,10	120,60
2011	56.411	18,46	83,03	4,40	115,60
2012	64.788	217,59	114,85	4,70	116,90
2013	63.190	212,23	97,53	4,90	115,50
2014	56.550	189,92	89,49	4,30	115,40
2015	87.778	294,80	155,22	4,90	120,80
2016	91.068	305,85	103,75	5,50	119,00

Kaynak: TÜİK, 2019

* Tahmini Değerler

Grafik 5. 13. Türkiye kiraz ihracat miktarları (ton)

Türkiye, kiraz ihracatının %33,76’sını Almanya’ya, %20,82’sini Rusya Federasyonuna ve üçüncü sırada ise %12,85 oranı ile Bulgaristan’a yapmıştır. Bu verilerden de anlaşıldığı gibi Türkiye’nin ağırlıklı olarak kiraz ihracatı yaptığı ülkeler, Avrupa Birliği ülkeleri (Başta Almanya, Bulgaristan ve Hollanda Olmak üzere), Rusya, Irak’dır.

5.9.Türkiye’de Kiraz İthalatı

Türkiye’nin kiraz üretiminde ihracatçı olarak bilinmesine rağmen az miktarda da olsa ithalat da yapmaktadır. Özellikle kış dönemleri kirazın ülkemizde olmadığı zamanlar kiraz ithal edilmektedir. Kiraz ithalatı 1989-2015 yılı ortalaması yaklaşık 21 ton civarındadır (Öz ve Bal, 2016).

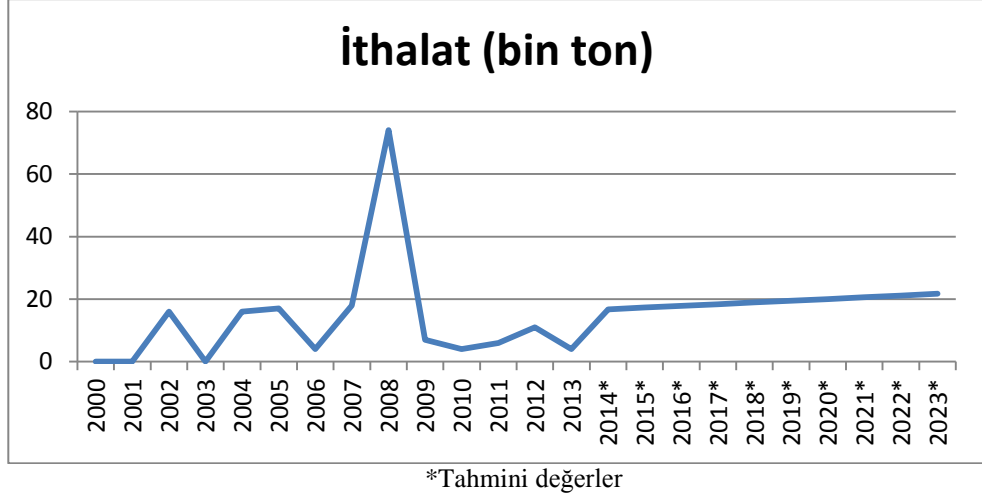
2000 yılından sonra ise ithalat miktarı yıllar itibariyle 0 ila 74 bin ton arasında değişmiştir. Türkiye’de kiraz ithalatında 2008 yılında önemli artış meydana gelmiştir. Nedeni incelendiğinde ise 2007 yılında yaşanan kuraklık sonucu 2008 yılında kiraz veriminde düşüşün yaşanması etkili olmuştur.

Çizelge 5.12. Türkiye Yıllara Gore Kiraz İthalat Miktarları

Yıllar	İthalat (bin ton)	İthalat (1000 \$)
2000	0	-
2001	0	0
2002	16	59
2003	0	0
2004	16	62
2005	17	82
2006	4	10
2007	18	110
2008	74	488
2009	7	49
2010	4	31
2011	6	16
2012	11	52
2013	4	19
2014	2	-
2015	31	-
2016	143	-
2017	422	-

Kaynak: TÜİK, 2019

Türkiye’de yıllara göre kiraz ithalat miktarı tahmini değerleri için yapılan projeksiyon çalışmasında önümüzdeki yıllarda çok az miktarlarda da olması kiraz ithalatının yapılacağı öngörülmektedir.

Grafik 5. 14. Türkiye yıllara göre kiraz ithalat miktarı tahmini değerler

5.10. Türkiye’de Kiraz Üretimine Yönelik Destekleme Politikaları

Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklemeleri bitkisel üretim, hayvansal üretim, tarımda yapısal iyileştirmeler sağlama amaçlı destekler, kırsal kalkınma ve çevre amaçlı desteklemeler olarak sınıflandırabiliriz. Çeşitli biyolojik mücadele destekleri, mazot, gübre toprak analiz destekleri, tarımsal danışmanlık, çiftlik muhasebe veri ağı sistemi kayıt destekleri tarımsal alt yapıyı güçlendirecek desteklemeler kapsamındadır. Ayrıca kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi programı (KKYDP) ve çevresel amaçlı tarım arazilerinin korunması (ÇATAK) projesi de bakanlığın kırsal kalkınma ve çevre kapsamında uyguladıkları politikalarıdır. İlave olarak %50 devlet destekli olarak uygulanan tarım sigortası (TARSİM) uygulaması da tarımda risk yönetimi ve üretici gelirinde istikrar sağlamaya dönük önemli bir politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Tan ve Everest, 2015).

Uygulanan tarım politikaları kapsamında, tarımdaki yapısal ve teknolojik gelişmeler de dikkate alındığında Türkiye tarımında son on yılda önemli değişimler meydana gelmiştir. Toplam tarım alanları ve ekim alanlarındaki azalmaya rağmen buğday, arpa, ayçiçeği, mısır, pamuk gibi ürünlerin üretim miktarında artışlar meydana gelmiştir. Yine aynı Grafikde hayvansal üretimde kültür ve melez ırklardaki artışa bağlı olarak üretim sürekli artmıştır. Tarımın GSYİH daki ve istihdamdaki payının azalmasına rağmen 2007 yılında yaşanan küresel iklim krizi dışındaki bütün yıllarda tarımsal büyüme oranı pozitif yönde gerçekleşmiştir. Uygulanan kırsal kalkınma politikaları ile tarıma dayalı sanayi ve tarımsal yatırımlar gelişmiştir. %50 devlet destekli tarım sigortası uygulamaları ile üretici gelirini garanti altına alma konusunda önemli adımlar atılmıştır (Tan ve Everest, 2015).

Türkiye’de tarım politikaları kapsamında tarım sektörüne yönelik değişik destekleme araçlarından yararlanılmaktadır. Tarımda gerek bitkisel üretim faaliyetleri ve gerekse hayvansal üretim faaliyetlerinde destekleme araçları farklılaşabilmektedir. Bitkisel üretim kapsamında kiraz üretimi ile ilgili destekler Çizelge 5.13’de verilmiştir.

Çizelge 5.13. Yurtiçi sertifikalı fidan/fide kullanım desteği

Yurtiçi Desteği	Sertifikalı Fidan/Fide	Kullanım	(TL/da)	(TL/da)
Bahçe Tesisi			Standart	Sertifikalı
		Bodur Meyve Fidanları ile Bahçe Tesisi	150	400
		Yarı Bodur Meyve Fidanları ile Bahçe Tesisi	150	350
		Bağ, Zeytin ve Diğer Meyve Fidanları ile Bahçe Tesisi	100	280
		Aşılama ile Çeşit Değiştirme	-	250
		Virüsten Ari Fidanlara İlave Olarak	50	100
		Sanayilik/İhracata Yönelik Çeşitlerde İlave Destek	-	Aldığı Desteğe %50 İlave

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Türkiye’de tarımsal olarak üretimde verim ve kaliteyi artırmaya yönelik 50-350 TL./da arasında değişen miktarlarda sertifikalı fidan desteği verilmektedir. Bu anlamda Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2005-2011 yılları arasında toplam 1,4 milyon dekar yeni bahçe tesisi için 241 milyon TL destekleme ödemesi gerçekleştirilmiştir (Anonim2016a, 2016).

Sertifikalı fidan kullanımının yaygınlaşmasıyla yönelik kapama bahçe tesislerinin artırılması ve pazarın istediği kalitede standart meyve üretimine önem verilmiştir.

6. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

6.1.İşletmelerde Nüfus Varlığı

İşletmelerde tarımsal faaliyetin yapılmasında gerekli olan temel faktörlerden biriside emektir. Türkiye’de tarımsal işletmelerde emeğin kaynağını büyük oranda aile işgücü oluşturmaktadır. Bu nedenle işletmelerde aile nüfusunun demografik özelliklerini ortaya koymak önem arz etmektedir. Bu kapsamda incelenen işletmelerde nüfus varlığı Çizelge 6.1.’de verilmiştir.

İncelenen işletmelerde I. Grup Klasik Geç Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 4,00 kişi olup bunun %50,00’sini erkek ve %50,00’sini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %5,56’sını 0-6 yaş grubu, %2,78’ini 7-14 yaş grubu, %55,56’sını 15-49 yaş grubu ve %36,19’ünü ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

I.grup Klasik Erkenci kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 3,00 kişi olup bunun %50,00’sini erkek ve %50,00’sini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %4,33’ünü 0-6 yaş grubu, %16,67’sini 7-14 yaş grubu, %29,17’sini 15-49 yaş grubu ve %50,’sini ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

II.grup Klasik Geç Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 4,11 kişi olup bunun %54,05’ini erkek ve %45,95’ini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun 2,7’sini 0-6 yaş grubu, %13,51’ini 7-14 yaş grubu, %52,70’ini 15-49 yaş grubu ve %31,08’ini ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

II. grup Klasik Erkenci kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 3,11 kişi olup bunun %51,61’ini erkek ve %48,39’ünü kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun 9,68’ini 0-6 yaş grubu, %6,45’ini 7-14 yaş grubu, %58,06’sını 15-49 yaş grubu ve %25,81’ini ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

III.grup Klasik Geç Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 3,86 kişi olup bunun %55,56’sını erkek ve %44,44’ünü kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %14,81’ini 7-14 yaş grubu, %59,26’sını 15-49 yaş grubu ve %25,93’ünü ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

III.grup Klasik Erkenci Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 3,89 kişi olup bunun %51,43’ünü erkek ve %48,57’sini kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %2,85’ini 0-6 yaş grubu, %17,14’ünü 7-14 yaş

grubu, %57,14'ünü 15-49 yaş grubu ve %22,86'sını ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Geç Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 4,03 kişi olup bunun %53,28'ini erkek ve %46,72'sini kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %2,92'sini 0-6 yaş grubu, %10,95'ini 7-14 yaş grubu, %54,74'ünü 15-49 yaş grubu ve %31,39'sını ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Erkenci Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 3,33 kişi olup bunun %51,11'ini erkek ve %48,89'unu kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %5,56'sini 0-6 yaş grubu, %13,33'ünü 7-14 yaş grubu, %50'sini 15-49 yaş grubu ve %31,11'ini ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

Aktif nüfusun yer aldığı 15-49 yaş aralığının işletme grupları arasında istatistiki bir fark olmağı sonucuna ulaşılmıştır.

Kan, 2011 yılında Konya'da yapılan 'Coğrafi İşaretlerin Yerel Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi; Akşehir Kirazı Araştırması Bulguları' adlı araştırmasında hane başı nüfus sayısı işletme gruplarına göre sırası ile 3,11, 3,33, 3,94 ve ortalama 3,57 olarak bulmuştur. Bu rakam illere göre incelendiğinde, Konya, Akşehir bölgesinde ise 3,42, Afyonkarahisar Sultandağı bölgesinde 3,71 olarak hesaplanmıştır.

6.2.İşletmelerde Nüfusun Eğitim Durumu

Eğitim düzeyi, her alanda olduğu gibi kırsal alanda da kişilerin sosyo-ekonomik durumunu ortaya koymada önemli göstergelerden biridir. Ancak yapılan çalışmalar, tarım sektöründe okuma yazma oranının diğer sektörlerle göre daha düşük olduğunu göstermektedir (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998).

İşletmelerde 6 yaş üstü yaş grubundaki aile bireylerin eğitim durumu tarımsal üretiminin bilinçli yapıldığı yörelerde okur-yazarlık oranının genellikle yüksek olduğu bilinmektedir (Şahin ve Yılmaz, 2008). İncelenen işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu Çizelge 6.2'de verilmiştir.

İncelenen işletmelerde 1. Grup Klasik Geç kiraz türünü üreten işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %64,71'ini ilkokul, %20,59'unu lise, %14,71'ini ise üniversite oluşturmaktadır.

I.grup Klasik Erkenci kiraz türünü üreten işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %86,25'ini ilkokul, %16,67'sini ortaokul, %8,33'ünü lise, %8,33'ini ise üniversite oluşturmaktadır.

II.grup Klasik Geç kiraz türünü üreten işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %58,33'ünü ilkokul, %11,11'sini ortaokul, %23,61'ünü lise, %5,56'sını üniversite oluşturmaktadır.

II.grup Klasik Erkenci kiraz türünü üreten işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %46,43'ünü ilkokul, %17,86'sını ortaokul, %21,43'ünü lise, %10,71'ini üniversite ve %3,37'sini ise okur yazar olmayan kişiler oluşturmaktadır.

III.grup Klasik Geç kiraz türünü üreten işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %66,62'sini ilkokul, %7,42'sini ortaokul, %7,42'sini lise, %18,55'ini üniversite oluşturmaktadır.

III.grup Klasik Erkenci kiraz türünü üreten işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %64,71'ini ilkokul, %14,71'ini ortaokul, %11,76'sını lise, %8,82'sini üniversite oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Geç kiraz türlerinde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %59,85'ini ilkokul, %7,30'unu ortaokul, %18,98'ini lise, %10,22'sini üniversite ve %0,75'ini ise okur yazar olmayan kişiler oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Erkenci kiraz türlerinde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %58,11'ini ilkokul, %16,65'ini ortaokul, %12,20'sini lise, %9,51'ini üniversite ve %3,54'ünü önlisans oluşturmaktadır.

(Bayramoğlu, 2013), Konya ilinde yaptığı 'Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri' adlı çalışmada, riskli seven işletmelerde yaşayan nüfusun %73,59'u ilkokul mezunu iken riskli sevmeyen işletmelerde bu oran %65,45 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlar işletme gruplarına göre de farklılık göstermektedir. Birinci grup işletmelerde ilkokul mezunlarının oranı riskli seven işletme gruplarında %79,13 ve riskli sevmeyen işletme gruplarında %75,07 olarak belirlenmiştir. İkinci grup işletmelerde ise bu oranlar sırasıyla %64,74 ve %47,85 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre işletme büyüklüklerinin artması ile nüfusunun eğitim düzeyinin arttığı belirlenmiştir.

Çizelge 6.1.İncelenen işletmelerin nüfus varlığı

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri		Yaş Grupları														
			0-6			7-14			15-49			50+			Toplam		
			E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam
I.Grup	Klasik Geç	Kişi	0,11	0,11	0,22	0,00	0,11	0,11	1,11	1,11	2,22	0,78	0,67	1,44	2,00	2,00	4,00
		Oran %	2,78	2,78	5,56	0,00	2,78	2,78	27,78	27,78	55,56	19,44	16,75	36,19	50,00	50,00	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi	0,00	0,13	0,13	0,13	0,38	0,51	0,50	0,38	0,88	0,88	0,63	1,51	1,50	1,50	3,00
		Oran%	0,00	4,33	4,33	4,17	12,50	16,67	16,67	12,50	29,17	29,17	20,83	50,00	50,00	50,00	100,00
II. Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	0,06	0,06	0,11	0,22	0,33	0,51	1,17	1,00	2,17	0,78	0,50	1,28	2,22	1,89	4,11
		Oran%	1,35	1,35	2,70	5,41	8,11	13,51	28,38	24,32	52,70	18,92	12,16	31,08	54,05	45,95	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi	0,10	0,20	0,30	0,00	0,20	0,20	1,00	0,80	1,80	0,50	0,30	0,80	1,60	1,50	3,10
		Oran%	3,23	6,45	9,68	0,00	6,45	6,45	32,26	25,81	58,06	16,13	9,68	25,81	51,61	48,39	100,00
III.Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	0,00	0,00	0,00	0,43	0,14	0,57	1,14	1,14	2,29	0,57	0,43	1,00	2,14	1,71	3,86
		Oran %	0,00	0,00	0,00	11,11	3,70	14,81	29,63	29,63	59,26	14,81	11,11	25,93	55,56	44,44	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi Sayısı	0,00	0,11	0,11	0,22	0,44	0,67	1,22	1,00	2,22	0,56	0,33	0,89	2,00	1,89	3,89
		Oran%	0,00	2,85	2,85	5,71	11,43	17,14	31,43	25,71	57,14	14,29	8,57	22,86	51,43	48,57	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	Kişi Sayısı	0,06	0,06	0,12	0,21	0,24	0,44	1,15	1,06	2,21	0,74	0,53	1,26	2,15	1,88	4,03
		Oran %	1,46	1,46	2,92	5,11	5,84	10,95	28,47	26,28	54,74	18,25	13,14	31,39	53,28	46,72	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi Sayısı	0,04	0,15	0,19	0,11	0,33	0,44	0,93	0,74	1,67	0,63	0,41	1,04	1,70	1,63	3,33
		Oran %	1,11	4,44	5,56	3,33	10,00	13,33	27,78	22,22	50,00	18,89	12,22	31,11	51,11	48,89	100,00

Çizelge 6.2. İncelenen işletmelerde yaşayan nüfusun eğitim durumu

Kiraz Türleri		İlkokul			Ortaokul			Lise			Üniversite			Okur Yazar Değil			Önlisans			Toplam				
		E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam		
I. Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	1,22	1,22	2,44	0,00	0,00	0,00	0,22	0,56	0,78	0,44	0,11	0,56	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,89	1,89	3,78
		Oran %	32,35	32,35	64,71	0,00	0,00	0,00	5,88	14,71	20,59	11,76	2,94	14,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	50,00	100,00
	Klasik Erkençi	Kişi Sayısı	1,10	0,97	2,07	0,20	0,20	0,40	0,20	0,00	0,20	0,10	0,10	0,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,60	1,27	2,87
		Oran %	45,83	40,42	86,25	8,33	8,33	16,67	8,33	0,00	8,33	4,17	4,17	8,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	66,67	52,92	100,00
II. Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	1,28	1,06	2,33	0,06	0,39	0,44	0,56	0,39	0,94	0,17	0,06	0,22	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	0,06	2,11	1,89	4,00	
		Oran %	31,94	26,39	58,33	1,39	9,72	11,11	13,89	9,72	23,61	4,17	1,39	5,56	0,00	0,00	0,00	1,39	0,00	1,39	54,04	47,22	100,00	
	Klasik Erkençi	Kişi Sayısı	0,40	0,90	1,30	0,30	0,20	0,50	0,50	0,10	0,60	0,20	0,10	0,30	0,00	0,10	0,10	0,00	0,00	0,00	1,40	1,40	2,80	
		Oran %	14,29	32,14	46,43	10,71	7,14	17,86	17,86	3,57	21,43	7,14	3,57	10,71	0,00	3,57	3,57	0,00	0,00	0,00	50,00	50,00	100,00	
III. Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	1,43	1,14	2,57	0,14	0,14	0,28	0,14	0,14	0,28	0,43	0,29	0,72	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,14	1,71	3,85	
		Oran %	37,01	29,61	66,62	3,71	3,71	7,42	3,71	3,71	7,42	11,13	7,42	18,55	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	55,55	44,45	100,00	
	Klasik Erkençi	Kişi Sayısı	1,22	1,22	2,44	0,33	0,22	0,55	0,33	0,11	0,44	0,11	0,22	0,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00	1,78	3,78	
		Oran %	32,35	32,35	64,71	8,82	5,88	14,71	8,82	2,94	11,76	2,94	5,88	8,82	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	52,94	47,06	100,00	
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	Kişi Sayısı	1,29	1,12	2,41	0,06	0,24	0,29	0,38	0,38	0,76	0,29	0,12	0,41	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,03	2,06	1,85	3,91	
		Oran %	33,08	28,57	59,85	1,50	6,02	7,30	9,77	9,77	18,98	7,52	3,01	10,22	0,00	0,00	0,00	0,75	0,00	0,75	52,63	47,37	100,00	
	Klasik Erkençi	Kişi Sayısı	0,81	1,00	1,81	0,30	0,22	0,52	0,31	0,07	0,38	0,15	0,15	0,30	0,00	0,11	0,11	0,00	0,00	0,00	1,56	1,55	3,11	
		Oran %	26,00	32,10	58,11	9,51	7,13	16,65	9,95	2,25	12,20	4,76	4,76	9,51	0,00	3,54	3,54	0,00	0,00	0,00	50,23	49,77	100,00	

6.3.İncelenen İşletmelerde İşgücü Varlığı

Teknolojinin her sektörde olduğu gibi tarım sektöründe de hızlı gelişmektedir. Gelişen teknolojinin tarım sektöründe, iş gücüne gereksinimi azaltması, üretimin daha kısa sürede yapılması, birim alandan daha fazla verim alınması ve maliyetlerin düşürülmesine olumlu etki yaratsa da kırsal kesimde işgününe gereksinin azalmasından dolayı işsizliğe neden olarak kırsaldan kente göçe sebep olmaktadır. Araştırmanın yapıldığı bölgenin dağlık bir alanda bulunması makineleşmenin bu bölgede yoğun olarak kullanılmasına imkan sağlayamamaktadır. Kiraz üretimi yıl boyunca sürmediği için işgücüne en fazla hasat döneminde ihtiyaç duyulmaktadır. Kiraz hasadının kısa bir zaman içinde yapılması gerekmektedir. Hasatta herhangi bir gecikmenin yaşanması kirazdaki kalitenin düşmesine neden olarak, fiyatta ve elde edilecek geliri olumsuz etkide bulunacaktır. Bu nedenle aile işgücü işletmeler açısından son derece önemlidir. Aile işgücünün yetersiz kaldığı zamanlarda işletmelerde yabancı işgücü kullanılmaktadır.

Tarım işletmelerinde işgücü, aile ve yabancı işgücü olarak iki grupta incelenmektedir. İncelenen işletmelerde ortalama aile işgücü varlığı klasik geç kiraz üreten işletmelerde 3,14 Erkek İşgücü Birimi (EİB) ve klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 2,44 EİB olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.3).

Kiraz yetiştiriciliği yapan işletmelerin aile işgücü potansiyeli (EİG) Çizelge 6.4'de verilmiştir. Bölgede çalışılabilir gün sayısı daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılarak 280 olarak kabul edilmiştir (Oğuz ve Mülayim, 1997). Buna göre işletmelerin EİG cinsinden işgücü potansiyeli klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 1.020,62 EİG ve klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 814,26 EİG olarak belirlenmiştir.

Çizelge 6.3. Aile işgücü varlığı (EİB)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri		07-14			15-49			50+			Toplam		
			E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam
I.Grup	Klasik Geç	Kişi	0,00	0,05	0,05	0,95	0,88	1,83	0,62	0,38	1,00	1,57	1,31	2,88
		Oran %	0,00	1,74	1,74	32,99	30,56	63,54	21,53	13,19	34,72	54,51	45,49	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi	0,05	0,03	0,08	0,45	0,32	0,77	0,88	0,55	1,43	1,38	0,90	2,28
		Oran%	2,19	1,32	3,51	19,74	14,04	33,77	38,60	24,12	62,72	60,53	39,47	100,00
II. Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	0,18	0,21	0,39	1,00	0,78	1,78	0,74	0,39	1,13	1,92	1,38	3,30
		Oran%	5,45	6,36	11,82	30,30	23,64	53,94	22,42	11,82	34,24	58,18	41,82	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi	0,00	0,00	0,00	0,82	0,64	1,46	0,45	0,21	0,66	1,27	0,85	2,12
		Oran%	0,00	0,00	0,00	38,68	30,19	68,87	21,23	9,91	31,13	59,91	40,09	100,00
III.Grup	Klasik Geç	Kişi Sayısı	0,25	0,08	0,33	1,00	1,00	2,00	0,57	0,40	0,97	1,82	1,48	3,30
		Oran %	7,58	2,42	10,00	30,30	30,30	60,61	17,27	12,12	29,39	55,15	44,85	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi Sayısı	0,11	0,22	0,33	1,08	0,75	1,83	0,54	0,28	0,82	1,73	1,25	2,98
		Oran%	3,69	7,38	11,07	36,24	25,17	61,41	18,12	9,40	27,52	58,05	41,95	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	Kişi Sayısı	0,14	0,11	0,25	0,98	0,88	1,86	0,64	0,39	1,03	1,76	1,38	3,14
		Oran %	4,46	3,50	7,96	31,21	28,03	59,24	20,38	12,42	32,80	56,05	43,95	100,00
	Klasik Erkenci	Kişi Sayısı	0,05	0,08	0,13	0,78	0,57	1,35	0,62	0,34	0,96	1,45	0,99	2,44
		Oran %	2,05	3,28	5,33	31,97	23,36	55,33	25,41	13,93	39,34	59,43	40,57	100,00

Çizelge 6.4. Toplam işgücü varlığı

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri		İşletmede Kullanılabilir Aile İşgücü			Kullanılan Yabancı İşgücü			Toplam İşgücü Varlığı		
			E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam
I.Grup	Klasik Geç	EİG	439,60	366,80	806,40	5,28	52,67	57,95	444,88	419,47	864,35
		Oran %	50,86	42,44	93,30	0,61	6,09	6,70	51,47	48,53	100,00
	Klasik Erkenci	EİG	386,40	252,00	638,40	9,2	61,36	70,56	395,60	313,36	708,96
		Oran %	54,50	35,55	90,05	1,30	8,65	9,9526	55,80	44,20	100,00
II. Grup	Klasik Geç	EİG	537,60	386,40	924,00	22,58	135,27	157,85	560,18	521,67	1.081,85
		Oran %	49,69	35,72	85,41	2,09	12,50	14,591	51,78	48,22	100,00
	Klasik Erkenci	EİG	355,60	238,00	593,60	24,81	101,82	126,63	380,41	339,82	720,23
		Oran %	49,37	33,04	82,42	3,44	14,14	17,582	52,82	47,18	100,00
III.Grup	Klasik Geç	EİG	509,60	414,40	924,00	25,31	187,97	213,28	534,91	602,37	1.137,28
		Oran %	44,81	36,44	81,25	2,23	16,53	18,754	47,03	52,97	100,00
	Klasik Erkenci	EİG	484,40	350,00	834,40	28,54	178,65	207,19	512,94	528,65	1.041,59
		Oran %	46,51	33,60	80,11	2,74	17,15	19,892	49,25	50,75	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	EİG	492,80	386,40	879,20	17,12	124,3	141,42	509,92	510,70	1.020,62
		Oran %	48,28	37,86	86,14	1,68	12,18	13,856	49,96	50,04	100,00
	Klasik Erkenci	EİG	406,00	277,20	683,20	20,81	110,25	131,06	426,81	387,45	814,26
		Oran %	49,86	34,04	83,90	2,56	13,54	16,096	52,42	47,58	100,00

6.4.İncelenen İşletme Yöneticilerinin Eğitim Durumu

Eğitim düzeyi ve yaş işletme yönetim başarısını etkileyen iki önemli faktör olarak daha önce yapılmış çalışmalarda vurgulanmıştır (Uzunöz ve Çiçek, 2003).

Yapılan çalışma sonucunda işletme yöneticilerin eğitim durumları Çizelge 6.5’de verilmiştir.

İncelenen işletmelerden I.grup da kiraz üreten işletme yöneticilerinin %88,24’ü ilkokul, %5,88’i ortaokul ve %5,88’i üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

II.grup da kiraz üreten işletme yöneticilerinin grup ortalaması incelendiğinde %75’ini ilkokul, %10,71’ini ortaokul, %7,14’ünü lise ve %3,57’sini önlisans mezunu olduğu, %3,57’sinin ise okur yazar olmadığı belirlenmiştir.

III.grup kiraz üreten işletme yöneticilerinin işletmeler ortalaması incelendiğinde %87,50’sini ilkokul, %6,25’ini ortaokul, %6,25’ini lise mezunu olduğu belirlenmiştir.

İşletmeler ortalaması olarak işletme yöneticilerinin %81,97’sini ilkokul, %8,20’sini ortaokul, %4,92’sini lise, %1,64’ünü önlisans ve %1,64’ünü üniversite mezunu olduğu, %1,64’ünü okur yazar olmadığı belirlenmiştir.

(Bayramoğlu, 2013) Konya ilinde yapılan ‘Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri’ adlı çalışmasında yöneticilerin eğitim düzeyleri ise işletme nüfusunun eğitim düzeyi ile paralellik göstermekte olup, ilkokul mezunu olanların oranı fazladır (%70,59).

Çizelge 6.5. İşletme yöneticilerinin eğitim durumu

	Kiraz Çeşitleri	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Üniversite	Okur-Yazar	
							Değil	Toplam
I.Grup	Klasik Geç	88,89	0,00	0,00	0,00	11,11	0,00	100,00
	Klasik Erkenci	87,50	12,50	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
	Grup Geneli	88,24	5,88	0,00	0,00	5,88	0,00	100,00
II.Grup	Klasik Geç	83,33	5,56	0,00	5,56	0,00	5,56	100,00
	Klasik Erkenci	60,00	20,00	20,00	0,00	0,00	0,00	100,00
	Grup Geneli	75,00	10,71	7,14	3,57	0,00	3,57	100,00
III.Grup	Klasik Geç	85,71	0,00	14,29	0,00	0,00	0,00	100,00
	Klasik Erkenci	88,89	11,11	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
	Grup Geneli	87,50	6,25	6,25	0,00	0,00	0,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	85,29	2,94	2,94	2,94	2,94	2,94	100,00
	Klasik Erkenci	77,78	14,81	7,41	0,00	0,00	0,00	100,00
	Genel Geneli	81,97	8,20	4,92	1,64	1,64	1,64	100,00

6.5.İşletme Yöneticilerinin Sosyal Güvence Durumu

Yapılan çalışma sonucunda işletme yöneticilerin sosyal güvence durumları Çizelge 6.6’da verilmiştir. İşletme ortalaması incelendiğinde klasik geç kiraz üreten işletmelerde işletme yöneticilerinin %50’si Tarım BAĞ-KUR’una kayıtlı olduğu belirlenmiştir. SSK’ya kayıtlı yönetici oranı %47,06 ve sosyal güvencesi olmayanlar %2,94 olarak belirlenmiştir. Klasik erkenci grup yöneticilerin sosyal güvence durumu incelendiğinde ise %59,26’sı Tarım BAĞ-KUR’u, %40,74’si ise SSK’ ya kayıtlı olduğu belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması işletme yöneticilerinin sosyal güvence durumu incelendiğinde % 54,10 BAĞ-KUR, %44,26’sı SSK, %1,64’nün herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda işletme yöneticilerinin çoğunluğunun tarım dışı işlerde de çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 6.6. İşletme yöneticilerinin sosyal güvence durumu (%)

	Kiraz Çeşitleri	Yöneticilerin Sosyal Güvencesi			TOPLAM
		BAĞKUR	SSK	Sosyal Güvencesi Olmayan	
I.Grup	Klasik Geç	66,67	33,33	0,00	100,00
	Klasik Erkenci	75,00	25,00	0,00	100,00
	Grup Geneli	70,59	29,41	0,00	100,00
II.Grup	Klasik Geç	33,33	61,11	5,56	100,00
	Klasik Erkenci	40,00	60,00	0,00	100,00
	Grup Geneli	35,71	60,71	3,57	100,00
III.Grup	Klasik Geç	71,43	28,57	0,00	100,00
	Klasik Erkenci	66,67	33,33	0,00	100,00
	Grup Geneli	68,75	31,25	0,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	50,00	47,06	2,94	100,00
	Klasik Erkenci	59,26	40,74	0,00	100,00
Tüm İşletmeler Ortalaması		54,10	44,26	1,64	100,00

Konya’da yapılan çalışmada işletme yöneticilerinin sosyal güvencelerine ait bilgiler alınmış ve işletme yöneticilerinin %69,12’sinin Tarım BAĞ-KUR’una kayıtlı olduğu belirlenmiştir. Esnaf BAĞKUR’una kayıtlı yönetici oranı %14,71, SSK’ya kayıtlı yönetici oranı %13,24 ve Emekli Sandığına kayıtlı yönetici oranı ise %2,94 olarak belirlenmiştir. (Bayramoğlu, 2013).

6.6.İncelenen İşletmelerde Arazi Varlığı ve Tasarruf Durumu

Türkiye tarım işletmelerinde, arazinin doğrudan sahibi tarafından işletilmesi en yaygın işletmecilik şeklidir (Bülbül ve Beşparmak, 2002). Kira ve ortakçılıkla arazi işleyen işletmelerin sayısı oldukça düşüktür (Yılmaz ve ark., 2006). Türkiye genelinde olduğu gibi incelenen illerde de işletmelerin büyük bir çoğunluğu, kendi mülk arazilerini işlemektedirler (Çizelge 6.7). Türkiye’de kendi arazisini işleten işletmelerin oranı %81,34’dür (Anonim 2010e).

Yapılan çalışmada işletmelerin arazi varlığı incelendiğinde, bölgenin dağlık alanda bulunmasından dolayı araziler küçük ve parçalıdır. İşletmeler ortalaması arazi varlığı 28,09 da olarak belirlenmiştir. Klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 26,31 da, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde ise 30,33 da olarak belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerden I. Grup Klasik Geç Kiraz türünü üreten işletmelerde arazi mülkiyet durumu incelendiğinde %95,04’ü mülk, %4,96’sı kira arazisi olarak belirlenmiştir.

I.grup Klasik Erkenci Kiraz türünü üreten işletmelerde arazi mülkiyet durumu incelendiğinde %100’ünü mülk arazi oluşturmaktadır.

II. ve III. grup Klasik Geç ve Klasik erkenci kiraz türü üretimi gerçekleştiren işletmelerin arazilerinin tümünü mülk arazi oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Geç kiraz türünü üreten işletmelerin arazi varlıklarının %99,66’sını mülk, %0,34’ünü kira ile işletilen araziler oluşturmaktadır.

Klasik Erkenci kiraz çeşidi üreten tüm işletmeler ise mülk arazi ile işletilen araziler oluşturmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda işletme sahiplerinin daha çok mülk arazi ile üretim yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Isparta ilinde kiraz üretimine yer veren işletmelerde yapılan çalışmada incelenen işletmelerin ortalama arazi büyüklüğü 30.17 da, ortalama parsel sayısı ise 4.23 adet olduğunu, işletme arazisinin % 92.34’ü mülk arazisi, % 6.53’ü ortağa tutulan arazi ve % 1.13’ü kiraya tutulan araziden oluşturduğunu belirlenmiştir. Ayrıca işletme arazisinin %71.26’sı sulu ve % 28.74’ü kuru arazilerden oluşmaktadır (Demircan ve ark., 2004).

Çizelge 6.7.İncelenen işletmelerde arazi mülkiyet durumunun

Kiraz Türleri	Mülk Arazi		Kira		Toplam Arazi		
	Dekar	%	Dekar	%	Toplam	%	
I.Grup	Klasik Geççi	6,39	95,04	0,33	4,96	6,72	100,00
	Klasik Erkenci	7,38	100,00	0,00	0,00	7,38	100,00
	Grup Geneli	7,03	100,00	0,00	0,00	7,03	100,00
II.Grup	Klasik Geççi	25,00	100,00	0,00	0,00	25,00	100,00
	Klasik Erkenci	25,9	100,00	0,00	0,00	25,9	100,00
	Grup Geneli	25,32	100,00	0,00	0,00	25,32	100,00
III.Grup	Klasik Geççi	54,86	100,00	0,00	0,00	54,86	100,00
	Klasik Erkenci	55,67	100,00	0,00	0,00	55,67	100,00
	Grup Geneli	55,44	100,00	0,00	0,00	55,44	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geççi	26,22	99,66	0,09	0,34	26,31	100,00
	Klasik Erkenci	30,33	100,00	0,00	0,00	30,33	100,00
	Grup Geneli	28,04	99,82	0,05	0,18	28,09	100,00

6.7.İşletme Arazilerin Sulanabime Durumları

Hızla artmakta olan nüfusun beslenme sorunlarının çözümünde, sınırlı olan tarım alanlarındaki bitkisel üretimi arttırmak büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye’de tarımsal üretime açılacak yeni arazi kalmamıştır. Bu nedenle birim alandan alınan verimi arttırmak hedefine yönelmek zorunluluk arz etmektedir. Bu hedefe varılması, toprak ve su kaynaklarının korunması, verimliliklerinin artırılması, sürdürülebilir ve ileri tarım teknolojilerinin uygulanması, üretim girdilerinin yeterli ve dengeli bir düzeyde kullanılması gibi acil önlemlerle mümkün olacaktır (Varol ve ark., 2005).

Nüfus artışına paralel olarak artan gıda ihtiyacının karşılanabilmesi için tarımsal üretimin arttırılması gerekmektedir. Kullanılabilir su ve toprak kaynaklarının kısıtlı olması ve sektörler arasındaki rekabetin artışı, tarımda kaynakların etkin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Dünya’da tarım yapılan alanların % 19’na karşılık gelen 280 milyon ha alanda sulama yapılmaktadır. Dünya’da tarımsal üretimin % 35’i sulanan alanlardan elde edilmekte, kullanılan suyun % 70’i de tarımsal üretim amacıyla kullanılmaktadır (Çakmak, 2001).

Türkiye’nin ekonomik ve demografik yapısı ile dengeli gelişiminde tarımın, özellikle sulu tarımın büyük önemi bulunmaktadır. Tarım yapılabilir alanların üst sınırına 20 yıl önce ulaşıldığından birim alandaki üretim artışı, teknolojik gelişme ve sulanan alanların arttırılmasına bağlı kalmaktadır. Burada sadece üretimin arttırılması değil, aynı zamanda pazarın isteğine uygun, nitelikli ürün elde etmek daha büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle Türkiye, son yıllarda tarımsal yatırım için ayırdığı paranın yaklaşık %65 kadarını sulu tarım alanlarına harcamaktadır. Her yıl sulanır alanlar

genişlemektedir. Sulama ile ürün 7 kat, katma değer ise 2.6 kat artabilmiştir (Kanber, 1997).

I.grup Klasik Geç Kiraz çeşit üreten işletmelerde arazilerin sulanabilir durumları incelendiğinde %96,69'unu sulu arazi, %3,31'ini kuru arazi oluşturmaktadır.

I.grup Klasik Erkenci Kiraz çeşit üreten işletmelerde arazilerin sulanabilir durumları incelendiğinde %94,92'sini sulu arazi, %5,08'ini kuru arazi oluşturmaktadır.

II.grup Klasik Geç Kiraz çeşit üreten işletmelerde arazilerin sulanabilir durumları incelendiğinde %74,44'ünü sulu arazi, %25,56'sını kuru arazi oluşturmaktadır.

II.grup Klasik Erkenci Kiraz çeşit üreten işletmelerde arazilerin sulanabilir durumları incelendiğinde %83,40'ını sulu arazi, %16,60'ini kuru arazi oluşturmaktadır.

III.grup Klasik Geç Kiraz çeşit üreten işletmelerde arazilerin sulanabilir durumları incelendiğinde %72,92'sini sulu arazi, %27,08'sini kuru arazi oluşturmaktadır.

III.grup Klasik Erkenci Kiraz çeşit üreten işletmelerde arazilerin sulanabilir durumları incelendiğinde %74,05'ini sulu arazi, %25,95'ini kuru arazi oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması incelendiğinde Klasik Geç çeşit kiraz üreten işletmelerin arazilerinin %76,83'ü sulu, %23,17'sinin kuru olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6.8).

Çizelge 6.8. Arazilerin sulanabilir durumları

Kiraz Çeşitleri	Sulu Arazi		Kuru Arazi		Toplam Arazi		
	Dekar	%	Dekar	%	Toplam	%	
I.Grup	Klasik Geç	6,50	96,69	0,22	3,31	6,72	100,00
	Klasik Erkenci	7,00	94,92	0,38	5,08	7,38	100,00
	Grup Ortalaması	6,74	95,82	0,29	4,18	7,03	100,00
II.Grup	Klasik Geç	18,61	74,44	6,39	25,56	25,00	100,00
	Klasik Erkenci	21,6	83,40	4,30	16,60	25,90	100,00
	Grup Ortalaması	19,68	77,72	5,64	22,28	25,32	100,00
III.Grup	Klasik Geç	40,00	72,92	14,86	27,08	54,86	100,00
	Klasik Erkenci	41,22	74,05	14,44	25,95	55,67	100,00
	Grup Ortalaması	40,69	73,39	14,75	26,61	55,44	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	19,81	75,29	6,50	24,71	26,31	100,00
	Klasik Erkenci	23,81	78,51	6,52	21,49	30,33	100,00
	Grup Ortalaması	21,58	76,83	6,51	23,17	28,09	100,00

6.8.İşletmelerde Üretim Deseni

I.grup kiraz üreten işletmeler ortalaması incelendiğinde işletme arazisinin %54,24'ü kiraz, %35,59'u elma, %5,86'sı zeytin, %4,18'i buğday, %3,35'i ceviz üretimine tahsis edildiği bulunmuştur.

II.grup kiraz üreten işletmeler ortalaması incelendiğinde %36,53'ü kiraz, %10,44'u elma, %1,41'i zeytin, %33,01'i buğday, %9,73'ü ceviz, %5,50'si nadas, %1,40'ı şeftali, %1,97'si üzüm olarak bulunmuştur.

III.grup kiraz üreten işletmeler ortalaması incelendiğinde %27,17'ü kiraz, %17,36'u elma, %1,13'i zeytin, %26,38'i buğday, %14,54'ü ceviz, %7,78'si nadas, %3,16'ı şeftali, %2,48'si üzüm olarak bulunmuştur.

İşletmeler ortalaması incelendiğinde ise %32,71'i kiraz, %16,11'i elma, %1,58'i zeytin, %27,60'ı buğday, %11,79'u ceviz, %5,89'u nadas, %2,22'si şeftali, %2,10'u üzüm olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.9)

Kan, (2011), 'Coğrafi İşaretlerin Yerel Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi; Akşehir Kirazı Araştırması Bulguları' adlı çalışmalarında işletmeler içerisinde en büyük payı meyve bahçesinin aldığı belirlenmiştir. Meyve bahçesinde ise kiraz, alan olarak ilk sırada gelmektedir. İşletme grupları bazında incelendiğinde ise I. işletme grubu hariç diğer işletme grubunda kiraz ilk sırada yer alırken, I. işletme grubunda kiraz diğer meyvelerden sonra gelmektedir. Özellikle vişne ve erik önemli meyve grubunu oluşturmaktadır.

Çizelge 6.9. İncelenen işletmelerde üretim desen

İşletme Grupları	KİRAZ		ELMA		ZEYTİN		BUĞDAY		CEVİZ		NADAS		ŞEFTALİ		ÜZÜM		Toplam		
	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	
I.Grup	Klasik Geç	3,17	47,11	2,44	36,36	0,78	11,57	0,22	3,31	0,11	1,65	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,72	100,00
	Klasik Erkenci	4,00	54,24	2,63	35,59	0,00	0,00	0,38	5,08	0,38	5,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,38	100,00
	Grup Geneli	3,56	50,63	2,53	35,98	0,41	5,86	0,29	4,18	0,24	3,35	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,03	100,00
II.Grup	Klasik Geç	7,83	30,91	2,39	9,44	0,56	2,21	9,22	36,40	3,44	13,58	1,39	5,49	0,28	1,11	0,22	0,87	25,00	100,00
	Klasik Erkenci	11,80	45,56	3,60	13,90	0,00	0,00	6,80	26,25	0,70	2,70	1,50	5,79	0,50	1,93	1,00	3,86	25,90	100,00
	Grup Geneli	9,25	36,53	2,64	10,44	0,36	1,41	8,36	33,01	2,46	9,73	1,39	5,50	0,36	1,40	0,50	1,97	25,32	100,00
III.Grup	Klasik Geç	12,71	23,18	10,00	18,23	0,57	1,04	14,86	27,08	9,29	16,93	3,43	6,25	1,71	3,13	2,29	4,17	54,86	100,00
	Klasik Erkenci	16,89	30,34	9,33	16,77	0,67	1,20	14,44	25,95	7,11	12,77	4,78	8,58	1,78	3,19	0,67	1,20	55,67	100,00
	Grup Geneli	15,06	27,17	9,63	17,36	0,63	1,13	14,63	26,38	8,06	14,54	4,31	7,78	1,75	3,16	1,38	2,48	55,44	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	7,60	28,90	3,97	15,09	0,62	2,35	8,00	30,41	3,76	14,31	1,26	4,81	0,50	1,90	0,59	2,24	26,31	100,00
	Klasik Erkenci	11,19	36,87	5,22	17,22	0,22	0,73	7,44	24,54	2,74	9,04	2,15	7,08	0,78	2,56	0,59	1,95	30,33	100,00
	Grup Geneli	9,19	32,71	4,52	16,11	0,44	1,58	7,75	27,60	3,31	11,79	1,66	5,89	0,62	2,22	0,59	2,10	28,09	100,00

6.9. Kiraz Üretim Alanı, Dekara Ağaç Sayısı ve Verimi

İncelenen işletmelerde kiraz dikim alanları, dekara ağaç sayısı ve verim durumu Çizelge 6.10'da verilmiştir.

Çizelge 6.10'dan da görüldüğü gibi, I.grup kiraz üreten işletmelerde kiraz dikim alanı incelendiğinde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmeler 3,17 dekar, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmeler 4,50 dekar, grup geneli incelendiğinde ise 3,56 dekar olarak belirlenmiştir. II. grup kiraz üreten işletmeler dikim alanı incelendiğinde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmeler 7,83 dekar, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmeler 11,80 dekar, grup geneli incelendiğinde ise 9,25 dekar olarak belirlenmiştir. III. grup kiraz üreten işletmeler dikim alanı incelendiğinde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmeler 12,71 dekar, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmeler 16,89 dekar, grup geneli incelendiğinde ise 15,06 dekar olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması olarak kiraz dikim alanı incelendiğinde kiraz üreten işletmeler dikim alanı incelendiğinde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmeler 7,60 dekar, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 11,19 dekar, grup geneli incelendiğinde ise 9,19 dekar olarak belirlenmiştir. İşletme büyüklükleriyle orantılı olarak işletmelerin kiraz üretim alanlarında artış olduğu belirlenmiştir.

I.grup kiraz üreten işletmelerin dekara ağaç sayıları incelendiğinde ise klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 29,32 adet, klasik erkenci kiraz üreten işletmelerde 30,94 adet, grup ortalamasında 30,03 adet olarak belirlenmiştir. II.grup kiraz üreten işletmelerin dekara ağaç sayıları incelendiğinde ise klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 32,94 adet, klasik erkenci kiraz üreten işletmelerde 31,20 adet, grup ortalamasında 32,15 adet olarak belirlenmiştir. III.grup kiraz üreten işletmelerin dekara ağaç sayıları incelendiğinde ise klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 34,57 adet, klasik erkenci kiraz üreten işletmelerde 34,12 adet, grup genelinde 34,38 adet olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması incelendiğinde ise kiraz üreten işletmelerin dekara ağaç sayıları incelendiğinde ise klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 32,15 adet, klasik erkenci kiraz üreten işletmelerde 32,04 adet, grup genelinde 32,11 adet olarak belirlenmiştir.

I.grup kiraz üreten işletmelerin ortalama ağaç yaşları incelendiğinde grup geneli 20 yaşında, II.grup kiraz üreten işletmelerin ortalama ağaç yaşının 18,64 yaşında, III.grup kiraz üreten işletmelerin ortalama ağaç yaşının 17,44 yaşında, işletmeler ortalaması kiraz üreten işletmelerin ortalama ağaç yaşının 18,70 yaşında olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda III. grup ağaç yaşlarının diğer grup ağaç

yaşlarına göre daha genç olduğu ve işletmeler ortalamasında klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde ağaç yaşlarının daha genç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kiraz üreten işletmelerin gruplara göre ağaç başına verimi incelendiğinde ise I. grup kiraz üreten işletmelerde 21,92 kg, II.grup kiraz üreten işletmelerde 29,45 kg, III.grup kiraz üreten işletmelerde 31,02 kg, işletmeler geneli ağaç başına verim incelendiğinde 28,24 kg olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.10).

Yapılan çalışma sonucunda ağaç başına verim Türkiye ortalamasından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedenleri klasik ağaçların bulunduğu bahçelerde dikim aralıklarının bodur ve yarı bodur ağaçların bulunduğu bahçelere göre daha fazla olması dekara ağaç sayısının daha az olması sonucunda verim Türkiye ortalamasının altında çıkmıştır.

Çizelge 6.10. Kiraz üretim alanı, ağaç sayısı ve verimi

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Dikim Alanı	Ağaç Sayısı	Ortalama Ağaç Yaşı	Ağaç Başına Verim
		(Da)	(Adet/Da)	(Yıl)	(Kg)
I.Grup	Klasik Geç	3,17	29,32	19,38	22,32
	Klasik Erkenci	4,50	30,94	23,13	21,54
	Grup Geneli	3,56	30,05	20,00	21,92
II.Grup	Klasik Geç	7,83	32,94	18,06	29,59
	Klasik Erkenci	11,80	31,20	18,70	29,36
	Grup Geneli	9,25	32,15	18,64	29,45
III.Grup	Klasik Geç	12,71	34,57	15,43	31,14
	Klasik Erkenci	16,89	34,12	19,00	30,24
	Grup Geneli	15,06	34,38	17,44	31,02
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	7,60	32,15	17,59	28,47
	Klasik Erkenci	11,19	32,04	20,11	27,68
	Grup Geneli	9,19	32,11	18,70	28,24

6.10. İncelenen İşletmelerde Sermaye Yapısı

Yapılan çalışmada incelenen işletmelerin sermaye yapısı fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır. Sermayenin sınıflandırılmasında bilanço düzeni dikkate alınmıştır.

Bilanço işletme varlıklarını gösteren aktif sermaye ve varlıkların kaynaklarını gösteren pasif sermaye olarak iki bölümden oluşmaktadır. Tarım işletmelerinin ekonomik analizinin yapılmasında işletmelerin sermaye yapısının incelenmesi gerekmektedir. İşletmede gerçekleşen ekonomik faaliyet için yapılan yatırım ile bu faaliyet sonucu elde edilen gelirin oranının kabul edilebilir bir düzeyde olması beklenmektedir. Bu nedenle işletme sermayesinin yapısı incelenmelidir. Ayrıca aktif sermayenin kalemlere göre de dengeli dağılımı önemlidir. Nitekim gereğinden fazla sabit sermaye yatırımı amortisman, faiz ve tamir bakım masrafları nedeniyle işletme masraflarını artırmaktadır. Aktif sermayenin orantısız dağılımı, pasif sermaye içerisinde

yabancı sermaye oranının fazla olması veya kısa vadeli borçların cari varlıklara göre yüksek olması işletme için risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Bu risk faktörleri işletmenin sürdürülebilirliğini engelleyebilir (Bayramoğlu, 2013).

6.10.1. Çiftlik sermayesi

Duran (sabit) varlıklar olarak da tanımlanan bu sermaye grubu, çıplak toprak (toprak sermayesi), toprağa bağlı bir halde bulunan arazi ıslahı sermayesi, binalar (bina sermayesi) ve toprağa bağlı bitkilerden (bitki sermayesi) oluşmaktadır (Erkuş vd. 1995).

Toprak sermayesi klasik geç kiraz çeşidi üreten işletmelerde 209.480 TL, klasik erkenci kiraz çeşidi üreten işletmelerde 242.640 TL olarak belirlenmiş ve işletmeler ortalaması arazi sermayesi incelendiğinde 225.953 TL olarak belirlenmiştir. Bu durum işletme gruplarına ve klasik geç ve klasik erkenci kiraz çeşitlerine göre değişmektedir (Çizelge 6.11).

İşletme Grupları	Mülk		Kira		Toplam		
	TL	%	TL	%	TL	%	
I. Grup	Klasik Geç	45.760	85,12	8.000	14,88	53.760	100,00
	Klasik Erkenci	59.040	100,00	0,00	0,00	59.040	100,00
	Grup Geneli	48.240	85,78	8.000	14,22	56.240	100,00
II. Grup	Klasik Geç	200.000	100,00	0,00	0,00	200.000	100,00
	Klasik Erkenci	207.200	100,00	0,00	0,00	207.200	100,00
	Grup Geneli	202.560	100,00	0,00	0,00	202.560	100,00
III. Grup	Klasik Geç	438.880	100,00	0,00	0,00	438.880	100,00
	Klasik Erkenci	445.360	100,00	0,00	0,00	445.360	100,00
	Grup Geneli	443.520	100,00	0,00	0,00	443.520	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	206.814	98,73	2.666	1,27	209.480	100,00
	Klasik Erkenci	242.640	100,00	0,00	0,00	242.640	100,00
	Grup Geneli	224.720	99,45	1.233	0,55	225.953	100,00

Arazinin verim gücünü uzun bir süre artırmak amacıyla toprağa yapılan sermaye ve iş yatırımları toplamı, arazi ıslahı sermayesini meydana getirmektedir (Bülbül, 1973).

Toprağın verimliliğini korumak ve artırmak için yapılan yatırımları içeren arazi ıslahı sermayesinin inceleme alanında çok az olması, bu sermaye grubunun pahalı yatırımları gerektiriyor olması ile izah edilebilir (Cinemre ve ark., 1995).

Arazi ıslah sermayesi masrafları işletme bütçesinden karşılanmak üzere işletme arazilerinin verimliliğini artırmak amacıyla yapılan yatırımları (çit, duvar, su kuyusu, kanalet, drenaj vs.) kapsamaktadır (Bayramoğlu, 2013).

İncelenen işletmelerde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde işletme başına ortalama 1.841 TL, klasik erkenci çeşit üreten işletmelerde işletme başına 2.123 TL,

işletmeler otalaması ise 1.966 TL olarak arazi ıslah sermayesi belirlenmiştir. Bu durum işletme gruplarına ve kiraz çeşitlerine göre farklılık göstermektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgede işletme büyüklerinin genellikle küçük olmaları, fazla masrafa neden olacak bu tür uzun vadeli yatırımların varlığını azaltmıştır (Çizelge 6.12).

Çizelge 6.12. Arazi ıslah sermayesi (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Sulama Tesisi	Tesviye	TOPLAM
I.Grup	Klasik Geç	302,40	150,00	452,40
	Klasik Erkenci	332,10	185,00	517,10
	Grup Geneli	316,35	168,00	484,35
II.Grup	Klasik Geç	1.125,00	625,00	1.750,00
	Klasik Erkenci	1.165,50	647,50	1.813,00
	Grup Geneli	1.139,40	633,25	1.772,65
III.Grup	Klasik Geç	2.468,70	1.645,80	4.114,50
	Klasik Erkenci	2.505,15	1.670,10	4.175,25
	Grup Geneli	2.494,80	1.663,20	4.158,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	1.183,95	657,75	1.841,70
	Klasik Erkenci	1.364,85	758,25	2.123,10
	Grup Geneli	1.264,05	702,25	1.966,30

Üretime doğrudan katkısı olmayan ancak işletme nüfusunun, işletmedeki ürünlerin ve işletme sermayesi unsurlarının korunmasına yardım ederek, üretime dolaylı etkilerde bulunan önemli bir sermaye grubunu oluşturmaktadır (Bülbül, 1973).

İncelenen işletmelerde klasik geç çeşit kiraz üreten işletme başına ortalama 61.691,15 TL, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletme başına ortalama 59.907,39 TL bina sermayesi belirlenmiştir. Bu durum işletme gruplarına ve kiraz çeşitlerine göre farklılık göstermektedir. Klasik geç kiraz üreten işletmelerde bina sermayesi içerisinde en fazla payı %93,04 ile konut almaktadır, bunu %3,40 ile ahır, %2,87 ile samanlık, %0,68 ile samanlık takip etmektedir (Çizelge 6.13).

Çizelge 6.13. Bina sermayesi

Kiraz Çeşitleri	Konut		Ahır		Samanlık		Ambar		TOPLAM		
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	
I.Grup	Klasik Geç	41.111,11	91,02	3.333,33	7,38	222,22	0,49	500,00	1,11	45.166,67	100,00
	Klasik Erkenci	41.250,00	96,92	1.250,00	0,29	125,00	0,29	1.062,50	2,50	42.562,50	100,00
	Grup Geneli	41.120,55	94,13	1.629,16	3,73	163,61	0,37	771,25	1,77	43.684,57	100,00
II.Grup	Klasik Geç	60.555,56	91,14	1.222,22	1,84	55,56	0,08	4.611,11	6,94	66.444,44	100,00
	Klasik Erkenci	68.000,00	92,14	2.500,00	3,39	500,00	0,68	2.800,00	3,79	73.800,00	100,00
	Grup Geneli	64.177,78	91,74	1.800,11	2,57	270,78	0,39	3.705,55	5,30	69.954,22	100,00
III.Grup	Klasik Geç	61.428,57	86,69	6.142,86	8,67	1.714,29	2,42	1.571,43	2,22	70.857,14	100,00
	Klasik Erkenci	55.000,00	93,40	2.222,22	3,77	555,56	0,94	1.111,11	1,89	58.888,89	100,00
	Grup Geneli	58.200,28	89,80	4.182,54	6,45	1124,93	1,74	1.300,27	2,01	64.808,02	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	55.588,23	90,11	2.794,11	4,53	411,76	0,67	2.897,05	4,70	61.691,15	100,00
	Klasik Erkenci	55.740,74	93,04	2.037,03	3,40	407,40	0,68	1.722,22	2,87	59.907,39	100,00
	Grup Geneli	55.664,50	91,72	2.405,58	3,96	409,00	0,67	2.209,65	3,64	60.688,73	100,00

Tarım işletmelerinde bitki sermayesi; toprağa bağlı olan bütün kültür bitkileri, hâlihazırda büyümekte olan veya gelecek üretim döneminde büyüyecek olan ürün için tarlaya yapılmış masrafları kapsamına alan tarla demirbaşından oluşmaktadır (Bülbül, 1979).

İncelenen işletmelerde bitki sermayesi işletmeler ortalamasında klasik geç kiraz çeşidi üreten işletmelerde 77.703 TL olarak belirlenmiştir. Bunun %1,32'sini tarla demirbaşı ve %98,68'ini ise meyve bahçesi oluşturmaktadır. Klasik erkenci kiraz çeşidi üreten işletmelerde 94.268 TL bitki sermayesi tespit edilmiştir. Bunun %0,95'ini tarla demirbaşı ve %99,05'ini meyve bahçesi oluşturmaktadır. İşletmeler ortalaması grup geneli incelendiğinde ise 85.028 TL bitki sermayesi belirlenmiştir. Bunun %11,14'ünü tarla demirbaşı ve %98,86'sını meyve bahçesi oluşturmaktadır. Bölgede iklim şartlarının meyveciliğe uygun olması meyve bahçesi sermaye unsurunun değerini arttırmıştır (Çizelge 6.14).

(Bayramoğlu, 2013), “Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri” adlı çalışmada incelenen işletmelerde ortalama 92.306,51 TL işletme başına bitki sermayesi tespit edilmiş olup, bunun %99,12'sini meyve bahçeleri ve % 0,88'ini tarla demirbaşı oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında olan işletmelerin üretim deseninde meyve bahçeleri ağırlıkta olduğu için bitki sermayesinin oransal dağılımı işletme ve risk gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Çizelge 6.14. Bitki sermayesi

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Tarla Demirbaşı		Meyve Bahçesi		Toplam	
		TL	%	TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	220,00	0,75	29.250,00	99,25	29.470,00	100,00
	Klasik Erkenci	350,00	1,10	31.500,00	98,90	31.850,00	100,00
	Grup Geneli	275,00	0,90	30.330,00	99,10	30.605,00	100,00
II. Grup	Klasik Geç	2.100,00	3,07	66.240,00	96,93	68.340,00	100,00
	Klasik Erkenci	1.450,00	1,85	76.950,00	98,15	78.400,00	100,00
	Grup Geneli	1.775,00	2,47	70.065,00	97,53	71.840,00	100,00
III. Grup	Klasik Geç	750,00	0,51	146.280,00	99,49	147.030,00	100,00
	Klasik Erkenci	880,00	0,60	145.800,00	99,40	146.680,00	100,00
	Grup Geneli	812,00	0,55	146.000,00	99,45	146.812,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	1.023,33	1,32	76.680,00	98,68	77.703,33	100,00
	Klasik Erkenci	893,33	0,95	93.375,00	99,05	94.268,33	100,00
	Grup Geneli	968,00	1,14	84.060,00	98,86	85.028,00	100,00

6.11. İşletme Sermayesi

Alet ve makine, hayvan, malzeme ve mühimmat ile para sermayelerinden oluşmaktadır. İşletme sermayesi, sabit sermayenin fonksiyonel olması bakımından işletme içerisinde büyük bir öneme sahiptir (Ünlüer, 2017).

6.12. Sabit İşletme Sermayesi

Sabit işletme sermayesi alet makine sermayesi ve hayvan sermayesinden oluşmaktadır. Alet makine sermayesi hem işgücünün verimliliğini artırma hem işlerin zamanında yapılabilmesi ve üretim maliyetlerinin düşürülebilmesi açısından önemlidir. İşletmelerin alet makine sermayesinin oransal payı bölgenin özelliklerine ve üretim faaliyetine göre değişmektedir. Nitekim alet makine yatırımlarının hacmini ve türünü belirleyen en önemli unsur işletme ihtiyaçları ve paralelinde üretim faaliyetlerinin ihtiyaçlarıdır (Bayramoğlu, 2013).

Yapılan çalışma sonucunda işletmeler ortalaması grup geneli alet makine varlığı incelendiğinde traktör varlığı 0,32, römork 0,10, pulluk 0,15, kazayağı 0,07, motopomp 0,89, rotatiller 0,67, tırmık 0,10, pülverizatör 0,10, sırt pompası 0,75, çapa motoru 0,72 adet olarak belirlenmiştir.

Arazilerin dağlık alanda yer alması ve küçüklüğünden dolayı traktör ve buna bağlı olarak diğer alet ve makine varlığı işletme başına 1 adet olarak tespit edilememiştir. Çalışmanın yapıldığı bölgede alet ve makinelerin üretim döneminde yoğun kullanılması gerekmediği ve yatırım maliyetlerinin fazla olmasından dolayı yapılacak işlemler için alet ve makineleri kiralama suretiyle yapmaktadırlar.

Çalışma sonucunda işletmelerin alet makine sermayesi incelendiğinde Çizelge 7.15’de I. grup kiraz üreten işletmelerde 5.772 TL, II. grup kiraz üreten işletmelerde 124.432 TL, III. grup işletmelerde 156.176 TL olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması alet makine sermayesi incelendiğinde ise klasik geç kiraz üreten işletmelerde 98.070 TL, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde ise 98.350 TL olarak belirlenmiştir. Tüm işletmelerin genel ortalaması incelendiğinde ise alet makine sermayesi 98.738 TL olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.16).

Bayramoğlu, (2013), Konya’ da yapılan “Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri” adlı çalışmada işletme başına traktör varlığı 0,84 adet, ağaç aralarının işlenmesinde kullanılan rotiller 0,56 ve kazayağı 0,34 adet olarak belirlenmiştir. Bunun yanında meyve yetiştiriciliğinin özel ekipmanı olan çapa motoru işletme başına 0,40 adet ve bahçe traktörü 0,07 adet olarak belirlenmiştir

Çizelge 6.15. Alet makine varlığı (adet)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Traktör (Adet)	Römork (Adet)	Pulluk (Adet)	Kazayağı (Adet)	Motopomp (Adet)	Rotatiller (Adet)	Tırmık (Adet)	Pülverizatör (Adet)	Sırt Pompası (Adet)	Çapa Motoru (Adet)
I.Grup	Klasik Geç	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,56	0,00	0,00	1,00	0,56
	Klasik Erkenci	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,75	0,00	0,00	1,00	0,63
	Grup Geneli	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,76	0,00	0,00	1,00	0,59
II.Grup	Klasik Geç	0,51	0,00	0,11	0,00	0,83	0,61	0,06	0,06	0,56	0,72
	Klasik Erkenci	0,48	0,30	0,20	0,10	0,90	0,70	0,20	0,20	0,70	0,90
	Grup Geneli	0,50	0,11	0,11	0,04	0,86	0,64	0,11	0,11	0,61	0,79
III.Grup	Klasik Geç	0,50	0,14	0,29	0,14	1,00	0,71	0,14	0,14	1,00	0,86
	Klasik Erkenci	0,48	0,22	0,22	0,11	0,67	0,78	0,11	0,11	1,00	0,67
	Grup Geneli	0,49	0,19	0,25	0,13	0,44	0,75	0,13	0,13	1,00	0,75
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	0,33	0,03	0,15	0,06	0,91	0,62	0,09	0,09	0,71	0,65
	Klasik Erkenci	0,31	0,19	0,15	0,07	0,85	0,74	0,11	0,11	0,81	0,74
	Grup Geneli	0,32	0,10	0,15	0,07	0,89	0,67	0,10	0,10	0,75	0,72

Çizelge 6.16. Alet makine sermayesi (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Traktör TL	Römork TL	Pulluk TL	Kazayağı TL	Motopomp TL	Rotatiller TL	Tırmık TL	Pülverizatör TL	Sırt Pompası TL	Çapa Motoru TL	Toplam TL
I.Grup	Klasik Geç	0,00	0,00	0,00	0,00	1.667	667	0,00	0,00	272	2.606	5.212
	Klasik Erkenci	0,00	0,00	0,00	0,00	2.000	938	0,00	0,00	263	3.201	6.402
	Grup Geneli	0,00	0,00	0,00	0,00	1.824	794	0,00	0,00	268	2.886	5.772
II.Grup	Klasik Geç	60.500	0,00	444	0,00	1.722	611	139	578	194	64.188	128.376
	Klasik Erkenci	55.000	3.000	600	250,00	900	750	300	1.220	245	62.265	124.530
	Grup Geneli	57.250	1.071	500	89,00	1.429	661	196	807	213	63.226	125.442
III.Grup	Klasik Geç	70.420	1.429	1.214	429,00	1.286	857	357	857	350	77.199	154.398
	Klasik Erkenci	74.750	889	1.000	333,00	833	889	333	833	350	80.210	160.420
	Grup Geneli	72.050	1.125	1.094	375,00	1.031	875	344	844	350	78.088	156.176
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	44.600	294	603	162,00	1.618	676	206	629	247	49.035	98.070
	Klasik Erkenci	43.800	1.027	556	204,00	1.296	833	222	952	285	49.175	98.350
	Grup Geneli	44.350	787	582	180,00	1.475	746	213	772	264	49.369	98.738

Hayvan sermayesini, tarım işletmesinde bulundurulan bütün canlı hayvanlar oluşturur. Bu sermaye grubunun en önemli özelliği kendiliğinden çoğalma yeteneğine sahip olmasıdır (Semerci ve Çelik, 2017).

Hayvan sermayesi sabit işletme sermayesini oluşturan ikinci unsurdur. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesi büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan oluşmaktadır. Hayvan sermayesi işletme ekonomisi açısından önemlidir. Nitekim sermayenin ve gelirin çeşitlenmesi işletmenin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Farklı üretim faaliyetlerine işletmede yer verilmesi, gelirin yıl içerisinde dengeli dağılımı, işgücünden optimum düzeyde yararlanma ve risk ve belirsizlikler karşısında işletme gelirini çeşitlendirme açısından önemlidir. Ayrıca hayvan sermayesi likiditesi yüksek olup, işletmenin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılabilme özelliği vardır (Bayramoğlu, 2013).

İncelenen işletmelerde işletmeler ortalaması hayvan sermayesi klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 6.652,94 TL, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde ise 2.418,52 TL olarak bulunmuştur. Grup geneli incelendiğinde ise 4.778,69 TL olarak belirlenmiştir. Hayvan sermayesinin %95,36'sını büyükbaş hayvan sermayesi, %4,64'ünü ise küçükbaş hayvan sermayesi oluşturmaktadır (Çizelge 6.17).

Ünlüer, (2017), Eskişehir'de yapılan 'Eskişehir İli Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısının İncelenmesi' adlı çalışmada incelenen işletmelerde ortalama 42.862,77 TL olan hayvan sermayesinin % 59,12'sini büyükbaş, % 40,25'ini ise küçükbaş hayvanlar teşkil etmektedir. İşletme sermayesinin % 34,65'ini, aktif sermayenin ise % 10,81'ini hayvan sermayesi oluşturmaktadır.

Çizelge 6.17. Hayvan sermayesi (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	İnek (TL)	Düve (TL)	Tosun (TL)	Buzağı (TL)	Keçi (TL)	Oğlak (TL)	Toplam (TL)
I.Grup	Klasik Geç	17.444,44	0,00	1.111,11	222,22	0,00	0,00	18.777,78
	Klasik Erkenci	0,00	0,00	0,00	0,00	875,00	100,00	975,00
	Grup Geneli	9.235,29	0,00	588,24	117,65	411,76	47,06	10.400,00
II.Grup	Klasik Geç	833,33	333,33	0,00	55,56	66,67	0,00	1.288,89
	Klasik Erkenci	1.400,00	0,00	0,00	0,00	300,00	0,00	1.700,00
	Grup Geneli	1.035,71	214,29	0,00	35,71	150,00	0,00	1.435,71
III.Grup	Klasik Geç	3.714,29	0,00	0,00	928,57	214,29	0,00	4.857,14
	Klasik Erkenci	3.333,33	0,00	0,00	388,89	0,00	0,00	3.722,22
	Grup Geneli	3.500,00	0,00	0,00	625,00	93,75	0,00	4.218,75
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	5.823,53	176,47	294,12	279,41	79,41	0,00	6.652,94
	Klasik Erkenci	1.888,89	0,00	0,00	129,63	370,37	29,63	2.418,52
	Grup Geneli	4.081,97	98,36	163,93	213,11	208,20	13,11	4.778,69

6.13. Döner İşletme Sermayesi

Döner işletme sermayesi işletme sermayesinin ikinci bölümü olup, malzeme ve mühimmat sermayesi ile birlikte para sermayesini içermektedir. Nitekim bir işletmenin döner sermaye varlığı işletme faaliyetlerinin başarısını önemli derecede etkilemektedir. Bu nedenle aktif sermaye içerisinde döner sermaye varlığının belirli bir düzeyde olması beklenmektedir. Malzeme mühimmat sermayesi işletmede kullanılmak üzere bekletilen yem, tohumluk, gübre, yakacak ile birlikte pazarda satılmak üzere depoda tutulan işletmede üretilmiş ürünleri kapsamaktadır. Bu malzemeler aynı zamanda sabit sermayenin etkinliğini artırmakta olup, paraya çevrilebilme hızı yani likiditesi yüksektir. İşletmenin anlık finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılabilmesi açısından önemlidir. Döner işletme sermayesinin ikinci bölümünü para sermayesi oluşturmaktadır olup, işletmede bulunan nakit varlıklarla birlikte işletmenin alacakları ve değerli evraklarından oluşmaktadır. Para sermayesinin de belirli bir düzeyde olması beklenmektedir. Üretim aşamasında ihtiyaç duyulan finansmanın karşılanması açısından son derece önemlidir (Bayramoğlu, 2013).

İncelenen işletmelerde döner işletme sermayesi çizelge 7.18’de verilmiştir. I. grup kiraz üreten işletmelerde 3.280 TL, II.grup kiraz üreten işletmelerde 4.146 TL, III.grup işletmelerde 4.312 TL olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması döner işletme sermayesi incelendiğinde ise klasik geç kiraz üreten işletmelerde 3.715 TL, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde ise 4.000 TL olarak belirlenmiştir. Tüm işletmelerin genel ortalaması incelendiğinde ise döner işletme sermayesi 3.841 TL olarak belirlenmiştir.

Bayramoğlu, (2013), Konya’da yapılan “Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri” adlı çalışmasında ortalama 5.959,34 TL döner işletme sermayesi belirlenmiş olup, bunun %69,66’sını para sermayesi oluşturmaktadır. Bu durum işletme ve risk gruplarına göre farklılık göstermekte olup, riski seven işletmelerde ve küçük ölçekli işletmelerde para sermayesi miktarı olarak daha fazladır.

Çizelge 6.18. Döner işletme sermayesi (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Malzeme ve Mühimmat Sermayesi	Para Sermayesi	Toplam
I. Grup	Klasik Geç	151,11	2.777,78	2.928,89
	Klasik Erkenci	900,00	2.775,00	3.675,00
	Grup Geneli	503,53	2.776,47	3.280,00
II. Grup	Klasik Geç	301,67	3.238,89	3.540,56
	Klasik Erkenci	620,00	3.200,00	3.820,00
	Grup Geneli	445,36	3.225,00	3.670,36
III. Grup	Klasik Geç	750,00	4.428,57	5.178,57
	Klasik Erkenci	266,67	4.222,22	4.488,89
	Grup Geneli	480,33	4.312,50	4.312,50
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	354,12	3.361,76	3.715,88
	Klasik Erkenci	585,19	3.414,81	4.000,00
	Grup Geneli	456,39	3.385,25	3.841,64

6.14. Aktif Sermaye

Tarımsal üretim faaliyetinde kullanılan bütün sermaye unsurları, aktif sermayeyi meydana getirmektedir (İnan, 1994).

Tarım işletmelerinde herhangi bir sermayenin yetersizliği ya da fazlalığı, işletmelerin başarılı çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Rantabl çalışabilmek için gerekli sermayelerden her birinin belirli oranlarda bulunması gerekmektedir. İşletmelerin şekline ve üretimin ağırlık noktasına göre farklılık gösterebilirler de, genel olarak rasyonel çalışan işletmelerde aktif sermayenin yarısını çiftlik sermayesinin, diğer yarısını işletme sermayesinin oluşturması arzu edilmektedir. Rasyonel bir şekilde çalışan işletmede aktif sermayenin dağılımı, arazi sermayesi için %25, bina sermayesi için %25, hayvan sermayesi için %25, alet makine sermayesi için %10, malzeme mühimmat sermayesi için %10 ve para sermayesi için ise %5 olarak beklenmektedir (Erkuş ve ark., 1995).

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin aktif sermayesi incelendiğinde işletme başına düşen aktif sermaye miktarı 480.994 TL olarak belirlenmiştir. Klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 459.155 TL, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 503.707 TL olarak belirlenmiştir. Aktif sermayenin %79,20'sini çiftlik sermayesi ve %22,32'sini işletme sermayesi oluşturmaktadır (Çizelge 6.19).

Eskişehir'de yapılan bir çalışmada aktif sermayenin işletmeler ortalamasında %68,81'ini çiftlik sermayesi, %31,19'unu işletme sermayesinin oluşturduğu belirlenmiştir. Bu durum aktif sermaye unsurlarının rasyonel bir dağılmadığını göstermektedir. Bunun başlıca sebebi toprak sermayesinin fazlalığı ile işletme sermayesi unsurlarından, malzeme-mühimmat ve hayvan sermayesinin yeterli düzeyde

olmamasındandır. Birim arazi başına düşen aktif sermaye miktarı 2.434,23 TL'dir. Dekara 1.675,06 TL çiftlik sermayesi, 759,17 TL işletme sermaye düşmektedir (Ünlüer, 2017).

Bayramoğlu, (2013), Konya'da yapılan "Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri" adlı çalışmasında işletmelerin aktif sermayesinin bileşenlerine göre oransal dağılımı işletme başına düşen aktif sermaye miktarı 317.001,41 TL olarak belirlenmiştir. Bu değer birinci grup işletmelerde 198.215,00 TL ve ikinci grup işletmelerde 512.011,19 TL olarak belirlenmiştir. İşletme ortalamasına göre aktif sermayenin dağılımı incelendiğinde, aktif sermayenin %83,82'sini çiftlik sermayesi ve %16,18'ini işletme sermayesi oluşturduğu görülmektedir. Aktif sermayenin bileşenlerine göre genel dağılımı incelendiğinde arazi sermayesi %37,97, arazi ıslah sermayesi %0,39, bina sermayesi %16,34, bitki sermayesi %29,12 alet makine sermayesi %10,81, hayvan sermayesi %3,49, malzeme mühimmat sermayesi %0,57, para sermayesi %1,88 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 6.19. Aktif sermaye

AKTİF SERMAYE		Birinci Grup			İkinci Grup			Üçüncü Grup			İşletmeler Ortalaması		
		Kiraz Geç	Kiraz Erkenci	Ortalama	Kiraz Geç	Kiraz Erkenci	Ortalama	Kiraz Geç	Kiraz Erkenci	Ortalama	Kiraz Geç	Kiraz Erkenci	Ortalama
Toprak	TL	53.760,00	59.040,00	56.240,00	200.000,00	207.200,00	202.560,00	438.880,00	445.360,00	443.520,00	209.480,00	242.640,00	225.953,00
Sermayesi	%	34,51	40,71	37,38	42,58	42,18	42,49	53,18	54,07	53,82	45,62	48,17	46,98
Arazi Islah	TL	452,40	517,10	484,35	1.750,00	1.813,00	1.772,65	4.114,50	4.175,25	4.158,00	1.841,70	2.123,10	1.966,30
Sermayesi	%	0,29	0,36	0,32	0,37	0,37	0,37	0,50	0,51	0,50	0,40	0,42	0,41
Bina	TL	45.166,67	42.562,50	43.684,57	66.444,44	73.800,00	69.954,22	70.857,14	58.888,89	64.808,02	61.691,15	59.907,39	60.688,73
Sermayesi	%	29,00	29,35	29,03	14,14	15,02	14,68	8,59	7,15	7,87	13,44	11,89	12,62
Bitki	TL	29.470,00	31.850,00	30.605,00	68.340,00	78.400,00	71.840,00	147.030,00	146.680,00	146.812,00	77.703,33	94.268,33	85.028,00
Sermayesi	%	18,92	21,96	20,34	14,55	15,96	15,07	17,82	17,81	17,82	16,92	18,71	17,68
Çiftlik	TL	128.849,07	133.969,60	131.013,92	336.534,44	361.213,00	346.126,87	660.881,64	655.104,14	659.298,02	350.716,18	398.938,82	373.636,03
Sermayesi	%	82,72	92,38	87,07	71,64	73,53	72,61	80,08	79,53	80,01	76,38	79,20	77,68
Alet Makine	TL	5.212,00	6.402,00	5.772,00	128.376,00	124.530,00	125.442,00	154.398,00	160.420,00	156.176,00	98.070,00	98.350,00	98.738,00
Sermayesi	%	3,35	4,41	3,84	27,33	25,35	26,32	18,71	19,47	18,95	21,36	19,53	20,53
Hayvan	TL	18.777,78	975,00	10.400,00	1.288,89	1.700,00	1.435,71	4.857,14	3.722,22	4.218,75	6.652,94	2.418,52	4.778,69
Sermayesi	%	12,05	0,67	6,91	0,27	0,35	0,30	0,59	0,45	0,51	1,45	0,48	0,99
Sabit İşletme	TL	23.989,78	7.377,00	16.172,00	129.664,89	126.230,00	126.877,71	159.255,14	164.142,22	160.394,75	104.722,94	100.768,52	103.516,69
Sermayesi	%	15,40	5,09	10,75	27,60	25,69	26,62	19,30	19,93	19,47	22,81	20,01	21,52
Malzeme Müh.	TL	151,11	900,00	503,53	301,67	620,00	445,36	750,00	266,67	480,33	354,12	585,19	456,39
Sermayesi	%	0,10	0,62	0,33	0,06	0,13	0,09	0,09	0,03	0,06	0,08	0,12	0,09
Para	TL	2.777,78	2.775,00	2.776,47	3.238,89	3.200,00	3.225,00	4.428,57	4.222,22	4.312,50	3.361,76	3.414,81	3.385,25
Sermayesi	%	1,78	1,91	1,85	0,69	0,65	0,68	0,54	0,51	0,52	0,73	0,68	0,70
Döner İşletme	TL	2.928,89	3.675,00	3.280,00	3.540,56	3.820,00	3.670,36	5.178,57	4.488,89	4.312,50	3.715,88	4.000,00	3.841,64
Sermayesi	%	1,88	2,53	2,18	0,75	0,78	0,77	0,63	0,54	0,58	0,81	0,79	0,80
İşletme	TL	26.918,67	11.052,00	19.452,00	133.205,45	130.050,00	130.548,07	164.433,71	168.631,11	164.707,25	108.438,82	104.768,52	107.358,33
Sermayesi	%	17,28	7,62	12,93	28,36	26,47	27,39	19,92	20,47	19,99	23,62	20,80	22,32
AKTİF SERMAYE	TL	155.767,74	145.021,60	150.465,92	469.739,89	491.263,00	476.674,94	825.315,35	823.735,25	824.005,27	459.155,00	503.707,34	480.994,36
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

6.15. Pasif Sermaye

İşletmelerin üçüncü şahıslara karşı olan her türlü borçları ile öz kaynaklar, pasif sermayeyi meydana getirmektedir. İncelenen işletmelerde pasif sermaye, yabancı sermaye ile öz sermayeden oluşmaktadır (Ünlüer, 2017).

Pasif sermaye aktif sermayenin kaynağını açıklamaktadır. Pasif sermaye yabancı borçlar ve öz sermaye olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yabancı sermaye ise işletmenin borçları ile birlikte indii borçlardan oluşmaktadır (Bayramoğlu, 2013).

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin vadelerine göre borç durumları Çizelge 7.20’de verilmiştir. I. Grup klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 2.777,78 TL borç belirlenmiştir, bunun %56,01’ini kısa vadeli borçlar oluştururken %43,99’unu orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır. I. Grup klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 3.750 TL borç belirlenmiştir, bunun %83,33’ünü kısa vadeli borçlar oluştururken %16,67’sini orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır.

II. Grup klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 5.944 TL borç belirlenmiştir, bunun %52,33’ünü kısa vadeli borçlar oluştururken %47,67’sini orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır.

II. Grup klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 5.200 TL borç belirlenmiştir, bunun %37,01’ini kısa vadeli borçlar oluştururken %62,99’unu orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır.

III. Grup klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 7.000 TL borç belirlenmiştir, bunun %18,37’sini kısa vadeli borçlar oluştururken %81,63’ünü orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır. III. Grup klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 2.333 TL borç belirlenmiştir, bunun %52,37’sini kısa vadeli borçlar oluştururken %47,63’ünü orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır (Çizelge 6.21).

İşletmeler ortalamasında grup geneli incelendiğinde 4.264 TL borç belirlenmiştir. Bu borcun %52,66’sını kısa vadeli borçlar oluştururken %47,34’ünü ise orta ve uzun vadeli borçlar oluşturmaktadır. İşletmelerin büyüklükleri arttıkça işletmelerin borçlanma miktarı artmaktadır (Çizelge 6.20).

Bayramoğlu, (2013), Konya’ da yapılan “Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri” adlı çalışmasında işletmelerde 22.371,32 TL borç belirlenmiştir. Bunun %50,86’sı kısa vadeli borçlar ve %49,14’ü ise orta ve uzun vadeli borçlardan oluşmaktadır.

Çizelge 6.20. İşletmelerin vadelerine göre borç durumları (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Kısa Vadeli Borçlar				Orta ve Uzun Vadeli Borçlar			Toplam Borçlar	
		Kişiyeye	Bankaya	Toplam TL	%	Bankaya	Toplam TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	444,44	1.111,11	1.555,56	56,00	1.222,22	1.222,22	44,00	2.777,78	100,00
	Klasik Erkenci	650,00	950,00	1.600,00	71,91	625,00	625,00	28,09	2.225,00	100,00
	Grup Geneli	547,00	1020,50	1.567,50	62,48	941,18	941,18	37,52	2.508,68	100,00
II. Grup	Klasik Geç	888,89	2.222,22	3.111,11	52,33	2.833,33	2.833,33	47,67	5.944,44	100,00
	Klasik Erkenci	200,00	2.000,00	2.200,00	37,01	3.000,00	3.000,00	62,99	5.200,00	100,00
	Grup Geneli	642,86	2.142,86	2.785,71	49,05	2.892,86	2.892,86	50,95	5.678,57	100,00
III. Grup	Klasik Geç	0,00	1.285,71	1.285,71	18,37	5.714,29	5.714,29	81,63	7.000,00	100,00
	Klasik Erkenci	1.222,22	0,00	1.222,22	52,37	1.111,11	1.111,11	47,63	2.333,33	100,00
	Grup Geneli	687,50	562,50	1.250,00	61,83	3.125,00	3.125,00	38,17	4.375,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	588,24	1.735,29	2.323,53	43,65	3.000,00	3.000,00	56,35	5.323,53	100,00
	Klasik Erkenci	851,85	1.296,30	2.148,15	56,30	1.666,67	1.666,67	43,70	3.814,81	100,00
	Grup Geneli	704,92	1.540,98	2.245,90	52,66	2.019,00	2.019,00	47,34	4.264,90	100,00

Yabancı sermaye işletmelerin başkalarına karşı yükümlülük taşıdığı kıymetlerden oluşmaktadır. Böylece devlete, kişilere, bankalara ve kooperatife olan borçlar yanında, aktif sermayede toprak varlığına dâhil edilen kira ve ortağa tutulan arazinin kıymet karşılığı da yabancı sermayede gösterilmiştir (Rehber ve Erkuş, 1984).

İndi borçlar işletmede üretim amaçlı bulunan ve kira ve ortağına işlenen arazilerinin pasif sermayedeki karşılığıdır. Nitekim kiraya ve ortağına işlenen arazilerin değeri aktif sermayede arazi sermayesi içerisinde yer almıştır. Bunun pasif sermayedeki karşılığı ise indin borçlarıdır. İndi borçların fazla olması işletmenin kiraya ve ortağına işlediği arazilerin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum işletme gelirlerinin önemli bir kısmının kira karşılığı ya da ortaklık payı olarak ayrılabilceği anlamına gelmektedir (Bayramoğlu, 2013).

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin yabancı sermaye durumları incelendiğinde, işletmeler ortalaması klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 5.588 TL olarak belirlenmiştir. Yabancı sermayenin %95,26'sını borçlar ve %4,74'ünü indin borçlar oluşturmaktadır. Klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde yabancı sermaye 3.814 TL olarak belirlenmiştir, bunun %100'ünü borçlar oluşturmaktadır. Grup geneli incelendiğinde ise 4.412 TL olarak belirlenmiştir. Yabancı sermayenin %96,66'sını borçlar oluştururken %3,34'ünü indin borçlar oluşturmaktadır (Çizelge 6.21). İşletmeler ortalamasında indin borçların %3,34'lük bir kısmı oluşturması sonucunda kiraz üreten işletmelerin kira ve ortağına işlediği arazinin az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma yapılan bölgede işletmelerin küçük ve meyveciliğin yoğun yapılması sonucunda kiraya ve ortağına işlenen arazi miktarı çok azdır.

Eskişehir' de yapılan bir çalışmada 'Eskişehir İli Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısının İncelenmesi' adlı çalışmada işletmeler genelinde yabancı sermayenin

%56,30'unu borçlar, %43,70'ini ise kiralan ve ortağa tutulan arazi değeri oluşturmaktadır (Ünlüer, 2017).

Konya'da yapılan 'Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri' adlı çalışmada incelenen işletmelerde yabancı sermayenin %28,13'ünü indi borçlar oluşturmaktadır (Bayramoğlu, 2013).

Çizelge 6.21. Yabancı sermaye (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Nakdi ve Aynı Borçlar		İndi Borçlar		Toplam Yabancı Sermaye	
		TL	%	TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	2.777,78	73,53	1.000,00	26,47	3.777,78	100,00
	Klasik Erkenci	3.750,00	100,00	0,00	0,00	3.750,00	100,00
	Grup Geneli	3.235,29	85,94	529,41	14,06	3.764,70	100,00
II. Grup	Klasik Geç	5.944,44	100,00	0,00	0,00	5.944,44	100,00
	Klasik Erkenci	5.200,00	100,00	0,00	0,00	5.200,00	100,00
	Grup Geneli	5.678,57	100,00	0,00	0,00	5.678,57	100,00
III. Grup	Klasik Geç	7.000,00	100,00	0,00	0,00	7.000,00	100,00
	Klasik Erkenci	2.333,33	100,00	0,00	0,00	2.333,33	100,00
	Grup Geneli	4.375,00	100,00	0,00	0,00	4.375,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	5.323,53	95,26	264,70	4,74	5.588,23	100,00
	Klasik Erkenci	3.814,81	100,00	0,00	0,00	3.814,81	100,00
	Grup Geneli	4.264,90	96,66	147,54	3,34	4.412,44	100,00

Pasif sermaye yabancı sermaye ve öz sermayeden oluşmakta olup, toplam değerinin aktif sermayeye eşit olması gerekmektedir. Nitekim pasif sermaye aktif sermayenin kaynağını açıklamaktadır. Pasif sermayenin yapısı işletmenin finansal yapısı hakkında bilgi vermekle birlikte, işletme geliri üzerinde üçüncü kişilerin gelirleri hakkında da bilgi vermektedir. Yüksek borç ve kiralık arazi ile üretim yapan işletmelerin gelirlerinin önemli bir bölümü yabancı sermaye sahiplerinin faiz karşılığı ve kiralık arazilerin kira değerleri olarak ayrılmaktadır. Bu durum yabancı sermayenin oranına göre değişmekle birlikte işletmenin sürdürülebilirliği üzerine de önemli bir tehdit oluşturmaktadır (Bayramoğlu, 2013).

Yabancı sermayenin pasif sermaye içindeki payı incelendiğinde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde %1,97, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde %2,06 olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması grup geneli incelendiğinde ise bu oran %1,86 olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.22).

Çizelge 6.22. Pasif sermaye (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Toplam Yabancı Sermaye		Öz Sermaye		Toplam Pasif Sermaye	
		TL	%	TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	3.777,78	2,43	151.989,96	97,57	155.767,74	100,00
	Klasik Erkenci	3.750,00	2,59	141.271,60	97,41	145.021,60	100,00
	Grup Geneli	3.235,29	2,15	147.230,63	97,85	150.465,92	100,00
II. Grup	Klasik Geç	5.944,44	1,27	463.795,45	98,73	469.739,89	100,00
	Klasik Erkenci	5.200,00	1,06	486.063,00	98,94	491.263,00	100,00
	Grup Geneli	5.678,57	1,19	470.462,68	98,81	476.141,25	100,00
III. Grup	Klasik Geç	7.000,00	0,85	818.315,35	99,15	825.315,35	100,00
	Klasik Erkenci	2.333,33	0,28	821.401,92	99,72	823.735,25	100,00
	Grup Geneli	4.375,00	0,53	819.630,27	99,47	824.005,27	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	5.323,53	1,16	453.831,47	98,84	459.155,00	100,00
	Klasik Erkenci	3.814,81	0,76	499.892,53	99,24	503.707,34	100,00
	Grup Geneli	4.264,90	0,89	476.729,46	99,11	480.994,36	100,00

6.16. Yıllık Faaliyet Sonuçları

Tarım işletmelerinin ekonomik faaliyetlerinin başarısını belirlemek amacıyla yıllık faaliyet sonuçları kriteri kullanılmaktadır. Nitekim tarımsal üretim uzun bir sürede gerçekleşmekte olup, üretim faaliyetinin sonunda başarı değerlendirilmesi yapmak mümkün olmaktadır. Üretim faaliyeti gerçekleşmeden gerek kaynak etkinliği açısından gerekse işletme ve işletmecisi başarısının değerlendirilmesi mümkün değildir. Tarım işletmeleri kendi içerisinde de üretim bölümlerine göre ayrılmakta ve her bir üretim faaliyeti için başarı analizi yapılabilmektedir. Bunun yanında işletmecisi ve sermayesinin başarısı, toplam sermayenin başarısı, işgücünün başarısı gibi farklı başarı kriterleri çalışmanın amacına göre kullanılabilir (Bayramoğlu, 2013).

İşletme yıllık faaliyet sonuçları olarak gayri safi üretim değeri (GSÜD), gayri safi hasıla (GSH), brüt kâr, saf hasıla ve tarımsal gelir hesaplanmıştır.

6.17. Gayrisafi Üretim Değeri

Gayrisafi üretim değeri bir işletmede bir üretim döneminde üretilen malların piyasa fiyatları ile parasal değerini ifade eder. Tarım işletmelerinde genellikle birden fazla üretim faaliyetine yer verilmektedir. Gayrisafi üretim değeri işletmede bulunan her bir üretim faaliyeti için ayrı ayrı hesaplanabildiği gibi işletmenin tamamı içinde hesaplanabilmektedir (Bayramoğlu, 2013).

Bu çalışma kapsamında kiraz yetiştiren işletmelerin gayrisafi üretim değerinin hesaplanmasında her bir üretim faaliyeti için üretim değeri belirlenmiştir.

6.18. Bitkisel Üretim Değeri

Kiraz yetiştiriciliği yapılan işletmelerde kiraz üretim faaliyetine önemli bir yer verilmekte olup, ana üretim faaliyeti olarak kabul edilmektedir. İşletme gelirinin de önemli bir kısmını kiraz üretim faaliyeti oluşturmasından dolayı, kiraz üretiminde meydana gelen verim dalgalanması ya da kiraz fiyatlarındaki dalgalanma işletme geliri üzerinde önemli bir risk faktörüdür. Nitekim kiraz yetiştiriciliği ekolojik faktörlere karşı duyarlı ve aynı zamanda hassas olup, ilkbahar son donları, yüksek sıcaklık, dolu, rüzgar ve aşırı soğuk gibi risk faktörlerinden önemli derecede etkilenmekte olup, verim dalgalanması göstermektedir. Tarım işletmelerinde yüksek gelire sahip olan üretim faaliyetlerinin riskle karşılaşması durumunda işletmenin zararı büyük olmakta ve sürdürülebilirliği tehlikeye düşmektedir. Bu gibi nedenlerden dolayı tarım işletmelerinde birden fazla üretim faaliyetine yer verilmektedir. Nitekim bu durum bir üretim faaliyetinin riske maruz kalması durumunda işletme gelirinin diğer üretim faaliyetlerinden sağlanmasına neden olacaktır. Ayrıca tarım işletmelerinde birden fazla üretim faaliyetine yer verilmesi, işgücünün yıl içerisinde optimum dağılımı, münavebenin sağlanması, gelirin yıl içerisinde dengeli dağılması açısından da önemlidir (Bayramoğlu, 2013).

Kiraz üretim değerinin bitkisel üretim değeri içerisindeki payı miktar ve değer olarak Çizelge 6.23'de verilmiştir.

I.grup kiraz üreten işletmelerde toplam bitkisel üretim değeri 15.106 TL olarak belirlenmiş olup bunda kirazın payı %83,20 olarak hesaplanmıştır. Toplam işletme arazisi içerisinde kiraz alanlarının payı ise %47,11 olarak belirlenmiştir.

II.grup kiraz üreten işletmelerde toplam bitkisel üretim değeri 66.077 TL olarak belirlenmiş olup bunda kirazın payı %75,15 olarak hesaplanmıştır. Toplam işletme arazisi içerisinde kiraz alanlarının payı ise %38,66 olarak belirlenmiştir.

III.grup kiraz üreten işletmelerde toplam bitkisel üretim değeri 141.811 TL olarak belirlenmiş olup bunda kirazın payı %56,97 olarak hesaplanmıştır. Toplam işletme arazisi içerisinde kiraz alanlarının payı ise %29,46 olarak belirlenmiştir.

İşletmeler ortalamasında ise toplam bitkisel üretim değeri 64.740 TL olarak belirlenmiş olup bunda kirazın payı %62,18 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca toplam işletme arazisi içerisinde kiraz alanlarının payı ise %34,76 olduğu belirlenmiştir.

Isparta ilinde yapılan 'Dışsatıma Yönelik Üretim Yapan Kiraz İşletmelerinin Sorunları Ve Çözüm Yolları' adlı çalışmada kiraz üreten işletmelerde işletme arazisi içerisinde kiraz bahçesinin payını %45,40 olarak belirlemiştir (Ergun ve Burak, 2001).

Isparta ilinde yapılan Isparta ilinde yapılan ‘Kirazın Pazarlama Yapısı ve Sorunları’ adlı çalışmada ise kiraz bahçesinin işletme arazileri içindeki payını %30,91 olarak belirlemişlerdir (Demircan ve ark., 2004)

Yapınla çalışma sonucu ve benzer yapılan çalışmalarda kiraz yetiştiriciliğın işletme arazilerinin içindeki payı oldukça önemli bir yer almaktadır. Kiraz fiyatlarının yüksek olması ve ithalata yönelik bir meyve olmasından dolayı yetiştiriciliğı daha fazla tercih edilmektedir. İşletme gelirinın önemli bir kısmını kiraz üretim faaliyeti oluşturmasından dolayı, tarımda ekolojik faktörlerin etkisinin fazla olması ve kiraz fiyatlarındaki herhangi bir olumsuz dalgalanma işletme geliri üzerinde olumsuz etki yaratacaktır.

Çizelge 6.23. Bitkisel Üretim Değeri

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Tek Yıllık Bitkiler				Çok yıllık bitkiler				Kiraz				Toplam			
		Da	%	TL	%	Da	%	TL	%	Da	%	TL	%	Da	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	0,22	3,31	444,44	2,76	3,33	49,59	2.862,00	17,77	3,17	47,11	12.799,78	79,47	6,72	100,00	16.106,22	100,00
	Klasik Erkenci	0,38	5,08	375,00	2,52	3,00	40,68	1.143,00	7,69	4,00	54,24	13.345,61	89,79	7,38	100,00	14.863,61	100,00
	Grup Geneli	0,29	4,18	411,76	2,73	3,18	45,19	2.126,00	14,07	3,56	50,63	12.568,97	83,20	7,03	100,00	15.106,73	100,00
II. Grup	Klasik Geç	9,22	38,52	5.000,00	7,08	6,89	28,77	16.861,00	23,87	7,83	32,71	48.767,58	69,05	23,94	100,00	70.628,58	100,00
	Klasik Erkenci	6,80	28,45	2.400,00	4,13	5,30	22,18	8.561,00	14,74	11,80	49,37	47.128,01	81,13	23,90	100,00	58.089,01	100,00
	Grup Geneli	8,36	34,93	2.708,00	4,10	6,32	26,42	13.711,00	20,75	9,25	38,66	49.658,21	75,15	23,93	100,00	66.077,21	100,00
III. Grup	Klasik Geç	14,86	28,89	5.224,00	3,27	23,86	46,39	65.482,00	41,02	12,71	24,72	88.935,86	55,71	51,43	100,00	159.641,86	100,00
	Klasik Erkenci	14,44	28,38	5.008,00	4,16	19,56	38,43	47.661,00	39,57	16,89	33,19	67.790,69	56,28	50,89	100,00	120.459,69	100,00
	Grup Geneli	14,63	28,61	5.107,00	3,60	21,44	41,93	55.918,00	39,43	15,06	29,46	80.786,84	56,97	51,13	100,00	141.811,84	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	8,00	31,94	3.550,00	5,38	9,44	37,70	28.221,00	42,80	7,60	30,36	34.172,88	51,82	25,04	100,00	65.943,88	100,00
	Klasik Erkenci	7,44	26,41	2.590,00	4,07	9,56	33,90	19.013,00	29,90	11,19	39,68	41.978,71	66,02	28,19	100,00	63.581,71	100,00
	Grup Geneli	7,75	29,33	3.070,00	4,74	9,49	35,91	21.417,00	33,08	9,19	34,76	40.253,52	62,18	26,43	100,00	64.740,52	100,00

6.19. Hayvansal Üretim Değeri

Hayvansal üretim faaliyetleri bazı bitkisel ve yan ürünlerin değerlendirilmesi, işgücü verimliliğinin artırılması, işletme karının artması, doğal ve ekonomik koşullardan kaynaklanan risk faktörünün azaltılması vb. faktörler işletmelere olumlu katkılar sağlamaktadır (Vural ve Fidan, 2007).

Tarım işletmelerinde tek bir üretim faaliyetinin yetiştirilmesi mümkün olmayıp birden fazla üretim faaliyetine yer verilmektedir. Tek bir üretim faaliyetine yer vermek uzmanlaşma açısından önemli olup, verimliliği artırmak açısından da önemli olmakla birlikte birçok riski beraberinde taşımaktadır. Nitekim Türkiye tarım işletmelerinde tek bir üretim faaliyeti üzerine yoğunlaşma yaygın değildir. Ana üretim faaliyeti olarak tanımlanan bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri açısından değerlendirildiğinde de Türkiye’de tarım işletmelerinin %62,3’ünün karışık işletmelerden olduğu görülmektedir (TÜİK 2014). Nitekim hayvansal üretim faaliyeti işletmenin yıl içerisindeki gelirinin dengeli dağılması ve işgücünün optimum kullanılabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca hayvan sermayesinin likiditesi diğer sabit sermayelere göre daha yüksek olup, işletmelerin anlık finansman ihtiyaçlarına daha hızlı cevap verebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı işletmelerde hayvansal üretim faaliyetinin yer alması önemlidir (Bayramoğlu, 2013).

İşletmelerin hayvansal üretim değeri çizelge 6.24’de verilmiştir. Hayvancılık yetiştiriciliğinde elde edilen dört ürünün parasal değeri toplanarak hayvancılık üretim faaliyetinin üretim değeri hesaplanmıştır. Bu ürünler süt, işletmede yetiştirilerek satılan canlı hayvan değeri, prodüktif demirbaş kıymet artışı ve gübredir. Yapılan çalışma sonucunda I.grup kiraz üreten işletmelerde işletme başına ortalama hayvansal üretim değeri 3.127,94 TL olduğu belirlenmiştir. Hayvansal üretim değerimdeki en fazla payı ise %68,89 ile hayvan satışı almaktadır.

II.grup kiraz üreten işletmelerde işletme başına ortalama hayvansal üretim değeri %916 TL olduğu belirlenmiştir. Hayvansal üretim değerimdeki en fazla payı ise %66,28 ile süt üretimi almaktadır.

III.grup kiraz üreten işletmelerde işletme başına ortalama hayvansal üretim değeri 2.160,50 TL olduğu belirlenmiştir. Hayvan üretim değerimdeki en fazla payı ise %47,58 ile süt üretimi almaktadır.

Tüm işletmeler ortalaması incelendiğinde ise işletme başına hayvansal üretim değeri 2.157,99 TL olup bunun %40,79’unu süt üretimi sağlamaktadır.

Çizelge 6.24. Hayvansal üretim değeri (TL)

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Hayvan Üretim Değeri									
		Süt		Hayvan Satışı		PDKA		Gübre		Toplam	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	666,67	13,78	3.333,33	68,89	822,22	16,99	16,67	0,34	4.838,89	100,00
	Klasik Erkenci	735,00	61,09	312,50	25,97	150,00	12,47	5,63	0,47	1.203,13	100,00
	Grup Geneli	698,82	22,34	1.911,76	61,12	505,88	16,17	11,47	0,37	3.127,93	100,00
III. Grup	Klasik Geç	291,67	71,53	0,00	0,00	110,00	26,98	6,11	1,50	407,78	100,00
	Klasik Erkenci	1.176,00	64,17	120,00	6,55	530,00	28,92	6,50	0,35	1.832,50	100,00
	Grup Geneli	607,50	66,28	42,86	4,68	260,00	28,37	6,25	0,68	916,61	100,00
III. Grup	Klasik Geç	1.006,86	84,58	0,00	0,00	171,43	14,40	12,14	1,02	1.190,43	100,00
	Klasik Erkenci	1.044,44	35,83	888,89	30,49	966,67	33,16	15,00	0,51	2.915,00	100,00
	Grup Geneli	1.028,00	47,58	500,00	23,14	618,75	28,64	13,75	0,64	2.160,50	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	645,07	29,19	1.204,23	54,48	350,00	15,84	10,95	0,50	2.210,25	100,00
	Klasik Erkenci	995,15	50,02	435,00	21,87	550,45	27,67	8,75	0,44	1.989,35	100,00
	Grup Geneli	880,14	40,79	820,45	38,02	448,35	20,78	9,05	0,42	2.157,99	100,00

6.20. Gayrisafi Hâsıla

Gayrisafi Hasıla, bitkisel üretim değeri, hayvansal üretim değeri, envanter kıymetinde meydana gelen artışlar, diğer tarımsal faaliyet gelirleri ve ikametgah kira bedeli toplamından oluşmaktadır (Karagölge, 2001).

Ekonomik amaca yönelik üretim yapan bir tarım işletmesinin gayrisafi hasılası hesaplanırken, bitkisel üretim değeri, hayvansal üretim değeri, envanter kıymet değişimi, işletmede yetiştirilen ve satılan canlı hayvan satış değeri, işletmeci ve ailesinin ikamet ettiği evin kira bedeli, işletmede üretilen ürünlerden işçilere ve işletmeci ailesine verilen ürünlerin değeri ve işletme dışı tarımsal gelir dikkate alınmaktadır (Bayramoğlu, 2013).

Bu çalışma kapsamında bulunan işletmelere ait GSÜD ve GSH değerleri Çizelge 6.25’de verilmiştir. İşletme başına ortalama GSH 69.333,76 TL olarak belirlenmiş olup, bunun %96,49’unu GSÜD, %0,44’ünü konut kira bedeli, %0,19’unu işletme dışı tarımsal gelir oluşturmaktadır.

Çizelge 6.25. GSÜD ve GSH'nın üretim faaliyetlerine göre dağılımı

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Bitkisel Üretim Değeri		Hayvansal Üretim Değeri		Gayrisafi Üretim Değeri		Konut Kira Bedeli		İşletme Dışı Tarımsal Gelir		Gayrisafi Hâsıla	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
I.Grup	Klasik Geç	16.106,22	74,07	4.838,89	22,25	20.945,11	96,32	350,56	1,61	450	2,07	21.745,67	100,00
	Klasik Erkenci	14.863,61	88,66	1.203,13	7,18	16.066,74	95,83	298,45	1,78	400	2,39	16.765,19	100,00
	Grup Geneli	15.106,73	79,57	3.127,93	16,48	18.234,66	96,05	325,64	1,72	425	2,24	18.985,30	100,00
II.Grup	Klasik Geç	70.628,58	98,48	407,78	0,57	71.036,36	99,05	564,35	0,79	116,67	0,16	71.717,38	100,00
	Klasik Erkenci	58.089,01	96,38	1.832,50	3,04	59.921,51	99,42	350,12	0,58	0	0,00	60.271,63	100,00
	Grup Geneli	66.077,21	97,91	916,61	1,36	66.993,82	99,27	420,67	0,62	75	0,11	67.489,49	100,00
III.Grup	Klasik Geç	159.641,86	99,05	1.190,43	0,74	160.832,29	99,78	245,00	0,15	102,86	0,06	161.180,15	100,00
	Klasik Erkenci	120.459,69	97,39	2.915,00	2,36	123.374,69	99,75	310,58	0,25	0	0,00	123.685,27	100,00
	Grup Geneli	141.811,84	98,28	2.160,50	1,50	143.972,34	99,78	270,5	0,19	45	0,03	144.287,84	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	65.943,88	96,02	2.210,25	3,22	68.154,13	99,24	302,33	0,44	220	0,32	68.676,46	100,00
	Klasik Erkenci	63.581,71	96,55	1.989,35	3,02	65.571,06	99,57	285,27	0,43	0	0,00	65.856,33	100,00
	Grup Geneli	64.740,52	93,38	2.157,99	3,11	68.898,51	96,49	305,25	0,44	130	0,19	69.333,76	100,00

Tarım işletmelerinde elde edilen üretim değerleri en önemli başarı kriteridir. Ancak işletme ölçeklerinin değişmesi başarı kriterinin büyüklüğünü anlamsız kılmaktadır. Bu nedenle üretim değerlerinin üretim faaliyetinin birimi başına düşen miktarının başarı kriteri olarak kullanılması daha anlamlıdır (Bayramoğlu, 2013).

Yapılan çalışmada üretim değerlerinin üretim alanının birimi başına düşen miktarları başarı kriteri olarak kullanılmıştır. İncelenen işletmelerin bitkisel üretim değerinin işletme arazisinin birimi başına düşen değeri 2.449,51 TL/da olarak belirlenmiştir. Bu değer işletme gruplarına ve yetiştirilen kiraz çeşitlerine göre değişmektedir. İşletme genişliklerinin büyümesi sonucu olarak işletme arazisi birim başına bitkisel üretim değeri de artmaktadır.

Kiraz üretim değeri incelendiğinde ise kiraz üretim alanı başına düşen değeri işletme başına 4.380,14 TL/da olarak belirlenmiştir. İşletme gruplarına ve kiraz çeşitlerine göre farklılıklar göstermektedir. Geç çeşit kiraz üreten işletmeler erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre kiraz üretim değerinde birim alana daha fazla gelir elde etmişlerdir.

İşletme başına GSÜD 2.606,83 TL/da ve GSH 2.623,30 TL/da olarak hesaplanmış olup, geç çeşit kiraz üreten işletmelerde elde edilen GSÜD ve GSH erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha fazladır. I.grup klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde hayvansal üretim değerinin diğer kiraz üreten işletmelerden fazla olması GSÜD ve GSH'nın da birim başına düşen değerini arttırmıştır (Çizelge 6.26).

Çizelge 6.26. Üretim birimi başına üretim değeri

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Bitkisel Üretim	Kiraz Üretim	GSÜD	GSH
		Değeri TL/da	Değeri TL/da	TL/da	TL/da
I. Grup	Klasik Geç	2.396,76	4.037,79	3.116,83	3.235,96
	Klasik Erkenci	2.014,04	3.336,40	2.177,07	2.271,71
	Grup Geneli	2.148,89	3.530,61	2.593,83	2.700,61
II. Grup	Klasik Geç	2.950,23	6.228,30	2.967,27	2.995,71
	Klasik Erkenci	2.430,50	3.993,90	2.507,18	2.521,83
	Grup Geneli	2.761,27	5.368,46	2.799,57	2.820,29
III. Grup	Klasik Geç	3.104,06	6.997,31	3.127,21	3.133,97
	Klasik Erkenci	2.367,06	4.013,66	2.424,34	2.430,44
	Grup Geneli	2.773,55	5.364,33	2.815,81	2.821,98
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	2.633,54	4.496,43	2.721,81	2.742,67
	Klasik Erkenci	2.255,47	3.751,45	2.326,04	2.336,16
	Grup Geneli	2.449,51	4.380,14	2.606,83	2.623,30

6.21. İşletme Masrafları

İşletmelerde bir faaliyet dönemi sonunda ortaya konulan gayri safi hasıla için, üreticinin tarım işletmesine yatırdığı aktif sermayenin faizi dışında yaptığı her türlü masrafın toplamı, işletme masraflarını oluşturmaktadır (Bülbül, 1979).

Sabit ve değişen masraflar olmak üzere işletme masrafları ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada değişen masraflar hayvansal üretim ve bitkisel üretim değişen masrafları olarak hesaplanmıştır.

Hayvansal üretim değişen masrafları Çizelge 6.27'de verilmiştir. Hayvansal üretim değişen masrafları işletme başına 1.594 TL olarak belirlenmiştir. Hayvansal üretim değişen masraflar içerisinde %53,65'ini kesif yem masrafları oluşturmaktadır. Hayvansal üretim faaliyetinde aile işgücü kullanılmaktadır. Aile işgücü sabit masraf karakterinde olduğundan değişen masraflarda işgücüne yer verilmemiştir.

İncelenen işletmelerin bitkisel üretim değişen masrafları Çizelge 6.28'de verilmiştir. İşletme başına bitkisel üretim değişen masraf değeri 11.110 TL olarak belirlenmiştir. Bitkisel üretim değişen masraflar içerisinde %22,05'ini su ücreti, %21,28'ini ilaç masrafları, %17,75'ini gübre masrafları oluşturmaktadır. Kiraz üretim faaliyetinde yoğun zirai ilaç ve katkı maddeleri kullanılmaktadır bu durum değişen masraflarda bu kalemlerin öne çıkmasına neden olmuştur. Bitkisel üretim değişen masrafları işletme büyüklüklerine göre değişmekle birlikte kiraz çeşitlerine göre değişmektedir.

Çizelge 6.27. Hayvansal üretim değişen masrafları

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Kesif Yem		Kepek		Arpa Kırmısı		Saman		Veteriner ve İlaç		Diğer		Toplam	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	890,00	51,64	200,00	11,61	0,00	0,00	180,00	10,44	133,33	7,74	320,00	18,57	1.723,33	100,00
	Klasik Erkenci	450,00	29,82	9,00	0,60	652,50	43,24	112,50	7,46	187,50	12,43	97,50	6,46	1.509,00	100,00
	Grup Geneli	995,29	52,24	110,12	5,78	307,06	16,12	148,24	7,78	158,82	8,34	185,54	9,74	1.905,07	100,00
II. Grup	Klasik Geç	580,00	37,34	0,00	0,00	213,17	13,72	90,00	5,79	250,00	16,10	420,00	27,04	1.553,17	100,00
	Klasik Erkenci	180,00	17,65	0,00	0,00	450,00	44,12	90,00	8,82	100,00	9,80	200,00	19,61	1.020,00	100,00
	Grup Geneli	437,15	29,54	0,00	0,00	297,75	20,12	90,00	6,08	350,00	23,65	305,00	20,61	1.479,89	100,00
III. Grup	Klasik Geç	2.005,71	73,41	0,00	0,00	128,57	4,71	270,00	9,88	114,29	4,18	213,57	7,82	2.732,14	100,00
	Klasik Erkenci	1.171,43	54,91	0,00	0,00	462,86	21,70	300,00	14,06	125,64	5,89	73,33	3,44	2.133,26	100,00
	Grup Geneli	1.237,50	60,74	0,00	0,00	258,75	12,70	286,88	14,08	119,54	5,87	134,69	6,61	2.037,35	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	1.111,77	57,59	52,94	2,74	139,32	7,22	150,88	7,82	154,68	8,01	320,74	16,62	1.930,33	100,00
	Klasik Erkenci	533,33	44,99	2,67	0,23	286,67	24,18	166,67	14,06	135,33	11,42	60,74	5,12	1.185,40	100,00
	Grup Geneli	855,73	53,65	30,69	1,92	204,54	12,82	157,87	9,90	140,50	8,81	205,66	12,89	1.594,99	100,00

Çizelge 6.28. Bitkisel üretim değişen masrafları

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Tohum		Gübre		İlaç		İşçilik		Yakıt		Alet Makine Tamir Bakım		Su Ücreti		Pazarlama		Toplam	
		TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
I. Grup	Klasik Geç	8,06	0,14	1.250,00	21,45	850,00	14,58	1.106,66	18,99	811,11	13,92	238,89	4,10	1.450,00	24,88	113,33	1,94	5.828,05	100,00
	Klasik Erk.	13,59	0,28	745,00	15,61	846,00	17,73	854,00	17,90	977,50	20,49	162,50	3,41	950,00	19,91	222,50	4,66	4.771,09	100,00
	Grup Geneli	10,66	0,21	948,00	18,30	848,00	16,37	984,65	19,01	889,41	17,17	202,94	3,92	1.132,00	21,85	164,71	3,18	5.180,37	100,00
II. Grup	Klasik Geç	128,97	1,17	2.127,00	19,33	2.027,78	18,42	2.225,50	20,22	1.038,89	9,44	488,89	4,44	2.382,22	21,64	586,67	5,33	11.005,92	100,00
	Klasik Erk.	133,45	1,03	2.450,00	18,85	2.875,00	22,12	2.379,00	18,30	1.100,00	8,46	800,00	6,16	2.750,00	21,16	510,00	3,92	12.997,45	100,00
	Grup Geneli	130,57	1,11	2.260,00	19,23	2.330,36	19,83	2.295,50	19,54	1.060,71	9,03	600,00	5,11	2.513,57	21,39	559,29	4,76	11.750,00	100,00
III. Grup	Klasik Geç	201,07	1,21	2.346,65	14,15	4.550,00	27,43	2.471,43	14,90	2.114,29	12,75	507,14	3,06	3.438,57	20,73	957,14	5,77	16.586,29	100,00
	Klasik Erk.	179,56	1,09	2.451,87	14,86	4.847,22	29,38	2.388,89	14,48	2.182,33	13,23	222,22	1,35	3.328,89	20,17	900,00	5,45	16.500,98	100,00
	Grup Geneli	188,97	1,14	2.392,12	14,49	4.717,19	28,58	2.405,67	14,58	2.152,56	13,04	346,88	2,10	3.376,88	20,46	925,00	5,60	16.505,26	100,00
İşletmeler Ortalama ^{SI}	Klasik Geç	111,81	1,06	1.900,66	18,08	2.045,59	19,46	1.934,54	18,41	1.200,00	11,42	426,47	4,06	2.352,94	22,39	537,65	5,12	10.509,66	100,00
	Klasik Erk.	113,31	0,96	2.043,33	17,25	2.765,74	23,35	1.950,00	16,47	1.424,48	12,03	418,52	3,53	2.572,59	21,72	554,81	4,68	11.842,78	100,00
	Grup Geneli	112,47	1,01	1.972,54	17,75	2.364,34	21,28	1.943,25	17,49	1.299,36	11,70	422,95	3,81	2.450,16	22,05	545,25	4,91	11.110,33	100,00

İncelenen işletmelere ait sabit masraflar Çizelge 6.29’da verilmiştir. Sabit masraflar amortisman masrafları ve aile işgücü ücret karşılığında oluşmaktadır.

İşletme başına sabit masraflar 13.122,80 TL olarak belirlenmiştir. Sabit masraflar içerisinde en fazla payı %69,59 ile aile işgücü ücret karşılığı almaktadır. Bunu %30,41 ile amortisman masrafları oluşturmaktadır. İşletme büyüklükleri arttıkça sabit masraflar artmaktadır.

Çizelge 6.29. Sabit masraflar

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Amortisman		Aile İşgücü Ücret Karşılığı		Toplam	
		(TL)	%	(TL)	%	(TL)	%
I.Grup	Klasik Geç	1.130,04	26,03	3.211,11	73,97	4.341,15	100,00
	Klasik Erkenci	1.149,47	28,47	2.887,50	71,53	4.036,97	100,00
	Grup Geneli	1.138,42	27,48	3.003,64	72,52	4.142,06	100,00
II.Grup	Klasik Geç	1.654,25	27,06	4.458,32	72,94	6.112,57	100,00
	Klasik Erkenci	4.397,17	36,83	7.541,21	63,17	11.938,38	100,00
	Grup Geneli	3.271,62	32,24	6.875,45	67,76	10.147,07	100,00
III.Grup	Klasik Geç	7.663,05	30,10	17.792,86	69,90	25.455,91	100,00
	Klasik Erkenci	7.017,73	31,82	15.033,33	68,18	22.051,06	100,00
	Grup Geneli	7.239,45	30,74	16.312,50	69,26	23.551,95	100,00
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	3.882,38	28,87	9.567,65	71,13	13.450,03	100,00
	Klasik Erkenci	4.335,93	33,56	8.585,19	66,44	12.921,12	100,00
	Grup Geneli	3.990,01	30,41	9.132,79	69,59	13.122,80	100,00

Sabit masraflar ve değişen masrafların toplamı işletme masraflarını vermektedir. İncelenen işletmelerde işletme masrafları Çizelge 6.30’da verilmiştir. Buna göre işletme başına ortalama işletme masrafı 25.828,12 TL olarak belirlenmiştir. Bunun %49,19’unu değişen masraflar ve %50,81’ini sabit masraflar oluşturmaktadır. İşletme masrafları işletmelerin başarılarının karşılaştırmalarında birime düşen miktarı dikkate alınmaktadır. Buna göre incelenen işletmelerde dekara işletme masrafı 919,48 TL/da olarak belirlenmiştir.

Sabit masrafları birim alana 467,17 TL/da olarak belirlenmiş olup, işletme gruplarına göre farklılık göstermektedir. Sabit masraflar daha küçük işletmelerin oluşturduğu birinci grupta birim alana 589,20 TL/da olarak belirlenirken, ikinci grup işletmelerde 400,75 TL/da olarak belirlenmiş, üçüncü grup işletmelerde ise 424,82 TL/da olarak belirlenmiştir. İşletme büyüklükleri arttıkça birim alana düşen sabit masraflar azalmaktadır. Sabit masraflar üretim hacminin değişmesine bağlı değildir.

Üretim alanının genişlemesiyle sabit masraflar değişmeyecektir. Bundan dolayı işletme genişliklerinin artması birim alana sabit masrafı azaltacaktır.

Çizelge 6.30. İşletme masrafları

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Değişen Masraflar			Sabit Masraflar			İşletme Masrafları		
		TL	%	TL/da	TL	%	TL/da	TL	%	TL/da
I. Grup	Klasik Geç	7.551,38	63,50	1.123,72	4.341,15	36,50	646,00	11.892,53	100,00	1.769,72
	Klasik Erkenci	6.280,09	60,87	850,96	4.036,97	39,13	547,01	10.317,06	100,00	1.397,98
	Grup Geneli	7.085,44	63,11	1.007,89	4.142,06	36,89	589,20	11.227,50	100,00	1.597,08
II. Grup	Klasik Geç	12.559,08	67,26	502,36	6.112,57	32,74	244,50	18.671,65	100,00	746,87
	Klasik Erkenci	14.017,45	54,01	541,21	11.938,38	45,99	460,94	25.955,83	100,00	1.002,16
	Grup Geneli	13.229,89	56,59	522,51	10.147,07	43,41	400,75	23.376,96	100,00	923,26
III. Grup	Klasik Geç	19.318,44	43,15	352,14	25.455,91	56,85	464,02	44.774,35	100,00	816,16
	Klasik Erkenci	18.634,24	45,80	334,73	22.051,06	54,20	396,10	40.685,30	100,00	730,83
	Grup Geneli	18.542,61	44,05	334,46	23.551,95	55,95	424,82	42.094,56	100,00	759,28
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	12.439,98	48,05	472,82	13.450,03	51,95	511,21	25.890,01	100,00	984,04
	Klasik Erkenci	13.028,19	50,21	429,55	12.921,12	49,79	426,02	25.949,31	100,00	855,57
	Grup Geneli	12.705,32	49,19	452,31	13.122,80	50,81	467,17	25.828,12	100,00	919,48

6.22. Brüt Kâr

Brüt kâr işletmelerin gayrisafî üretim değeri ile değişen masraflar arasındaki farkı vermektedir. İşletme faaliyetinin başarı kriteri için kullanılmaktadır.

Bir işletmede mevcut faaliyetlerin rekabet güçlerini ortaya koyan brüt kar Çizelge 6.31'de verilmiştir. Dekara brüt kar işletmeler ortalamasında 1.116,76 TL olarak belirlenmiştir. Klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 1.118,18 TL/da, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 1.095,09 TL/da olarak belirlenmiştir. Brüt kar klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

6.23. Saf Hâsıla

Saf hasıla, işletmeye yatırılan aktif sermayenin rantı olup, gayri safî hasıladan işletme masraflarının çıkarılmasıyla bulunmaktadır. Saf hasıla, işletme analizlerinde, elde edilen başarı bakımından işletmelerin karşılaştırılmasında kullanılan güvenilir bir başarı ölçütüdür (Akay, 1996; Bülbül, 1979).

Saf hasılanın hesaplanmasında ve değerlendirilmesinde aktif sermayenin kaynağına bakılmaksızın, tamamı işletmeye aitmiş gibi değerlendirme yapılmaktadır. Diğer bir ifade ile işletmeler borçsuz ve kirasız kabul edilmektedir. Bu varsayımlar işletmelerin bir üretim döneminde ortaya koydukları gayrisafî hasılanın objektif olarak ölçülmesine olanak sağlamaktadır. Diğer bir ifade ile saf hâsıla bir üretim döneminde üretime dâhil olan sermayenin başarısını değerlendirmektedir. Nitekim gerek tarım

işletmeleri gerekse tarım dışı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin bünyesinde yabancı sermaye bulunabilmektedir. İşletmeler öz sermayenin yetersiz olduğu durumlarda gerek işletme giderlerinin karşılanması ve gerekse yatırım harcamalarının karşılanması için yabancı sermaye kullanmaktadırlar. Ancak kullanılan yabancı sermayenin miktarına bağlı olarak işletmelerin ödedikleri kira ya da borç faizleri değişebilmekte ve bu durum daha başarılı işletmeleri başarısız gibi gösterebilmektedir. Bu sakıncayı ortadan kaldırmak için işletme sermayesinin tamamını gösteren aktif sermayenin başarısı, işletmeciye ait olan öz sermayenin başarısı ve işletmecinin başarısı ayrı ayrı analiz edilmektedir (Bayramoğlu, 2013).

Saf hâsıla borçsuz ve kiraya arazi işlemeyen bir işletmeye ait aktif sermayenin başarısının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. İncelenen işletmelerde saf hâsıla işletme başına 21.311 TL olarak belirlenmiş olup, işletme gruplarının büyümesiyle artmaktadır. Geç çeşit kiraz üreten işletmelerde saf hâsıla erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Saf hasılda işletme başarı kriteri olarak, birim alan ve yapılan masrafın birimine düşen kıymeti, dikkate alınmaktadır. İncelenen işletmeler için birim alana düşen saf hâsıla belirlenmiş ve Çizelge 6.31'de verilmiştir. Buna göre birim alana düşen saf hâsıla miktarı işletme ortalamasında 758,70 TL olarak belirlenmiştir. Bu durum işletme gruplarına ve kiraz çeşitlerine göre farklılık göstermektedir. Üçüncü grup işletmelerde ve geç çeşit üreten işletmelerde birim alana düşen saf hâsıla miktarı daha yüksektir.

Saf hâsıla borçsuz ve kirasız bir işletmeye ait bir başarı kriteri olarak değerlendirilmekte olup, yüksek bir saf hâsıla işletmeci açısından yeterli olmayabilir. Nitekim yüksek saf hasılanın belirlendiği bir işletmede yabancı sermayenin de yüksek olması işletmecinin başarısını gösteren tarımsal gelirin düşük olmasına neden olabilir. Aksine düşük bir saf hâsıla elde edilmişken tamamı işletmeciye kalabilir. Bu nedenle saf hâsıla tek başına işletme başarı kriteri olarak kullanılmamaktadır (Bayramoğlu,2013).

6.24. Tarımsal Gelir

Tarımsal gelir, brüt hasıladan gerçek masrafların çıkarılması ile elde edilmektedir.

Müteşebbisin başarısını ölçmede kullanılan en iyi ölçütlerden biridir (Erkuş ve ark., 1995).

İşletmecinin, işletmesine tahsis etmiş olduğu öz sermayesinin faizi ile kendisinin ve aile bireylerinin işletmede çalışmaları karşılığında elde ettiği ücretlerin toplamı" şeklinde

tanımlanan tarımsal gelir, bu amaca ne ölçüde ulaşılabilirdiğini belirlemeye yarayan en önemli göstergelerden biridir (Esengün, 1990).

İşletme başına tarımsal gelir 28.464 TL olarak belirlenmiştir. Tarımsal gelir üçüncü grup işletmelerde yüksek belirlenmiştir. Ayrıca geç çeşit kiraz üreten işletmelerde erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre işletme başına tarımsal gelir yüksek olduğu belirlenmiştir. Tarımsal gelir işletme başarı kriteri olarak kullanılmasında birim alana ve işgücünün birimi başına düşen kıymeti dikkate alınmaktadır. İşletmeler ortalamasında dekara tarımsal gelir 1013,31 TL/da olarak belirlenmiş olup, bu değer birinci grup işletmelerde 341,27 TL/da, ikinci grup işletmelerde 615,25 TL/da ve üçüncü grup işletmelerde 1.439,59 TL/da olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.31).

Konya’da yapılan “Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri” adlı çalışmada işletme başına tarımsal gelir 26.763,10 TL olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalamasında dekara tarımsal gelir 771,40 TL/da olarak belirlenmiş olup, bu değer birinci grup işletmelerde 532,22 TL/da ve ikinci grup işletmelerde 926,32 TL/da olarak belirlenmiştir (Bayramoğlu,2013).

Çizelge 6.31. İşletmelerin brüt kârı, saf hâsıla ve tarımsal geliri

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Brüt Kâr				Saf Hâsıla						Tarımsal Gelir		
		Gayrisafi Üretim Değeri	Değişen Masraflar	Brüt Kâr		Gayrisafi Hâsıla	Saf Hâsıla		Borç Faizleri	Kiralar	Aile İşgücü Ücret Karşılığı	Tarımsal Gelir		
				TL	TL/da		TL	TL/da				TL	TL/da	
I.Grup	Klasik Geç	20.945,11	7.551,38	13.393,73	1.993,11	21.745,67	11.892,53	9.853,14	1.466,24	2.361,11	200	3.211,11	10.503,14	1.562,967
	Klasik Erkenci	16.066,74	6.280,09	9.786,65	1.326,10	16.765,19	10.317,06	6.448,13	873,73	1.891,25	40	2.887,50	7.404,38	1.003,304
	Grup Geneli	18.234,66	7.085,44	11.149,22	1.585,95	18.985,30	11.227,50	7.757,80	1.103,53	2.132,38	185	3.003,64	8.444,06	1.201,147
II.Grup	Klasik Geç	71.036,36	12.559,08	58.477,28	2.339,09	71.717,38	18.671,65	53.045,73	2.121,83	5.052,77	250	4.458,32	52.201,28	2.088,051
	Klasik Erkenci	59.921,51	14.017,45	45.904,06	1.772,36	60.271,63	25.955,83	34.315,80	1.324,93	4.420,00	312	7.541,21	37.125,01	1.433,398
	Grup Geneli	66.993,82	13.229,89	53.763,93	2.123,38	67.489,49	23.376,96	44.112,53	1.742,20	4.826,78	270	6.875,45	45.891,20	1.812,449
III.Grup	Klasik Geç	160.832,29	19.318,44	141.513,85	2.579,55	161.180,15	44.774,35	116.405,80	2.121,87	5.950,00	280	17.792,86	127.968,66	2.332,641
	Klasik Erkenci	123.374,69	18.634,24	104.740,45	1.881,45	123.685,27	40.685,30	82.999,97	1.490,93	1.983,33	187	15.033,33	95.862,97	1.721,986
	Grup Geneli	143.972,34	18.542,61	125.429,73	2.262,44	144.287,84	42.094,56	102.193,28	1.843,31	3.718,75	223	16.312,50	114.564,03	2.066,451
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	68.154,13	12.439,98	55.714,15	2.117,60	68.676,46	25.890,01	42.786,45	1.626,24	4.525,00	242,1	9.567,65	47.587,00	1.808,704
	Klasik Erkenci	65.571,06	13.028,19	52.542,87	1.732,37	65.856,33	25.949,31	39.907,02	1.315,76	3.242,59	180,66	8.585,19	45.068,96	1.485,953
	Grup Geneli	68.898,51	12.705,32	56.193,19	2.000,47	69.333,76	25.828,12	43.505,64	1.548,79	3.625,17	210,74	9.132,79	48.802,52	1.737,363

6.25. Safi Kâr

İşletme başarısını gösteren diğer bir kriter de safi kârdır. Safi kar, saf hasıladan, işletme dışından tedarik edilen arazi ve sermaye üretim faktörleri için ödenen değerler olan tarla kirası ve borç faizlerinin çıkarılması ile hesaplanmıştır. İncelenen işletmeler için ortalama safi kâr 39.669 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 6.32).

Çizelge 6.32. İşletmelerin safi kârı

	Kiraz Çeşitleri	Saf Hasıla	Tarla Kirası ve Borç Faizleri	Safi Kar	Safi Kar TL/da
I.Grup	Klasik Geç	9.853,14	2.561,11	7.292,03	1.085,12
	Klasik Erkenci	6.448,13	1.931,25	4.516,88	612,04
	Grup Geneli	7.757,80	2.317,38	5.440,42	773,89
II.Grup	Klasik Geç	53.045,73	5.302,77	47.742,96	1.909,72
	Klasik Erkenci	34.315,80	4.732,00	29.583,80	1.142,23
	Grup Geneli	44.112,53	5.096,78	39.015,75	1.540,91
III.Grup	Klasik Geç	116.405,80	6.230,00	110.175,80	2.008,31
	Klasik Erkenci	82.999,97	2.170,33	80.829,64	1.451,94
	Grup Geneli	102.193,28	3.941,75	98.251,53	1.772,21
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	42.786,45	4.767,10	38.019,35	1.445,05
	Klasik Erkenci	39.907,02	3.423,25	36.483,77	1.202,89
	Grup Geneli	43.505,64	3.835,91	39.669,73	1.412,24

Rantabilite

Rantabilite, bir işletmede üretim faaliyetine yatırılan aktif sermayenin karlı bir şekilde çalıştırılıp, çalıştırılmadığının en iyi ölçüsü olup, bir işletmede belirli bir süre zarfında elde edilen safi karın, o işletmede kullanılan sermayeye (aktif sermaye) oranı demektir (Karagölge, 1973).

Safi kârın öz sermayeye oranlanması mali rantabiliteyi vermektedir. İncelenen işletmeler için mali rantabilite %17,59 olarak belirlenmiştir. Mali rantabilite birinci grup işletmelerde %3,39 belirlenmiş olup, ikinci grup işletmelerde mali rantabilite işletme başına %13,45 olarak belirlenmiştir. Üçüncü grup işletmelerde işletme başına %44,63 olarak belirlenmiştir. İşletmelerin sahip olduğu sermaye karşısında yeterli kârlılık düzeyine ulaştığı anlamını taşımaktadır

Ekonomik rantabilite saf hasılabın aktif sermayeye oranı olarak açıklanabilir. Bu oran nominal faiz oranları ile karşılaştırılmakta olup, işletmenin toplam sermayesinin kârlılığını açıklamaktadır (Bayramoğlu, 2013).

İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite %18,93 olarak belirlenmiştir. Bu oran işletme gruplarına göre farklılık göstermekle birlikte üretilen kiraz çeşitlerine göre farklılık göstermemektedir. Birinci grup işletmelerde ekonomik rantabilite %7,74, ikinci grup işletmelerde %14,91, üçüncü grup işletmelerde %45,51 olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.33).

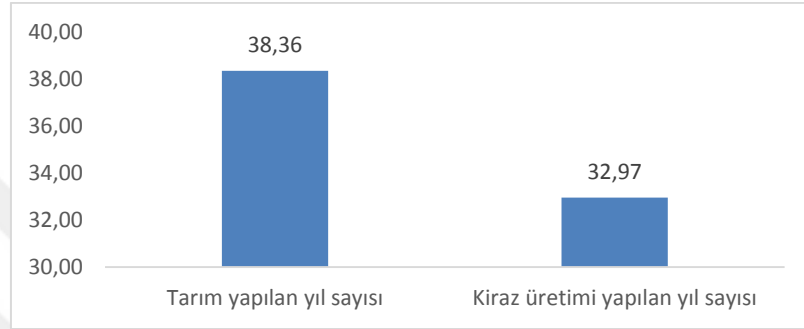
Çizelge 6.33.İşletmelerin rantabilitesi

İşletme Grupları	Kiraz Çeşitleri	Aktif Sermaye	Öz Sermaye	Saf Hasıla	Safi Kar	Mali Rantabilite	Ekonomik Rantabilite
		TL	TL	TL	TL	(%)	(%)
I. Grup	Klasik Geç	180.652,12	177.874,34	9.853,14	7.292,03	4,10	5,45
	Klasik Erkenci	137.887,50	134.137,50	6.448,13	4.516,88	3,37	4,68
	Grup Geneli	163.641,44	160.406,15	7.757,80	5.440,42	3,39	4,74
II. Grup	Klasik Geç	417.777,00	411.832,56	53.045,73	47.742,96	11,59	12,70
	Klasik Erkenci	171.895,00	166.695,00	34.315,80	29.583,80	17,75	19,96
	Grup Geneli	295.778,17	290.099,60	44.112,53	39.015,75	13,45	14,91
III. Grup	Klasik Geç	223.992,71	216.992,71	116.405,80	110.175,80	50,77	51,97
	Klasik Erkenci	221.561,00	219.227,67	82.999,97	80.829,64	36,87	37,46
	Grup Geneli	224.529,01	220.154,01	102.193,28	98.251,53	44,63	45,51
İşletmeler Ortalaması	Klasik Geç	270.382,41	265.058,88	42.786,45	38.019,35	14,34	15,82
	Klasik Erkenci	184.985,64	181.170,83	39.907,02	36.483,77	20,14	21,57
	Grup Geneli	229.804,00	225.539,10	43.505,64	39.669,73	17,59	18,93

6.26. Araştırma Alanında İncelenen İşletmelerde Kiraz Yetistirciligi Hakkında Genel Bilgiler

6.26.1. Araştırma bölgesinde kiraz üreten üreticilerin tarımsal üretim ve kiraz yetiştiriciliği konusunda deneyimleri

Grafik 6.1’de yapılan çalışma sonucunda kiraz üretimi yapan işletmelerin ortalama tarımla uğraştıkları yıl sayısı incelendiğinde 38,36 yıl olarak belirlenmiştir. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliği yaptıkları yıl sayısı incelendiğinde 32,97 yıldır kiraz yetiştiriciliği yaptıkları belirlenmiştir.

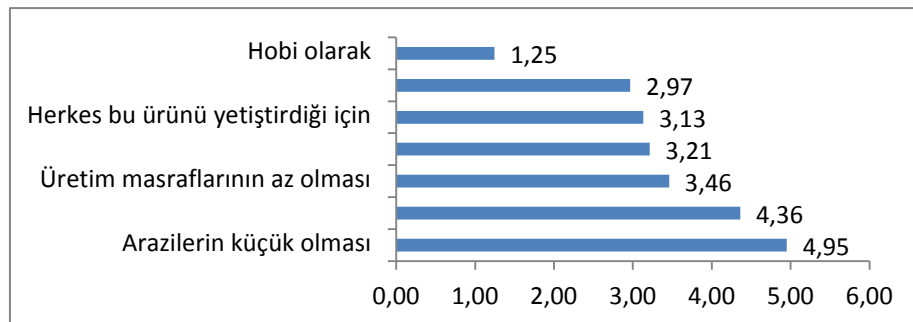

Grafik 6. 1. İşletmelerin tarım yaptıkları yıl sayısı ve kiraz üretimi yapılan yıl sayısı

6.26.2. İşletmecilerin kiraz yetiştiriciliği yapma nedenleri

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin kiraz yetiştiriciliği yapmalarındaki en önemli nedenler, arazilerin küçük olması, kirazdan elde edilen gelirin yüksek olması, üretim masraflarının az olması etkili olduğu belirlenmiştir.

Konya’da yapılan “Kiraz Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin Riske Karşı Davranışlarının İşletme Geliri Üzerine Etkileri” adlı çalışmada üreticilerin % 55,88’i kiraz üretim faaliyetinin gelirinin iyi olduğu için, % 13,24’ü büyükleri yaptığı için, % 8,82’si başka ürün yetiştirmediği için, % 7,35’i diğer üreticiler yetiştirdiği için, % 5,88’i kendi ihtiyacı için ve % 5,88’i ise hobi için yetiştirdiğini belirtmişlerdir (Bayramoğlu, 2013).

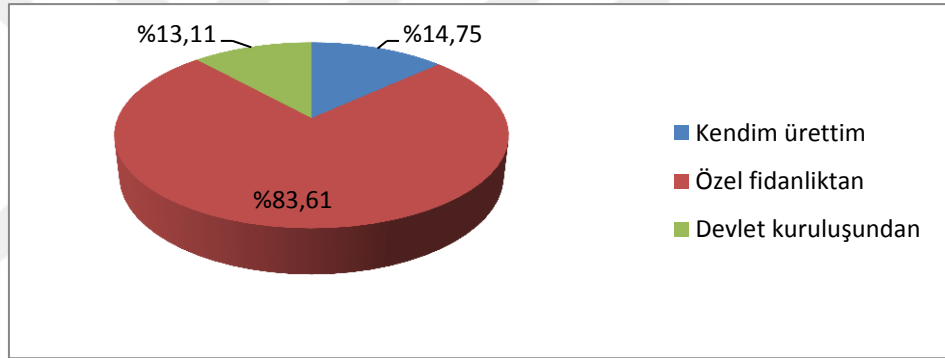

Grafik 6. 2. İşletmecilerin kiraz yetiştiriciliği yapma nedenleri (5 Çok Önemli, 1 Hiç Önemli Değil)

6.26.3. İşletmelerde bulunan fidanlar hakkında genel bilgiler

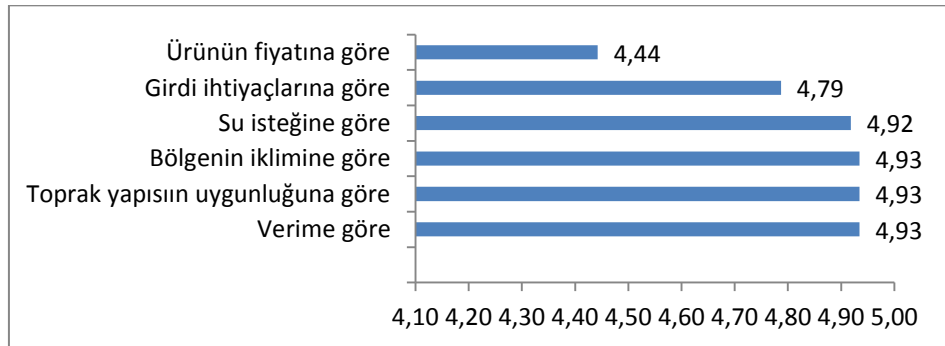
Çok yıllık bitkilerin tesis dikilen iyi bir analiz yapılması, kurulum yeri fidan seçimi gibi konular ayrıntılı değerlendirildikten sonra karar verilmedir. Tek yıllık bitkiler gibi ekim ve dikim işlemlerini her yıl tekrarlanması gibi bir durum söz konusu değildir. Tesis kurulmasında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri de fidan seçimidir. Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin fidanlarının nereden temin ettikleri incelendiğinde %83,61'i özel fidanlıklarda, %14,75'i kendisinin ürettiği ve %13,11'inin devlet kuruluşlarından aldığı belirlenmiştir (Grafik 6.3).

İşletmelerin fidan seçiminde dikkat ettikleri en önemli kriterler incelendiğinde verimi fazla olan, bölgenin toprak yapısının uygunluğuna, bölgenin iklim şartlarına uyumlu, su isteğine, girdi ihtiyaçlarına göre ve ürünün fiyatına göre seçilmesi çok önemli olduğu belirlenmiştir (Grafik 6.4).

Grafik 6. 3. Fidanların temin edilme yerleri

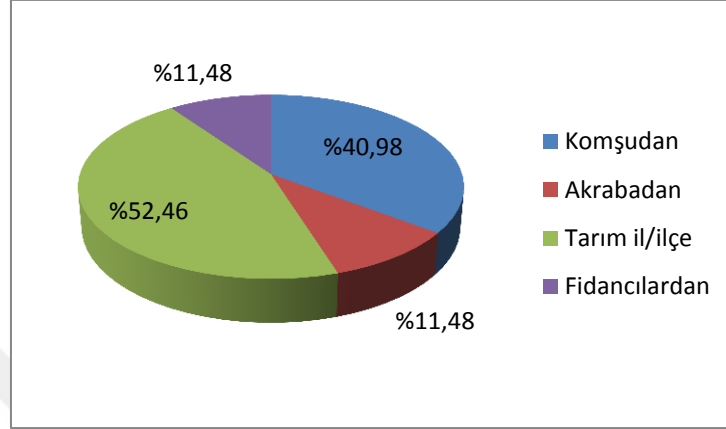
Kiraz üreten işletmelerde fidan seçiminde dikkat edilen kriterler

Grafik 6. 4. Fidan seçiminde dikkat edilen kriterler
(5 Çok Önemli, 1 Hiç Önemli Değil)

Kiraz üreten işletmelerin çeşitleri ilk öğrenme yeri

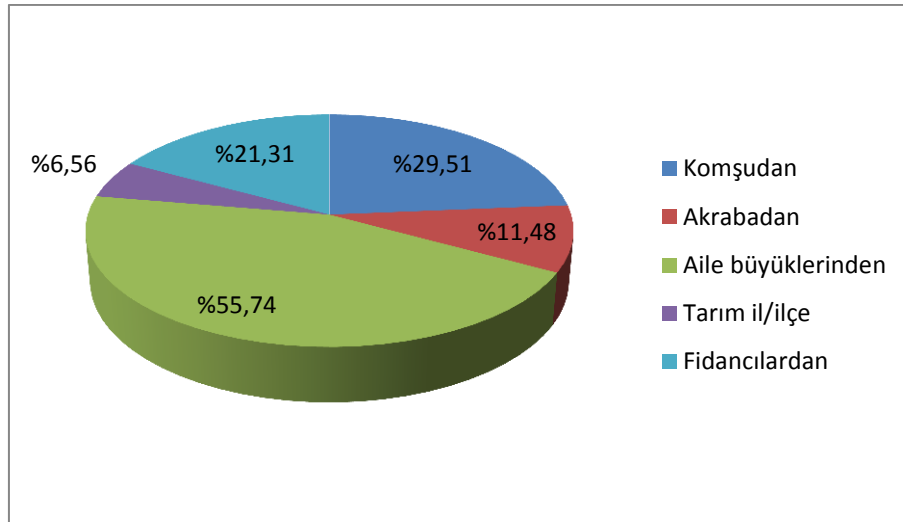
İncelenen işletmelerin kiraz çeşitlerini ilk kimden öğrendikleri incelendiğinde %52,46'sı tarım ve orman il/ilçe müdürlüklerinden, %40,92'si komşudan, %11,48'i fidancılardan ve akrabalarından öğrendikleri belirlenmiştir (Grafik 6.5).

Grafik 6. 5. Kiraz üreten işletmelerin çeşitleri ilk öğrenme yeri

İşletmelerin fidanların dikim aralıkları ve mesafeleri ile ilgili bilgi kaynakları

Yapılan çalışma sonucu işletmelerin fidanların dikim aralıkları ve mesafeleri ile ilgili bilgileri öğrenme yerleri incelendiğinde %55,74'si aile büyüklerinden, %29,51'i komşudan, %29,51'i fidancılardan öğrendikleri belirlenmiştir. İşletmelerin birden fazla yerden bilgi temin etmesi sonucu toplam %100'ü aşmıştır (Grafik 6.6).

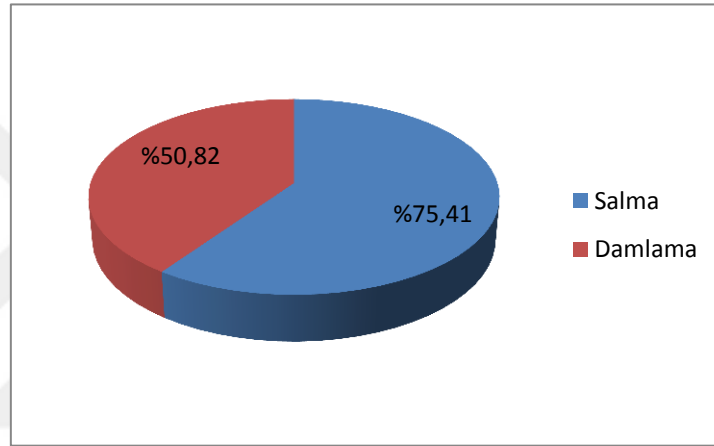

Grafik 6. 6. İşletmelerin fidanların dikim aralıkları ve mesafeleri ile ilgili bilgi kaynakları

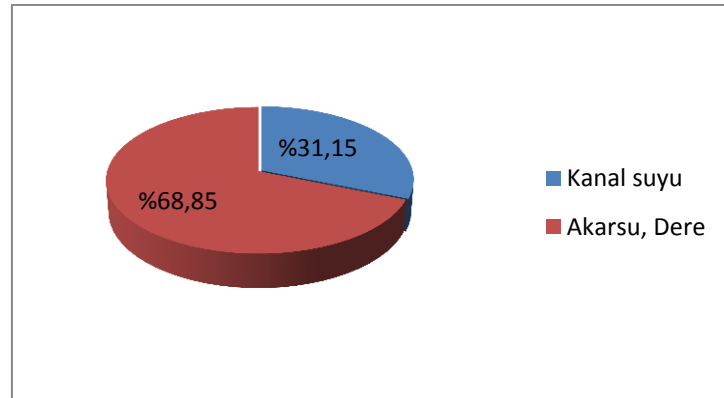
6.26.4. Kiraz yetiştiriciliğinde sulama

Meyvecilik üretiminin yapılabilmesi için su varlığı ve etkin kullanımı önem arz etmektedir. Grafik 6.7'de yapılan çalışma sonucunda işletmelerin %75,41'i salma

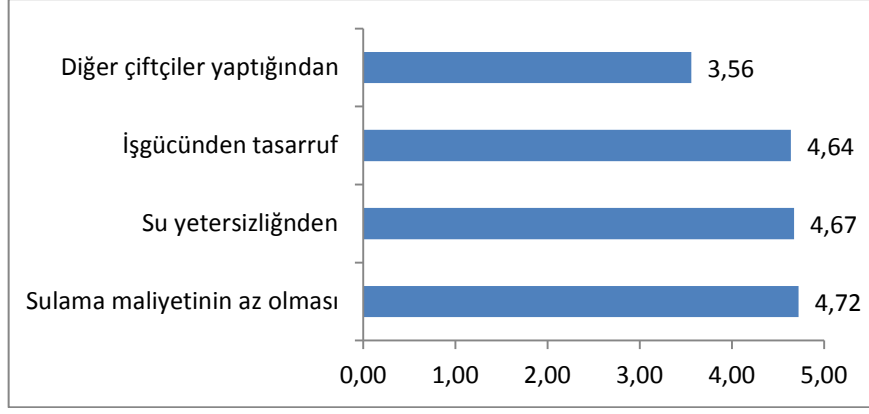
sulama yöntemi kullanırken, %50,82'si damlama sulama yöntemini kullanmaktadır. Grafik 6.8'de İşletmelerde sulama suyunun %68,85'ini akarsu, dereden temin ederken %31,15'i kanal suyundan temin etmektedir. Grafik 6.9'da işletmelerin sulama yöntemlerinin belirlenmesinde sulama maliyetleri gibi faktörlerin, sulama suyunun yeterli olup olmaması, iş gücünden tasarruf önemli olduğu belirlenmiştir. Bölgede yoğun bir salma sulama yapılmaktadır. Bunda da en fazla etkili olan sebep atadan kalma alışkanlıklardır. Çalışmanın yapıldığı bölgede sulama suyu kısıtlı olduğu için üreticilerin bilinçlendirilerek suların daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak gerekmektedir.

Grafik 6. 7. İşletmelerde kullanılan sulama suyu yöntemi

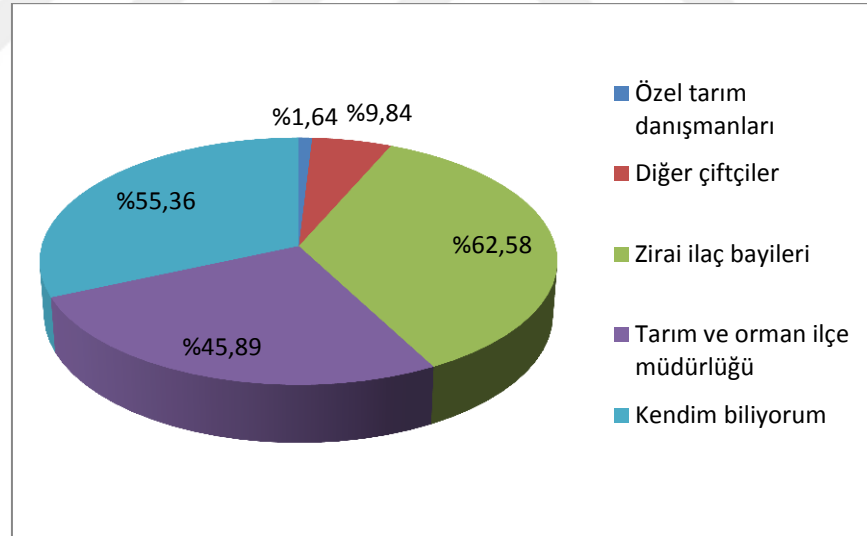
Grafik 6. 8. İşletmelerde sulama suyu temin etme şekli

Grafik 6. 9. Kiraz yetiştiriciliğinde sulama yöntemlerinin belirlenme nedenleri (5 Çok Önemli, 1 Hiç Önemli Değil)

6.26.5. Hastalık ve zararlıların belirlenmesindeki yöntemler

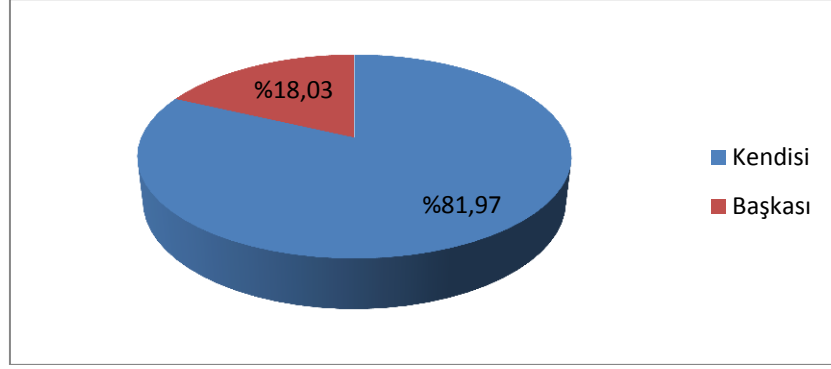
Üreticilerin hastalık ve zararlıların belirlenmesinde izledikleri yöntem araştırılmış ve elde edilen veriler Grafik 6.10'da verilmiştir. Buna göre üreticilerin hastalık ve zararlıların tespit edilmesinde %55,36'sının herhangi bir yardım almadığını ve kendilerinin bilgi ve tecrübeleri ile bu belirlemeyi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin %62,58'i zirai ilaç bayilerinden, %45,89'u İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerinden yardım alarak hastalık ve zararlıları belirlediklerini ifade etmişlerdir.

Grafik 6. 10. Hastalık ve zararlıların belirlenmesindeki yöntemler (%)

6.26.6. Kiraz bahçelerinde budama yapma durumu

İncelenen işletmelerde işletme sahiplerinin %81,97'si budamayı kendisi yaparken, %18,03'ü başkasına yaptırmaktadır. Budamayı kendisi yapan işletme sahipleri budama tekniklerini %75,41'i atadan kalma bilgilerle yaptığını %24,59'u ise arkadaş/komşudan öğrendiği sonucuna ulaşmıştır.

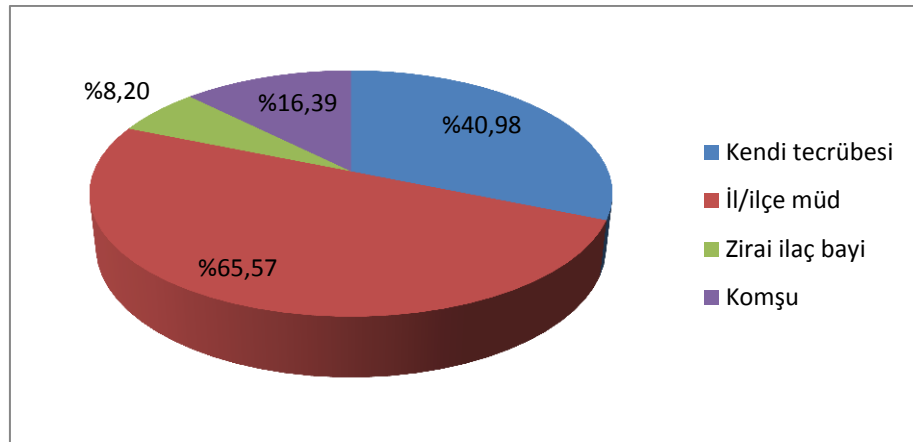

Grafik 6. 11. Kiraz bahçelerinde budamayı yapma durumu

6.26.7. Kiraz üretiminde karşılaşılan sorunların çözümünde destek alınan yerler

Yapılan çalışma sonucunda kiraz üretiminde işletme sahiplerinin teknik bilgiler açısından yeterli olma durumları incelendiğinde kendilerini yeterli buldukları (4,02) belirlenmiştir.

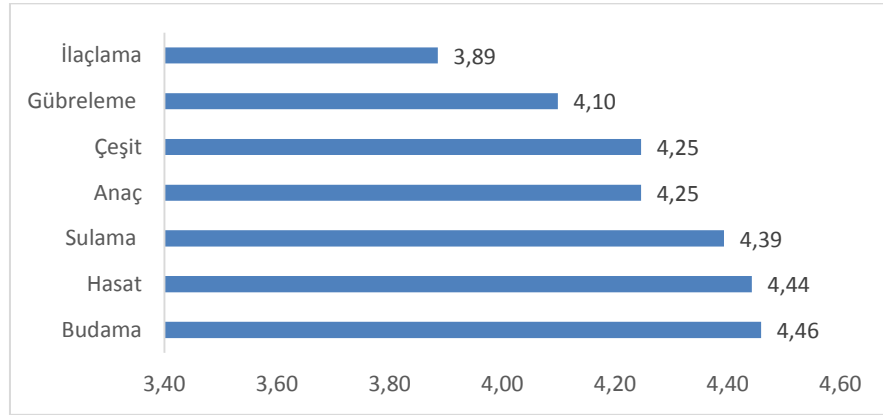
Üretimde karşılaşılan sorunların çözümünde işletme sahiplerinin %65,57'si il/ilçe tarım ve orman müdürlüklerinden, %40,98'i kendi tecrübelerinden, %16,39'u komşudan/arkadaştan, %8,20'si ise zirai ilaç bayilerinden yararlanmaktadır. Kiraz üretiminde karşılaşılan sorunların çözümünde destek alınan yerler birden fazla olabildiği için toplam %100' ü geçmiştir.

Grafik 6. 12. Kiraz üretiminde karşılaşılan sorunların çözümünde destek alınan yerler

6.26.8. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliğinde bilgi eksikliği olunan konular

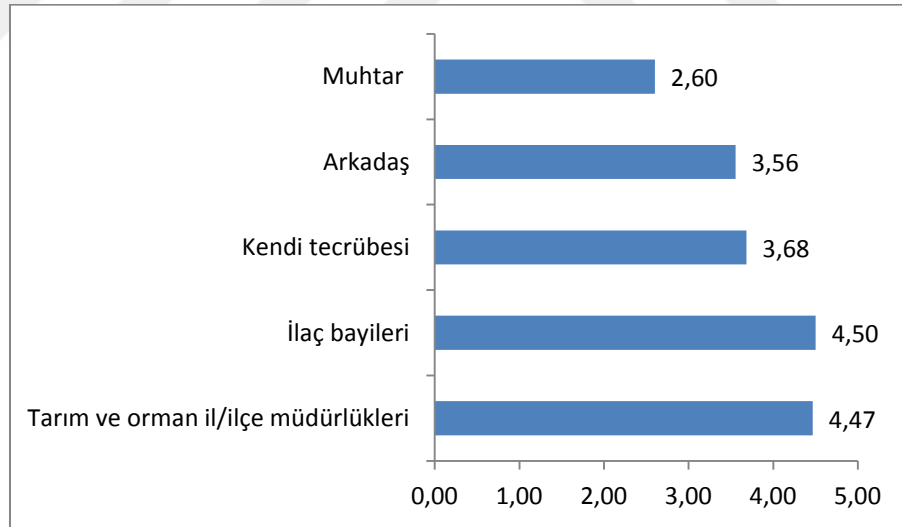
Çalışma sonucunda işletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliği hakkında bilgi eksikliği olunan konular incelendiğinde ilaçlama konusunda kısmen bilgi eksikliklerinin olduğu, gübreleme, çeşit, anaç, sulama, hastalıklar ve budama konularında bilgi eksikliklerinin olmadığı belirlenmiştir (Grafik 6.13).

Grafik 6. 13. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliği hakkında bilgi eksiklik konuları (1 Çok fazla bilgi eksikliğim var, 5 Hiç bilgi eksikliğim yok)

6.26.9. Kiraz üreten işletmelerin bilgi kaynaklarının ihtiyaçları karşılama durumu

Yapılan çalışma sonucunda işletme yöneticilerinin başvurduğu bilgi kaynaklarının ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı incelendiğinde, Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlüklerinin, ilaç bayilerin karşıladığı, işletme yöneticilerinin kendi tecrübelerinin ve arkadaş/komşunun kısmen karşıladığı sonucuna ulaşılmıştır (Grafik 6.14).

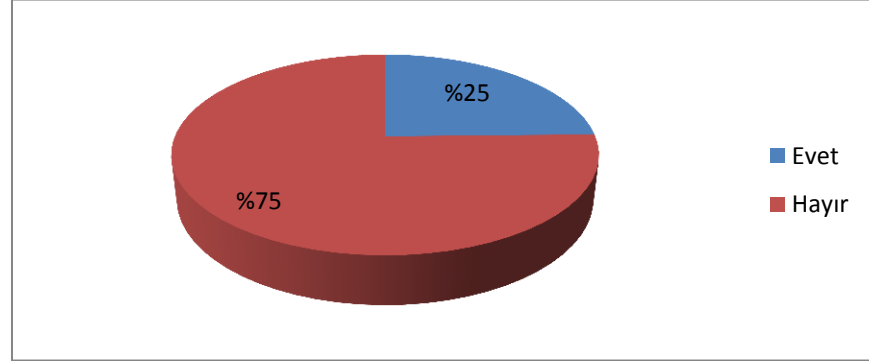

Grafik 6. 14. Bilgi kaynaklarının ihtiyaçları karşılama durumu (1 Hiç karşılamıyor, 5 Çok karşılıyor)

6.26.10. İşletmelerde kayıt tutma durumu

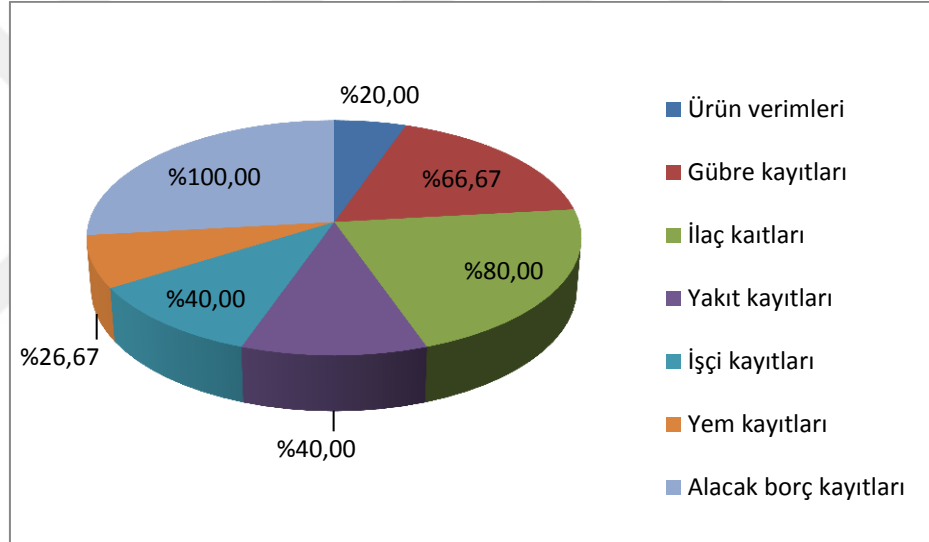
İşletme yönetiminde doğru ve sağlıklı kararların verilebilmesi, bilginin elde edilebilmesi veriler yoluyla olmaktadır. Günümüzde, bu verilerin kayıt altında tutularak bilgiye dönüştürülmesi ve karar süreçlerinde bu bilgilerin kullanılması, rekabet gücü yüksek firmaların en önemli niteliklerinden biri haline gelmiştir. Bu sebeple kayıt tutmak doğru ve sağlıklı kararların alınabilmesinde işletmeler için önemli bir faaliyettir.

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerde %75’inde kayıt tutulurken %25’inde kayıt tutulmadığı belirlenmiştir (Grafik 6.15).

Grafik 6. 15. İşletmede kayıt tutma durumu

Kayıt tutulan işletmelerin %100’ü alacak borç kayıtlarını, %80’i ilaç kayıtlarını % 66,67’si gübre kayıtlarını, %40’ı yakıt kayıtlarını tutmaktadır (Grafik 6.16).

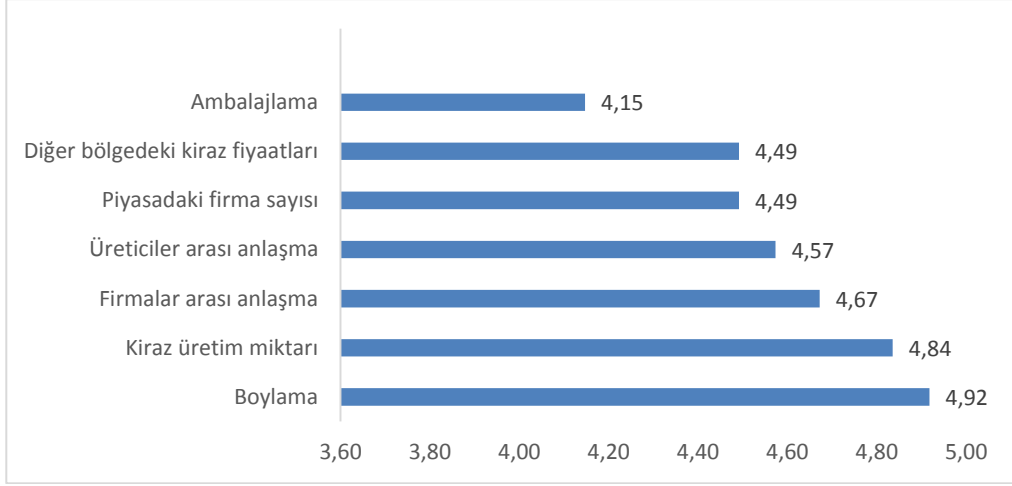

Grafik 6. 16. İşletmelerde tutulan kayıt türleri (%)

*Birden fazla cevap verilebildiği için %100’ü geçmiştir.

6.26.11. Kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen unsurlar

Yapılan çalışmada kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen unsurlar incelendiğinde boylama, kiraz üretim miktarı, firmalar arası anlaşma, piyasadaki firma sayısı, diğer bölgelerdeki kiraz fiyatları, ambalajlamanın önemli olduğu bu faktörler sonucu kiraz fiyatında artış ya da azalma meydana gelmektedir (Grafik 6.17).

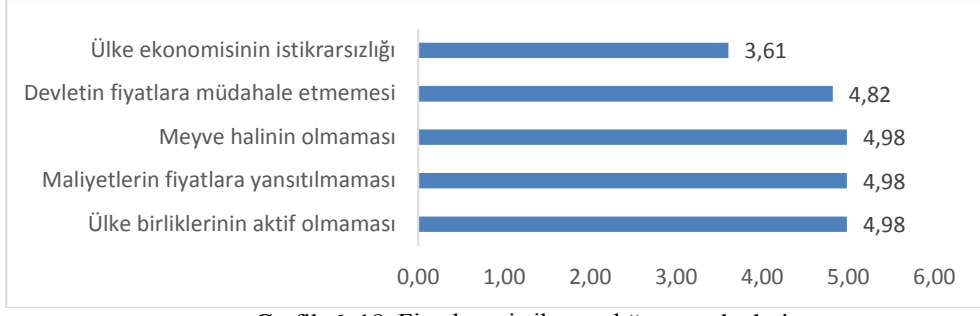
Grafik 6. 17. Kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen unsurlar
(1 Önemli değil, 5 Çok önemli)

Yapılan çalışma sonucunda kiraz fiyatlarının belirlenmesinde kirazın istikrarlı bir fiyat oluşumu konusunda üreticilerin düşünceleri incelendiğinde 61 işletmenin tamamı da %100'ü kirazda fiyat oluşumunda istikrarlı bir fiyat olmadığı belirlenmiştir.

Kirazda fiyat istikrarsızlığın en önemli nedenleri, bölgede üretici birliklerinin olmaması, meyve halinin bulunmaması ve pazarlamada yaşanan problemler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca maliyetlerin fiyatlara yansıtılmaması, devletin fiyatlara müdahale etmemesi kiraz piyasasındaki fiyat istikrarsızlığında gösterilen önemli nedenler arasındadır. Kiraz üretimi yapan işletmelerin ne kadar devletin kirazda fiyat istikrarı için fiyatlara müdahalesi ile ilgili üreticilerin beklentisi olsa da devletin oluşan fiyatlara doğrudan müdahalesi söz konusu değildir.

Akşehir'de yapılan 'Coğrafi İşaretlerin Yerel Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi; Akşehir Kirazı Araştırması Bulguları' adlı çalışmada kirazı fiyatının belirlenmesindeki üreticilerin kiraz fiyat istikrarı konusundaki düşünceleri ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre üreticilerin %80,77'si, bölgede kirazda istikrarlı bir fiyat politikasının olmadığını belirtmişlerdir. Bu düşüncenin işletme gruplarına göre değişmediği ve aradaki farklılıkların istatistiki olarak önemli olmadığı belirlenmiştir (Kan, 2011).

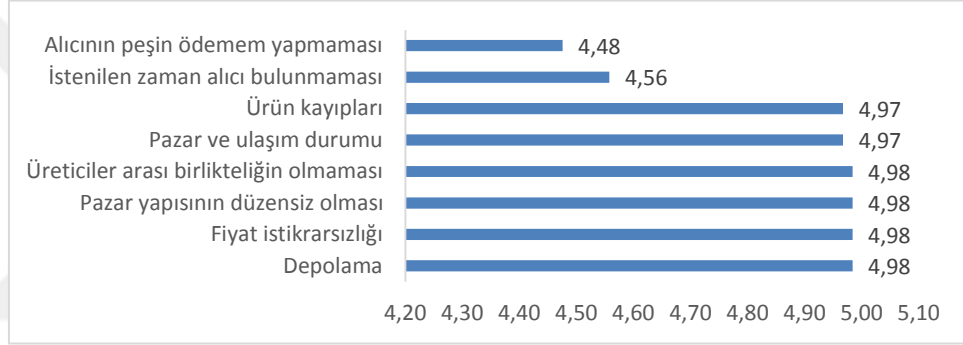
Yapılan çalışma sonucunda fiyatların istikrarsızlığının nedenleri incelendiğinde üretici birliklerinin aktif olmaması, maliyetlerin fiyatlara yansıtılmaması, meyve halinin olmaması, devletin fiyatlara müdahale etmemesi en önemli nedenler olduğu belirlenmiştir (Grafik 6.18).

Grafik 6. 18. Fiyatların istikrarsızlığının nedenleri
(1 Önemli değil, 5 Çok önemli).

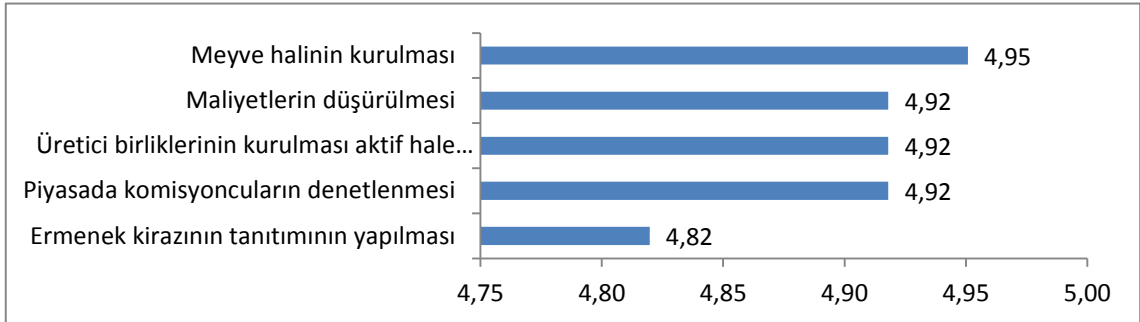
6.26.12. Kirazda pazarlama sorunları

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin kirazda pazarlama sorunları incelendiğinde depolama sorunu, fiyat istikrarsızlığı, pazar yapısının düzensiz olması, üreticiler arasında birlikteliğin olmaması, pazar ve ulaşım durumu, ürün kayıpları önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Grafik 6.19).

Grafik 6. 19. Kirazda pazarlama sorunları
(1Hiç Önemli Değil, 5 Çok Önemli)

İşletme yöneticilerinin Ermenek’de kirazın pazarlama olanaklarının artırılması için yapılması gerekenler hakkındaki düşüncelerinde Grafik 6.20’de verilmiştir, meyve halinin kurulması, kiraz üretim maliyetlerinin düşürülmesi, üretici birliklerinin kurulması, piyasadaki komisyoncuların denetlenmesi gerektiği, Ermenek kirazının tanıtımının yapılmasının önemli olduğu belirlenmiştir.

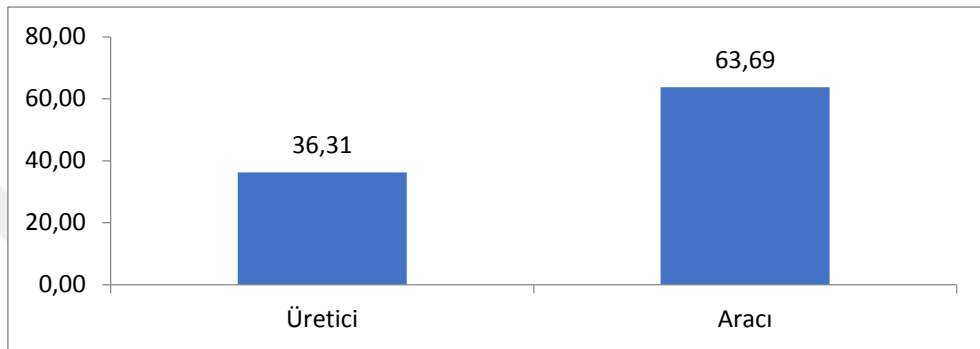

Grafik 6. 20. Ermenek kirazının pazarlama olanaklarının artırılmasında etkili olacak faktörler
(1Hiç önemli değil, 5 Çok önemli)

6.26.13. Kiraz tüketici fiyatlarından üretici ve aracılardan aldıkları pay

Yapılan çalışma sonucunda üreticilerin tüketici eline geçen kiraz fiyatlarından üreticilerin aldığı pay konusunda düşünceleri incelendiğinde %36,31'ini üretici, %63,69'unu ise aracı aldığı ifade edilmiştir.

Akşehir'de yapılan 'Coğrafi İşaretlerin Yerel Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi; Akşehir Kirazı Araştırması Bulguları' adlı çalışmada karın yarıdan fazlasının firmalara kaldığı, aracı-komisyoncu kar payının %19,10, üretici kar payının ise %27,21 olduğu hesaplanmıştır (Kan, 2011).

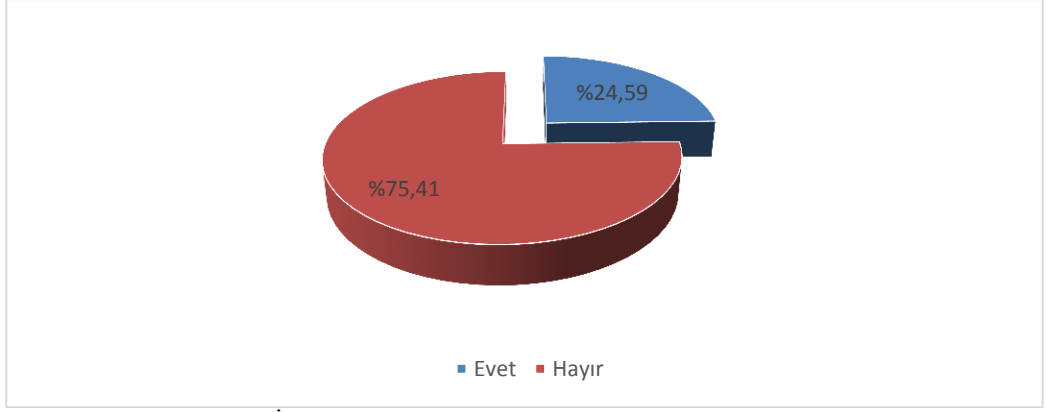

Grafik 6. 21. Üreticilerin kirazdan elde edilen karın paylaşımı konusundaki düşünceleri (%)

6.26.14. İncelenen işletmelerde tarım sigortası yaptırma durumu

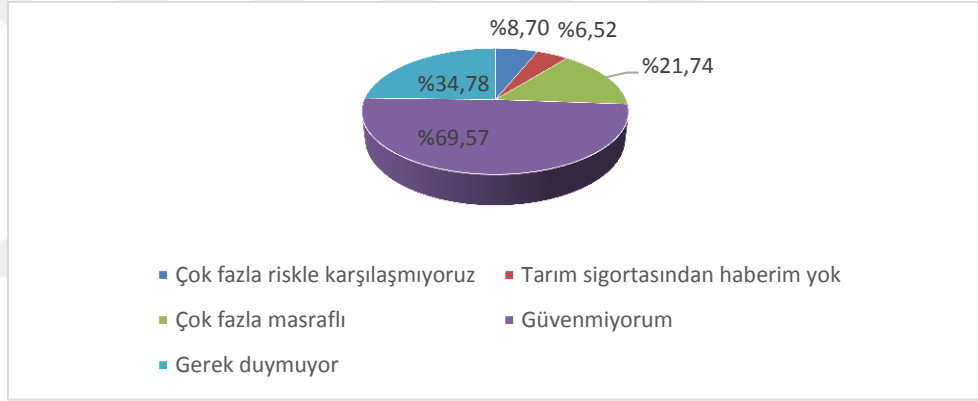
Nitekim tarım sigortası işletmelerin ekonomik sürdürülebilirlikleri açısından önemlidir. Bu konuda üreticilerin bilgilendirilmesi ve tarım sigorta sistemine ve sigorta şirketlerine güvenin tesis edilmesi gerekmektedir. Çünkü kiraz üretim faaliyeti ile birlikte tüm tarımsal üretim faaliyetlerinin karşılaştıkları risk ve belirsizliklerin önlenmesi önemli bir ölçüde insan gücünü aşmaktadır. Soğuğa karşı, yatmaya karşı, hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı çeşitlerin ıslahı, sofralık ömrü uzun çeşitlerin tercih edilmesi ve ıslah edilmesi, donlu günlerde tedbir alınması, gibi risk önlemleri alınabilir. Ancak bunların hiçbiri olası riskleri ortadan kaldırmaz. Üreticilerin karşılaştıkları muhtemel risk faktörleri ve sonrasında meydana gelebilecek hasarların karşılanması için en önemli risk stratejisi tarım sigortasıdır (Tesbi, 2000).

Yapılan çalışma sonucunda kiraz üreten işletmelerin %75,41'i tarım sigortası yaptırmazken %24,59'u tarım sigortası yaptırmaktadır (Grafik 6.22).

Grafik 6. 22. İncelenen işletmelerde tarım sigortası yaptırma durumu (%)

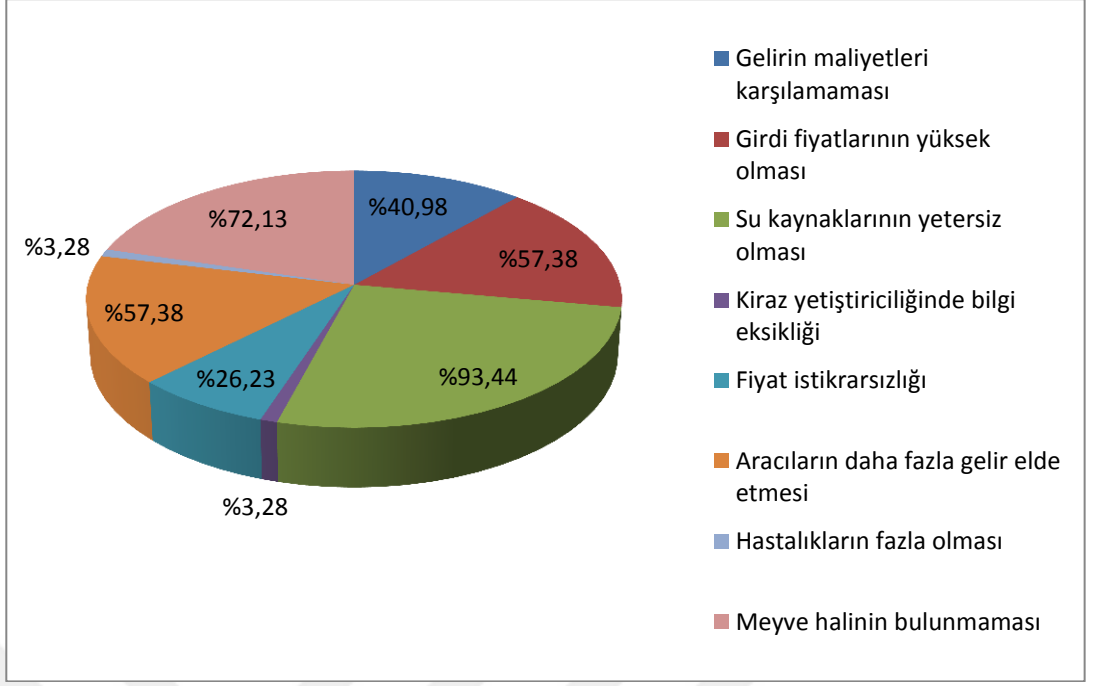
Yapılan çalışma sonucunda tarım sigortası yaptırmayan işletmelerin tarım sigortası yaptırmama nedenleri incelendiğinde %69,57'si güvenmediği için, %34,78'si gerek duymadığı için, %21,74'ü ise çok masraflı olduğu için yaptırmadığı belirlenmiştir (Grafik 6.23).

Grafik 6. 23. İncelenen işletmelerde tarım sigortası yaptırılmamasının nedenleri (%)

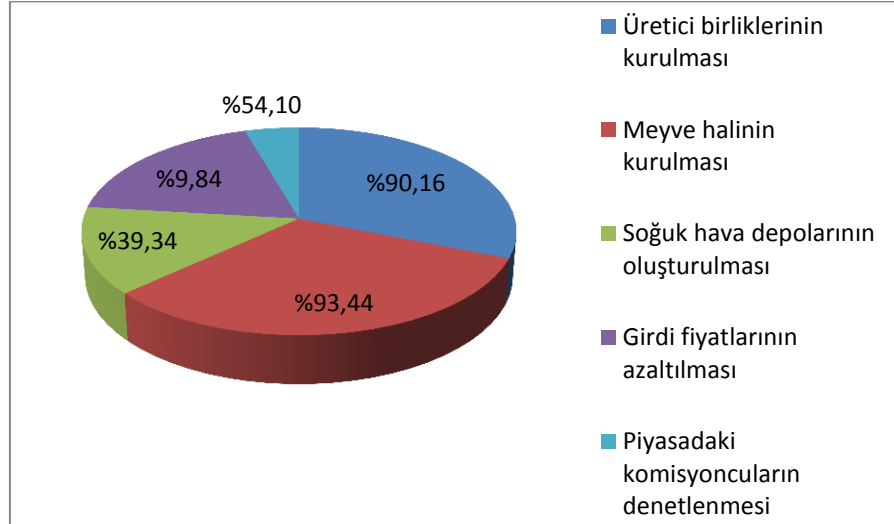
6.26.15. Araştırma bölgesinde kiraz yetiştiriciliğinin sorunları

Yapılan çalışma sonucunda bölgede kirazın sorunları incelendiğinde %93,44'ünü su kaynaklarının yetersiz olması, %72,13'ü meyve halinin bulunmaması, %57,38'i girdi fiyatlarının yüksek olması, %57,38'i araçların daha fazla gelir elde etmesi, %40,98'i gelirin maliyeti karşılamaması olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Grafik 6.24).

Grafik 6. 24. Araştırma bölgesinde kiraz yetiştiriciliğinin sorunları

Yapılan çalışma sonucunda kiraz yetiştiriciliğindeki sorunların çözümünde işletme yöneticilerin önerileri incelendiğinde %93,44'ünün meyve halinin kurulması gerektiğini, %90,16'sının üretici birliklerinin kurulması gerektiğini, %54,10'unun piyasadaki komisyoncuların denetlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Grafik 6.25).

Grafik 6. 25. İşletme yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliğindeki sorunlara çözüm önerileri

7.SONUÇ VE ÖNERİLER

Kiraz ihracatı özellikle Almanya, Fransa, İngiltere gibi önemli Avrupa ülkelerinde yoğunlaşmıştır. Fakat kirazın pazarı da bu ülkeler de gitgide daralmaya başlamıştır. Yetiştiricilerin büyük çoğunluğunun fark edemediği fakat tüm Türkiye'deki kiraz yetiştiricilerini olumsuz yönde etkileyecek problem kiraz pazarının daralmaya başlamasıdır. Özellikle yurtdışında büyük bir pazarı bulunan napolyon türü kirazlar dünyanın diğer ülkelerinde de üretilmeye başlanmış ve Türkiye'ye rakip olmuşlardır. Gelecekte ortaya çıkması muhtemel olan bu problem ise ancak etkili pazarlama çalışmalarıyla çözülebilir. Yaş meyve ve sebzeler etkin pazarlama çalışmalarıyla mevcut ve farklı ülkelere de pazarlanmalıdırlar. Özellikle Şili ve İspanya Avrupa ülkelerinde Türkiye'yi zorlayabilecek ülkelerdir (Dere,2006).

Çalışmanın popülasyonunu Ermenek ilçesinde kiraz üreten işletmeler oluşturmakta olup, çalışmada kullanılan veriler, bu popülasyondan tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenen, % 90 güvenilirlik sınırları ve % 5 hata payı ile toplam 61 örnek işletmeden alınmıştır. Örnek belirlenen işletmelere daha önce hazırlanan sorular yöneltilerek yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Çalışma kapsamında bulunan işletmelerin 34'ü klasik geç çeşit kiraz üreten ve 27'si klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletme olarak belirlenmiştir.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Geç Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 4,03 kişi olup bunun %53,28'ini erkek ve %46,72'sini kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %2,92'sini 0-6 yaş grubu, %10,95'ini 7-14 yaş grubu, %54,74'ünü 15-49 yaş grubu ve %31,39'sını ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Erkenci Kiraz türünü üreten işletmelerde nüfus varlığı 3,33 kişi olup bunun %51,11'ini erkek ve %48,89'sini kadın nüfus oluşturmaktadır. Bu kiraz türünü üreten işletme grubunda nüfusun %5,56'sini 0-6 yaş grubu, %13,33'ünü 7-14 yaş grubu, %50'sini 15-49 yaş grubu ve %31,11'ini ise 50 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır. Aktif nüfusun bulunduğu 15-49 yaş aralığı her iki çeşit kiraz üreten işletmelerde nüfusun yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Geç kiraz türlerinde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %59,85'ini ilkokul, %7,30'unu ortaokul, %18,98'ini lise, %10,22'sini üniversite ve %0,75'ini ise okur yazar olmayan kişiler oluşturmaktadır.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Erkenci kiraz türlerinde yaşayan nüfusun eğitim durumu incelendiğinde %58,11'ini ilkokul, %16,65'ini ortaokul, %12,20'sini lise, %9,51'ini üniversite ve %3,54'ünü önlisans oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde ortalama aile işgücü varlığı klasik geç kiraz üreten işletmelerde 3,14 Erkek İşgücü Birimi (EİB) ve klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 2,44 EİB olarak belirlenmiştir. Bölgede çalışılabilir gün sayısı daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılarak 280 olarak kabul edilmiştir. Buna göre işletmelerin EİG cinsinden işgücü potansiyeli klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 1.020,62 EİG ve klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 814,26 EİG olarak belirlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı bölgenin dağlık bir alanda bulunması makineleşmenin bu bölgede yoğun olarak kullanılmasına imkan sağlamamaktadır bundan dolayı emek yoğun kiraz üretiminde işgücüne fazlasıyla ihtiyaç duyulmaktadır. Kiraz üretimi yıl boyunca sürmediği için işgücüne en fazla hasat döneminde ihtiyaç duyulmaktadır. Kiraz hasadının kısa bir zaman içinde yapılması gerekmektedir. Hasatta herhangi bir gecikmenin yaşanması kirazdaki kalitenin düşmesine neden olarak, fiyatta ve elde edilecek geliri olumsuz etkileyecektir. Aile işgücünün yetersiz kaldığı zamanlarda işletmelerde yabancı işgücü kullanılmaktadır.

İşletme yöneticilerinin %81,97'sini ilkokul, %8,20'sini ortaokul, %4,92'sini lise, %1,64'ünü önlisans ve %1,64'ünü üniversite mezunu olduğu, %1,64'ünü okur yazar olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada işletmelerin arazi varlığı incelendiğinde, bölgenin dağlık alanda bulunmasından dolayı araziler küçük ve parçalıdır. İşletmeler ortalaması arazi varlığı 28,09 da olarak belirlenmiştir. Klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 26,31 da, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde ise 30,33 da olarak belirlenmiştir.

İşletmeler ortalaması olarak Klasik Geç kiraz türünü üreten işletmelerin arazi varlıklarının %99,66'sını mülk, %0,34'ünü kira ile işletilen araziler oluşturmaktadır. Klasik Erkenci kiraz türünü üreten tüm işletmeler ise mülk arazi ile işletilen araziler oluşturmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda arazilerin parçalı ve küçük olması kira ve ortakçılığa tutulmasına uygun olması için işletme sahiplerinin daha çok mülk arazi ile üretim yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

İşletmeler üretim deseni incelendiğinde %32,71'i kiraz, %16,11'i elma, %1,58'i zeytin, %27,60'ı buğday, %11,79'u ceviz, %5,89'u nadas, %2,22'si şeftali, %2,10'u üzüm olarak belirlenmiştir. Klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde kiraz bahçesinin işletme arazisi içerisindeki payı klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelere

oranla daha fazladır. Genel olarak incelendiğinde de kiraz bahçesinin işletme arazisi içindeki payı işletme arazisi içindeki payı daha fazladır. İşletmelerin kirazdan elde ettikleri gelir daha fazladır. Kirazda çevresel faktörlerin sonucu verimde düşüşlerin yaşanması ve fiyatlarda yaşanan istikrarsızlıklar kirazdan elde edilen gelirden düşüş yaşanmasına neden olmaktadır.

İncelenen işletmelerin sermaye yapısı fonksiyonlarına göre incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin aktif sermayesi incelendiğinde işletme başına düşen aktif sermaye miktarı 480.994 TL olarak belirlenmiştir. Klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 459.155 TL, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 503.707 TL olarak belirlenmiştir. Aktif sermayenin %79,20'sini çiftlik sermayesi ve %22,32'sini işletme sermayesi oluşturmaktadır. Kiraz erkenci çeşit üreten işletmelerde aktif sermaye daha fazla bulunmuştur.

Aktif sermayenin kaynağını açıklayan pasif sermayenin kiraz üreten işletmelerin yabancı sermayenin pasif sermaye içindeki payı incelendiğinde klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde %98,84'ü öz sermaye, %1,97'si yabancı sermaye, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde %99,24'ü öz sermaye %2,06'sı yabancı sermaye olarak belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması grup geneli incelendiğinde ise %99,11'i öz sermaye %1,86'sı yabancı sermaye olarak belirlenmiştir.

İşletmeler ortalamasında toplam bitkisel üretim değeri 64.740 TL olarak belirlenmiş olup bunda kirazın payı %62,18 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca toplam işletme arazisi içerisinde kiraz alanlarının payı ise %34,76 olduğu belirlenmiştir.

İşletme başına hayvansal üretim değeri 2.157,99 TL olup bunun %40,79'unu süt üretimi sağlamaktadır.

İşletme başına ortalama GSH 69.333,76 TL olarak belirlenmiş olup, bunun %96,49'unu GSÜD, %0,44'ünü konut kira bedeli, %0,19'unu işletme dışı tarımsal gelir oluşturmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda genel olarak kiraz üreten işletmeler incelendiğinde, işletmeler işletmede üretilen mal ve hizmetlerden işletme ihtiyaçları için oransal olarak çok az pay ayırmaktadırlar.

Yapılan çalışmada üretim değerlerinin üretim alanının birimi başına düşen miktarları başarı kriteri olarak kullanılmıştır. İncelenen işletmelerin bitkisel üretim değerinin işletme arazisinin birimi başına düşen değeri 2.449,51 TL/da olarak belirlenmiştir. Bu değer işletme gruplarına ve yetiştirilen kiraz çeşitlerine göre değişmektedir. İşletme genişliklerinin büyümesi sonucu olarak işletme arazisi birim başına bitkisel üretim değeri de artmaktadır.

Kiraz üretim değeri incelendiğın de ise kiraz üretim alanı başına düşen değeri işletme başına 4.380,14 TL/da olarak belirlenmiştir. İşletme gruplarına ve kiraz çeşitlerine göre farklılıklar göstermektedir. Geç çeşit kiraz üreten işletmeler erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre kiraz üretim değerinde birim alana daha fazla gelir elde etmişlerdir.

İşletme başına GSÜD 2.606,83 TL/da ve GSH 2.623,30 TL/da olarak hesaplanmış olup, geç çeşit kiraz üreten işletmelerde elde edilen GSÜD ve GSH erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha fazladır. I.grup klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde hayvan üretim değerinin diğer kiraz üreten işletmelerden fazla olması GSÜD ve GSH'nın da birim başına düşün değerini arttırmıştır.

Hayvansal üretim değişen masrafları işletme başına 1.594 TL olarak belirlenmiştir. Hayvansal üretim değişen masraflar içerisinde %30,69'unu kesif yem ve %23,31'ini ise süt ve besi yemi masrafları oluşturmaktadır. Hayvansal üretim faaliyetinde aile işgücü kullanılmaktadır. Aile işgücü sabit masraf karakterinde olduğundan değişen masraflarda işgücüne yer verilmemiştir.

İşletme başına bitkisel üretim değişen masraf değeri 11.110 TL olarak belirlenmiştir. Bitkisel üretim değişen masraflar içerisinde %22,05'ini su ücreti, %21,28'ini ilaç masrafları, %17,75'ini gübre masrafları oluşturmaktadır. Kiraz üretim faaliyetinde yoğun zirai ilaç ve katkı maddeleri kullanılmaktadır bu durum değişen masraflarda bu kalemlerin öne çıkmasına neden olmuştur. Bitkisel üretim değişen masrafları işletme büyüklüklerine göre değişmekle birlikte kiraz çeşitlerine göre de değişmektedir.

Sabit masraflar amortisman masrafları ve aile işgücü ücret karşılığında oluşmaktadır. İşletme başına sabit masraflar 13.122,80 TL olarak belirlenmiştir. Sabit masraflar içerisinde en fazla payı %69,59 ile aile işgücü ücret karşılığı almaktadır. Bunu %30,41 ile amortisman masrafları oluşturmaktadır. İşletme büyüklükleri arttıkça sabit masraflar artmaktadır.

Sabit masraflar ve değişen masrafların toplamı işletme masraflarını vermektedir. Buna göre işletme başına ortalama işletme masrafı 25.828,12 TL olarak belirlenmiştir. Bunun %49,19'unu değişen masraflar ve %50,81'ini sabit masraflar oluşturmaktadır. İşletme masrafları işletmelerin başarılarının karşılaştırmalarında birime düşen miktarı dikkate alınmaktadır. Buna göre incelenen işletmelerde dekara işletme masrafı 919,48 TL/da olarak belirlenmiştir.

Sabit masrafları birim alana 467,17 TL/da olarak belirlenmiş olup, işletme gruplarına göre farklılık göstermektedir. Sabit masraflar daha küçük işletmelerin oluşturduğu birinci grupta birim alana 589,20 TL/da olarak belirlenirken, ikinci grup işletmelerde 400,75 TL/da olarak belirlenmiş, üçüncü grup işletmelerde ise 424,82 TL/da olarak belirlenmiştir. İşletme büyüklükleri arttıkça birim alana düşen sabit masraflar azalmaktadır. Sabit masraflar üretim hacminin değişmesine bağlı değildir. Üretim alanının genişlemesiyle sabit masraflar değişmeyecektir. Bundan dolayı işletme genişliklerinin artması birim alana sabit masrafı azaltacaktır.

Dekara brüt kar işletmeler ortalamasında 1116,76 TL olarak belirlenmiştir. Klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde 1118,18 TL/da, klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelerde 1095,09 TL/da olarak belirlenmiştir. Brüt kar klasik geç çeşit kiraz üreten işletmelerde klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Saf hâsıla borçsuz ve kiraya arazi işlemeyen bir işletmeye ait aktif sermayenin başarısının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. İncelenen işletmelerde saf hâsıla işletme başına 21.311 TL olarak belirlenmiş olup, işletme gruplarının büyümesiyle artmaktadır. Geç çeşit kiraz üreten işletmelerde saf hâsıla erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Saf hasılda işletme başarı kriteri olarak, birim alan ve tapılan masrafın birimine düşen kıymeti, dikkate alınmaktadır. Buna göre birim alana düşen saf hâsıla miktarı işletme ortalamasında 758,70 TL olarak belirlenmiştir. Bu durum işletme gruplarına ve kiraz çeşitlerine göre farklılık göstermektedir. Üçüncü grup işletmelerde ve geç çeşit üreten işletmelerde birim alana düşen saf hâsıla miktarı daha yüksektir.

İşletme başına tarımsal gelir 28.464 TL olarak belirlenmiştir. Tarımsal gelir üçüncü grup işletmelerde yüksek belirlenmiştir. Ayrıca geç çeşit kiraz üreten işletmelerde erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre işletme başına tarımsal gelir yüksek olduğu belirlenmiştir. Tarımsal gelir işletme başarı kriteri olarak kullanılmasında birim alana ve işgücünün birimi başına düşen kıymeti dikkate alınmaktadır. İşletmeler ortalamasında dekara tarımsal gelir 1.013,31 TL/da olarak belirlenmiş olup, bu değer birinci grup işletmelerde 341,27 TL/da, ikinci grup işletmelerde 615,25 TL/da ve üçüncü grup işletmelerde 1.439,59 TL/da olarak belirlenmiştir.

İncelenen işletmeler için ortalama safi kâr 39.669 TL olarak hesaplanmıştır. Safi kârın öz sermayeye oranlanması mali rantabiliteyi vermektedir. İncelenen işletmeler

için mali rantabilite %17,59 olarak belirlenmiştir. Mali rantabilite birinci grup işletmelerde %3,39 belirlenmiş olup, ikinci grup işletmelerde mali rantabilite işletme başına %13,45 olarak belirlenmiştir. Üçüncü grup işletmelerde işletme başına %44,63 olarak belirlenmiştir. İşletmelerin sahip olduğu sermaye karşısında yeterli kârlılık düzeyine ulaştığı anlamını taşımaktadır.

Çalışma sonucunda kalsik geç kiraz çeşit kiraz üreten işletmelerin brüt karı, saf hasılası, safi karı, tarımsal geliri ve ekonomik rantabilitesi klasik erkenci çeşit kiraz üreten işletmelere göre daha daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunlar doğrultusunda klasik geç kiraz üreten işletmelerin daha karlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda ağaç başına verim Türkiye ortalamasından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedenleri anket çalışmasının yapıldığı yıl çiçeklenme dönemin gerçekleşen sis sonucu döllememin az olması ve klasik ağaçların bulunduğu bahçelerde dikim aralıklarının bodur ve yarı bodur ağaçların bulunduğu bahçelere göre daha fazla olması dekara ağaç sayısının daha az olması sonucunda verim Türkiye ortalamasının altında çıkmıştır.

İşletmelerin yöneticilerinin kiraz yetiştiriciliği yaptıkları yıl sayısı incelendiğinde 32,97 yıldır kiraz yetiştiriciliği yaptıkları belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada kiraz yetiştiriciliği yapmalarındaki nedenlerin incelenmesinde beşli likert ölçeği kullanılarak incelenmiştir. İşletmelerin kiraz yetiştiriciliği yapmalarındaki en önemli nedenler, arazilerin küçük olması, kirazdan elde edilen gelirin iyi olması, üretim masraflarının az olması etkili olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin fidanlarının nereden temin ettikleri incelendiğinde %83,61'i özel fidanlıktan, %14,75'i kendisinin ürettiği ve %13,11'inin devlet kuruluşlarından aldığı belirlenmiştir. İşletmelerin fidan seçiminde dikkat ettikleri en önemli kriterler incelendiğinde verimi fazla olan, bölgenin toprak yapısının uygunluğuna, bölgenin iklim şartlarına uyumlu, su isteğine, girdi ihtiyaçlarına göre ve ürünün fiyatına göre seçilmesi çok önemli olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerde sulama suyunun %68,85'ini akarsu, dereden temin ederken %31,15'i kanal suyundan temin etmektedir. İşletmelerin sulama yöntemlerinin belirlenmesinde sulama maliyetlerinin az olması, sulama suyunun yetersiz olması, iş gücünden tasarruf önemli olduğu belirlenmiştir. Bölgede yoğun bir Grafikde salma sulama da yapılmaktadır bunda da en fazla etkili olan sebep atadan kalma alışkanlıklardır.

Üreticilerin hastalık ve zararlıların tespit edilmesinde %55,36'sının herhangi bir yardım almadığını ve kendilerinin bilgi ve tecrübeleri ile bu belirlemeyi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin %62,58'i zirai ilaç bayilerinden, %45,89'u İlçe Tarım ve Orman Müdürlüklerinden yardım alarak hastalık ve zararlıları belirlediklerini ifade etmişlerdir.

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerde %75'inde kayıt tutulurken %25'inde kayıt tutulmadığı belirlenmiştir. Kayıt tutulan işletmelerin %100'ü alacak borç kayıtlarını, %80'i ilaç kayıtlarını %66,67'si gübre kayıtlarını, %40'ı yakıt kayıtlarını tutmaktadır.

Yapılan çalışmada kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen unsurlar incelendiğinde boylama, kiraz üretim miktarı, firmalar arası anlaşma, piyasadaki firma sayısı, diğer bölgelerdeki kiraz fiyatları, ambalajlamanın önemli olduğu bu faktörler sonucu kiraz fiyatında artış ya da azalma meydana gelmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda kiraz fiyatlarının belirlenmesinde kirazın istikrarlı bir fiyat oluşumu konusunda üreticilerin düşünceleri incelendiğinde 61 işletmenin tamamı da %100'ü kirazda fiyat oluşumunda istikrarlı bir fiyat olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda fiyatların istikrarsızlığının nedenleri incelendiğinde ülke birliklerin aktif olmaması, maliyetlerin fiyatlara yansıtılmaması, meyve halinin olmaması, devletin fiyatlara müdahale etmemesi en önemli nedenler olduğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda işletmelerin kirazda pazarlama sorunları incelendiğinde depolama sorunu, fiyat istikrarsızlığı, Pazar yapısının düzensiz olması, üreticiler arasında birlikteliğin olmaması, Pazar ve ulaşım durumu, ürün kayıpları önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda kiraz üreten işletmelerin %75,41'i tarım sigortası yaptırmazken %24,59'u tarım sigortası yaptırmaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda bölgede kirazın sorunları incelendiğinde %93,44'ünü su kaynaklarının yetersiz olması, %72,13'ünü meyve halinin bulunmaması, %57,38'ini girdi fiyatlarının yüksek olması, %57,38'ini araçların daha fazla gelir elde etmesi, %40,98'ini gelirin maliyeti karşılamaması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kiraz yetiştiricilerindeki sorunların çözünde işletme yöneticilerin önerileri incelendiğinde %93,44'ünün meyve halinin kurulması gerektiğini, %90,16'sının üretici birliklerinin kurulması gerektiğini, %54,10'unun piyasadaki komisyoncuların denetlemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Ülkemiz kiraz üretiminde önde gelen ülkelerin başında gelmesine rağmen ihracatta fazla etkili olamamaktadır. İhracatımızın artırılması için tat ve aroma bakımından tercih edilen kiraz çeşitlerimizin tanıtımın yapılması ve bunun için çeşitli reklamlar hazırlanabilir.

Araştırma bölgesinde klasik geç ve klasik erkenci çeşit kiraz üretiminde tatminkar safi kar elde edilmesine karşın klasik geç kiraz üretiminden daha fazla kar elde edildiği araştırma sonuçlarında ortaya konmuştur. Araştırmanın yapıldığı Karaman ili, potansiyel kiraz üretim bölgelerinin olması, bu nedenle özellikle kiraz üretim alanlarının artırılması Karaman ili açısından önemli görülmektedir.

Araştırma sonuçlarında ilaçlama ve gübreleme konularında eğitim ve yayım çalışmalarının artırılarak çiftçilerin bilinçli ilaçlama ve gübreleme yapmalarının sağlanması ve damla sulama yönteminin yaygınlaştırılması maliyetlerin azaltılmasına fayda sağlayacaktır bu sayede Karaman ilinde çiftçilerin kiraz üretiminden daha fazla kar elde etmelerini sağlayacaktır.

Üretimde zorlukların büyük kısmını üretici çekerken, tüccarlar aldıkları üründen yüksek kâr sağlamaktadır. Bu adaletsiz durumu engellemek amacıyla üreticilerin bir araya gelerek, çiftçi üretim ve pazarlama kooperatifleri kurmaları gerekmektedir. Kurulacak kooperatifler sayesinde, üretilen kiraz kooperatif aracılığıyla ve kooperatif tarafından belirlenen fiyatla tüccarlara satılacak, çiftçinin ürününü satarken mağdur olması önlenecektir.

Tarımsalda verimliliği ve kaliteyi artırmak için yoğun ve ileri teknoloji kullanılsa da tarımın doğal risklerden en çok etkilenen sektörlerden biridir. Son yıllarda yaşanan küresel iklimdeki değişikliklerin etkisiyle kuraklık, sel, hortum, don, dolu gibi doğal afetlerin görülme sıklıkları artmıştır. Yaşanan doğal afetler sonucunda ürünlerde meydana gelen kayıplar üretici gelirini olumsuz etkilenmektedir. Araştırma sonunda işletmelerin çoğunluğunun tarım sigortası yaptırmadığı belirlenmiştir. Üreticilerin bu konuda daha fazla bilgilendirilerek tarım sigortası yaptırmalarına teşvik edilerek herhangi bir risk durumunda gelirlerinin bir kısmının korunması sağlanabilir.

Araştırmanın yapıldığı bölgede işletmelerin küçük tarım arazilerine sahip ve teknoloji kullanımı yetersizdir. İşletmelerin küçük olması üreticilerin fiyat belirlemede söz sahibi olmalarını engellemektedir. Rekabetçi pazar koşullarına direnemeyen üreticiler ürünlerini düşük fiyatlarla satmak durumunda kalmaktadırlar. Bu durumda etkili olacak üretici birliklerin kurularak tüm üreticilerin birlikte hareket etmelerini sağlayarak, üreticilerin her koşulda söz sahibi olmaları sağlanabilir.

Sonuç olarak üreticinin refah düzeyini yükselterek Türk kirazının verimli, dünya üretiminde ilk sırada yer alan ama pazarlama konusunda diğerk ülkelerin gerisinde kalan Türk kirazının, uluslararası pazarlarda rekabet edebilir bir düzeye getirerek var olan kiraz üretimimizden daha fazla gelir sağlayabiliriz

- Ergun, M. ve Burak, M. J. A. B. K. M. A. E., I. Sert Çekirdekli Meyveler Sempozyumu, 2001, Dışsatıma yönelik üretim yapan kiraz işletmelerinin sorunları ve çözüm yolları, I, 25-28.
- Erkuş, A., Bülbül, M., Kiral, T., Açıl, A. F. ve Demirci, R. J. A. Ü. Z. F. E., Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, 1995, Tarım ekonomisi, 5, 298.
- Esengün, K. J. E. Ü. F. B. E., İzmir, 1990, Tokat ilinde meyve yetiştiriciliği yapan işletmelerin ekonomik durumu ve işletme sonuçlarını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma.
- Eşitken, A., Pırlak, L., Kara, Z., Bayramoğlu, Z. ve Sabır, A. J. T. M. K. A. K., 81s, 2012, Konya ili meyvecilik ve bağcılık eylem planı.
- Gültaş, H. T. ve Erdem, Y., 2007, Bodur Kiraz Bahçelerinde Dam la ve Mikro Yağmurlama Sulama Yöntemlerinin Yatırım ve İşletme Masrafları Yonunden Karşılaştırılması, Tarım Bilimleri Dergisi, 13 (1), 38-46.
- Gündüz, O. ve Metin, A. J. G. Ü. Z. F. D., 2002, Malatya İli Merkez İlçede Kayısı Yetiştiriciliği Yapan Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Üretim ve Pazarlama Sorunları, 2003 (1).
- Hasdemir, M. ve Taluğ, C. J. D., 2012, Kiraz yetiştiriciliğinde iyi tarım uygulamalarının benimsenmesini etkileyen faktörlerin analizi, 29 (1), 23-36.
- İkinci, A. ve Bolat, İ. J. H. T. v. G. B. D., 2015, Bazı kiraz çeşitlerinin GAP bölgesindeki performanslarının incelenmesi, 19 (2), 54-65.
- İnan, İ. J. B., Tekirdağ, 1994, Tarım Ekonomisi Kitabı, Hasat Yayıncılık, III.
- Kan, M. ve Gülçubuk, B., 2010, Coğrafi İşaretlerin Yerel Kalkınma Potansiyelinin Değerlendirilmesi; Akşehir Kirazı Araştırması Bulguları.
- Kan, M. J. A. Ü. F. B. E., Ankara, 2011, Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması.
- Kanber, R. Ç., Adana, , 1997, Sulama, .Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 174, Ders Kitapları Yayın no: 52.
- Kara, Z., Dağ, B. ve Yorgancılar, M. J. M. K. A., Konya, 2012, Başta Acı Bakla Olmak Üzere Doğanhisar İlçesinde Üretilen Tarımsal Ürünlerin Potansiyellerinin Tespiti.
- Karagölge, C., 2001, Tarımsal işletmecilik tarım işletmelerinin analizi ve planlaması, p.
- Karagölge, C. J. A. Ü. Z. F. D., 1973, Arazi Tasarruf Şekillerine Göre Erzurum İlindeki Tarım İşletmelerinin Ekonometrik Analizi, 3 (2).
- Karaman, S., Karahan, H. ve Özsayın, D. J. T. B. A. D., 2013, Geleneksel ve Organik Kiraz Üreten İşletmelerin Verimlilik ve Etkinlik Analizi, 6 (1), 79-82.
- Kiral, T. ve Kasnakoğlu, H., 1999, Tarımsal Üretim İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, Tarımsal Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü, Ankara.
- Koca, H., 2011, Erdemli'de Turunçgil Tarımının Coğrafi Esasları, Doğu Coğrafya Dergisi, 3.
- Koç, Y., Canitez, M. ve 2012, Akşehir Kirazı İhracat Pazar Araştırması, 84.
- Köksal, A., Okay, Y., Demirsoy, L., Demirsoy, H., Serdar, Ü., Güneş, N. T. ve Özüpek, Ö. J. T. Z. M. V. T. K., Bildiriler Kitabı, 2010, Meyve üretiminin geliştirilme yöntem ve hedefleri, 1, 457-476.
- Küçükongar, M., Mustafa, K., Mehmet, D., Mehmet, Ö. ve Gül, Ü. J. K. İ. T. İ. K. Ü. T., 2015, Konya İli Taşkent İlçesi Kiraz Üreten Tarım İşletelerin Yapısının Belirlenmesi, 82.
- MEB, 2013, Kiraz Yetiştiriciliği, 45.
- Mucuk, İ. J. B., İstanbul, 2009, Pazarlama İlkeleri, Türkmen Kitabevi, 13.
- Oğuz, C. ve Mülâyim, A. J. S. K. P. E. E. v. S. V. Y., Yayın, 1997, Konya'da sözleşmeli şeker pancarı yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik durumu, 4.
- Oğuz, C. ve Bayramoğlu, Z. J. A. A., 2015, Tarım ekonomisi kitabı, 2.
- Öz, F. Ç. ve Bal, T. J. M. K. Ü. Z. F. D., 2016, İhracatçı Açısından Isparta İli Kiraz İhracatının Analizi, 21 (1).
57. Özçağırın, R. J. E. Ü. Z. F. Y., 1974, Meyve ağaçlarında anaç ile kalem arasındaki fizyolojik ilişkiler, 243.
- Özçatalbaş, O. ve Gürgen, Y. J. B. K., Adana, 1998, Tarımsal Yayım ve Haberleşme.
- Öztürk, F. P., 2010, Isparta ilinde kiraz işletmelerinde yeniliklerin benimsenme ve etki değerlemesi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Pacciani, A., Belletti, G., Marescotti, A. ve Scaramuzzi, S., 2001, The role of typical products in fostering rural development and the effects of regulation (EEC) 2081/92, Policy Experiences with Rural Development in a Diversified Europe, 73rd EAAE Seminar, Ancona, Italy.
- Rehber, E. ve Erkuş, A., 1984, Nevşehir'de Patates Üreten Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Ankara Üniversitesi, no, TE.
- Salih, A., DEMİRTAŞ, M. ve ASLAN, A. J. M. B., 2015, Kiraz Yetiştiriciliğinde Organik ve Konvansiyonel Üretimin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi, 2 (1), 1-8.
- Semerci, A. ve Çelik, A. D., 2017, Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Sermaye Yapısı: Hatay İli Örneği.

- Sütyemez, M. ve Eti, S., 1999, Investigations on the fertilization biology of some sweet cherry varieties grown in Pozantı ecological conditions, Turkish Journal of Agriculture Forestry, 23 (3), 265-272.
- Şahin, K. ve Yılmaz, İ. J. A. Ü., Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi, 2008, Van ili Gürpınar ilçesinde yem bitkileri üretimi ve sorunları üzerine bir araştırma, 14 (1), 16-21.
- Şanlı, V. J. F. B. E., Isparta, 2001, Uluborlu İlçesinde Yetiştirilen Bazı Kiraz Çeşitlerinin Pomolojik ve Fenolojik Özellikleri (YL Tezi). Süleyman Demirel Üniv.
- Tahhuşoğlu, H. J. Ç., Fen Bilimleri Ens., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2007, Hatay İli'nde Yaş Sebze Meyve Dış Satımının Yapısı Ve Geliştirme Olanakları.
- Tan, S. ve Everest, B., 2015, Türkiye'de tarımsal destekleme politikaları, International Conference on Eurasian Economies, 266-270.
- Tapur, T. ve Bozyiğit, R., 2009, Ereğli (Konya) İlçesinde Meyvecilik, Marmara Coğrafya Dergisi (20), 123-152.
- Tesbi, M. J. A., 2000, Tarım Sigortalarının Önemi, Çiftçi ve Köy Dünyası, 192, 7-10.
- Uçar, D. ve Doğru, A. J. T. H. v. K. M. O., 2005, Cbs Projelerinin Stratejik Planlaması ve Swot Analizinin Yeri, 10.
- Unakıtan, G., Hurma, H., Makaracı, Z., Başaran, B., Abdikoğlu, D. İ. ve Sağır, F. S., 2016, Trakya Bölgesinde Kiraz Üretiminin Ekonomik Analizi.
- Uzunöz, M. ve Çiçek, A. J. G. Ü. Z. F. D., 2003, Gelişmişlik Açısından Farklı İki Yöredeki Tarım İşletmelerinin Toplumsal ve Tarımsal Yapısının Üretim Sistemleri ve Tarımsal Gelire Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Tokat İli Kazova ve Artova Bölgesi Örneği), 2003 (1).
- Ülkümen, L. J. Z. F., Yay, 1973, Bağ-Bahçe Ziraati, Atatürk Üniv, (275).
- Ünlüer, M. ve Güneş, E. J. G. Ü. Z. F. D., 2013, Tarımsal Kredilerin Geri Ödenmesinde Etkili Faktörlerin Analizi, 2013 (2), 86-93.
- Ünlüer, M., 2017, Eskişehir İli Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısının İncelenmesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 57-63.
- Varol, F., Bellitürk, K. ve Sağlam, M. J. T. B. D., 2005, Tekirdağ ili sulama sularının özellikleri, 11 (4).
- Vural, H. ve Fidan, H. J. T. E. D., 2007, Türkiye'de Hayvansal Üretim Ve Hayvancılık İşletmelerinin Özellikleri, 13 (1 ve 2), 49-59.
- Yamane, T. J. I. E. W. C. N., 1967, Elementary Sampling Theory, Printice-Hall.
- Yılmaz, H., Demircan, V. ve Dernek, Z. J. S. Z. F. D., 2006, Isparta İlinin tarımsal yapısı, üretimi ve gelişme potansiyeli, 11 (2), 1-16.
- Yulafçı, A. ve Cinemre, H. J. A. T. B. D., 2007, Çarşamba Ovasında Yaş Meyve Ve Sebze Pazarlama Sorunları, 22 (3), 260-268.

EK-1 Anket Formu

Karaman İli Ermenek İlçesinde Kiraz Üretimi Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi

ANKET NO:

İLİ	KARAMAN
İLÇESİ	ERMENEK
KÖYÜ	
İŞLETMECİNİN ADI SOYADI	
TELEFON NUMARASI	
ANKETÖR	
TARİH	

KONYA - 2017

Tablo 1. İşletmelerin Nüfus ve İşgücü Varlığı

No	Yaşı		Eğitim Durum	Sağlık Güvencesi	İşletmede Hangi İşlerde Çalıştığı			İşletme Dışında Tarımsal Çalışma			Tarım dışı işlerde çalışma			
	E	K			İşin Nevi	Süre (Gün)	Ücret (TL/gün)	Yaptığı işin adı	Çalıştığı süre (Gün)	Aldığı ücret (TL/gün)	Yaptığı işin adı	Çalıştığı süre (Gün)	Aldığı ücret (TL/gün)	Emekli Maaşı
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
14														

Tablo 2. İşletmede Çalıştırılan Yabancı İşgücü

Yabancı İşgücü	Toplam Çalışılan Süre (Gün)	Ödenen Toplam Ücret (TL)
Kadın		
Erkek		

Tablo 3. İşletmenin arazi varlığı ve kullanım durumu

Parsel Kodu	Parsel Genişliği (da)	Mülkiyeti (1:mülk, 2:kira, 3:ortak, 4:zilyet)	Arazi Nevi 1:sulu 2:kuru	Arazi Değeri (TL/da)	Kira Değeri (TL/da)	Ürünün Adı	Toprak Analizi Yaptırma Durumu	Üretim Miktarı (kg)	Satış Miktarı (kg)	Satış Fiyatı (TL/kg)*	Ailede Tüketilen (kg)	İşletmede Kullanılan (kg)	İşçilere Verilen (kg)	Satış Yeri
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														

Kendi Arazisinden Kiraya/Ortağa Verdiği Miktar:.....Da; Kira/Ortakçılık Bedeli:..... TL

Tablo 4. Bitkisel Ürünlerde Değişen Masraflar

Ürünler	Ekiliş (da)	Tohum veya fidan bedeli			Toplam gübre bedeli				Zirai mücadele ilaç bedeli				Yakıt ve Yağ Masrafı	Sulama Ücreti (TL)	Elektrik Masrafı*	Ürün sigortası (TL)	Pazarlama Masrafları (TL)	Diğer Özel Masraflar** (TL)
		Miktarı (kg)	Fiyat TL/kg	Tutar (TL)	Cinsi	Miktarı (kg)	Fiyat (TL)	Tutar (TL)	Cinsi	Miktarı (kg)	Fiyat (TL)	Tutar (TL)						

*: Sulama ve diğer tarımsal faaliyetlerde kullanılan elektrik giderleri, ** Geçici işçi, kiralityorsa makina kirası

Tablo 5. İşletmelerin arazi ıslahı sermayesi

İslah Nevi	Yapıldığı Yıl	Maliyeti (TL)	Bugünkü Değeri (TL)
1. Sulama Tesisi			
-Bent			
-Kanal			
-Ark			
-Su kuyusu			
-Diğerleri			
2. Muhafaza Tesisi			
-Duvar			
-Çit			
-Hendek			
-Drenaj			
-Teras			
Tesviye			

Tablo 6. Bina Varlığı

İşletme Binalarının Nev'i	İnşa Edildiği Yıl	Bugünkü Değeri (TL)	Kaç Yıl Kullanılabilir	Açıklamalar (taş, tuğla, kerpiç, tahta vs.)
Ev				
Ambar				
Ahır				
Samanlık				
Ağıl				
Kümes				
Hangar				

Tablo 7. Alet Makina Varlığı

Nev'i*	Adet	Bugünkü Değeri	Açıklama (kaç yıl kullanılabilir)	Başka İşletmede Kullanma Kirası	Bu sene yapılan Tamir-Bakım (TL)
1-Traktör					
2-Traktör					
3-Römork					
4- Römork					
5-Pulluk					
6-Mibzer					
7-Kazayağı					
8-Motopomp					
9-Diskaro (goble)					
10-Tırmık					
11-Merdane					
12-Kobra (Rotatiller)					
13. Sulama Ekipmanı					
14.Pancar Hasat M.					
15. Çapa Makinası					
16. Çayır Biçme M.					
17. Balya Makinası					
20. Slaj Makinası					
21.Yem Karma M.					
22.Süt Sağım M.					

Tablo 8. İşletmelerin bitki sermayesi

Bitki Sermayesi	Sene Başı				Sene Sonu			
	Yaşı	Adedi	Birim Değeri (TL)	Tutarı (TL)	Yaşı	Adedi	Birim Değeri (TL)	Tutarı (TL)
Ağaç Sermayesi								
1. Meyveli Ağaçlar (Türler)								
2. Meyvesiz Ağaçlar (Türler)								
Tarla Demirbaşı (..... veDa)								
Tarla Demirbaşı Unsurları	İşgücü		Çekigücü		Kullanılan Ekipman	Materyal Kullanımı		Genel Toplam (TL)
	Saat	Tutar (TL)	Saat	Tutar (TL)		Miktar (Kg)	Tutarı (TL)	
a.Nadas (Birinci sürüm)								
b.İkinci Sürüm								
c.Üçüncü Sürüm								
d.Dördüncü Sürüm								
e.Ekimi (Tohum+İşçilik)								
f.Gübreleme (Gübre+İşçilik)								
g.İlaçlama (İlaç ve İşçilik)								
h.Diğerleri								

Tablo 9. İşletmenin ambar mevcudu ve yardımcı maddeler varlığı

Grubu	Malzemenin Cinsi	Sene Başı			Sene Sonu		
		Miktarı	Birim Fiyatı	Tutarı	Miktarı	Birim Fiyatı	Tutarı
		(kg)	(TL/kg)	(TL)	(kg)	(TL/kg)	(TL)
1-Tohumluk	Buğday						
	Arpa						
2-Yemler	Arpa Kırmacı						
	Buğday Kırmacı						
	Saman						
	Kuru Ot						
	Pancar Posası						
	Besi Yemi						
	Süt Yemi						
3-Gübre	Kimyevi gübre						
	Çiftlik gübresi						
4-Tarımsal İlaç							
5-Yiyecek Maddeleri							
6-Yakacak	Odun						
	Kömür						
7-Pazarda Satılacak Ürünler	Buğday						
	Arpa						
	Patates						
	Üzüm						
	Fiğ						
	Havuç						
8. Malzeme, Yağ ve Yakıt							

Tablo 10. İşletmenin borçları, para mevcudu ve alacakları

Kredinin Cinsi	Miktarı (TL)	Alındığı Kişi veya Kuruluş	Alındığı Yıl	Vadesi (Ay)	Ödenen Miktar (TL)	Bir Yıla Düşen Miktar	Faiz (%)
Bitkisel Üretim Kredisi							
Hayvansal Üretim Kredisi							
Alet Makine Kredisi							
Aile Tüketim Harcamaları							
Şahıs Borçları							
Kooperatife Borçlar							
Alacaklar	Kişilerden						
	Kuruluşlar ve Bankalardan						
Para Mevcudu	Kasa*						
	Bankalar						

Tablo 11. İşletmelerin Hayvan Varlığı Artış ve Eksilişleri (Hayvan Hareket Tablosu)

Cinsi	İrki Y:yerli M:melez K:kültür	Sene Başı				Satın alınan		Doğan	Satılanlar		Ölen	Eve Kesilen	Sene sonu			
		Yaş	Adet	Birim Değeri (TL)	Tutarı (TL)	Adet	Tutar (TL)		Adet	Tutar			Adet	Birim Değeri (TL)	Tutarı (TL)	
Boğa																
Inek																
Düve																
Tosun																
Dişi dana																
Erkek dana																
Dişi buzağı																
Erkek buzağı																
Koç																
Koyun																
Toklu																
Dişi kuzu																
Erkek kuzu																
Teke																
Keçi																
Çebiş																
Dişi Oğlak																
Erkek oğlak																
Tay																
Kümes Hay.																
Tavuk																
Kaz																
Ördek																
Hindi																
Arı (kovan)																

Tablo 12. Hayvansal Üretim Değeri

Ürünler	2013 Yılı Üretimi (kg)	Verim (Kg/baş)	Evde Tüketilen (kg)	İşçilere verilen (kg)	Pazarda Satılan (kg)	Satış fiyatı (TL/kg)	Toplam Üretim değ. (TL)	Pazarlanan Oran (%)
Süt Sığırcılığı								
- Süt								
-Gübre								
-Deri								
-Diğer								
Sığır Besiciliği								
-Et (karkas)								
-Deri								
-Gübre								
-Diğer								
Koyunculuk								
-Süt								
-Peynir								
-Yapağı								
-Deri								
-Gübre								
-Diğer								
Keçicilik								
-Süt								
-Peynir								
-Kıl								
-Deri								
-Gübre								
-Diğer								
Arıcılık								
-Bal								
-Balmumu								
Tavukçuluk								
Yumurta								
Tavuk Eti								
Gübre								
Diğer								
Diğer Hayv.								

Tablo 13.Hayvansal Üretimde Değişen Masraflar

Yapılan Masraflar	Hayvancılık Üretim Faaliyetleri																			
	Koyunculuk			Süt Sığırcılığı			Sığır Besiciliği			Keçicilik			Tavukçuluk			Arıcılık			Diğer	
	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar	Miktar	Fiyat	Tutar		
YEM MASRAFI																				
Kesif Yem Masrafı																				
Süt veya besi yemi																				
Arpa Kırmacı																				
Buğday Kırmacı																				
Kepek																				
Kaba Yem Masrafı																				
Y. Pancar Posası																				
Saman																				
Kuru Ot																				
Kuru Yonca																				
Silaj																				
Daimi İşçi Masrafı																				
Daimi olmayan İşçi Masrafı																				
Veteriner Ücreti																				
Doğal Aşım veya suni tohum																				
Aşı ve İlaç Masrafı																				
Hayvan Sigortası																				
Pazarlama masrafları*																				
Diğer Masraflar**																				

* : Dereceleme, temizleme, paketleme ve işleme için yapılan materyal masrafları, Yükleme, taşıma, komisyon giderleridir

** : Diğer Masraflar(ısıtma, aydınlatma, su, altlık, temizlik vb.)

1. Kaç yıldır tarım ile uğraşıyorsunuz?

.....yıl

2. Kaç yıldır kiraz üretimi ile uğraşıyorsunuz?

.....yıl

3. İşletmecilerin Kiraz Yetiştiriciliği Yapma Nedenleri

	Hiç önemli değil	Önemli değil	Kısmen önemli	Önemli	Çok önemli
Arazilerin Küçük Olması					
Üretim Masraflarının Az Olması					
Herkes Bu Ürünü Yetiştirdiği İçin					
Büyüklerimiz Yaptığı İçin					
Geliri İyi Olduğu İçin					
Kendi İhtiyacı İçin					
Hobi Olarak					

(1 hiç önemli değil- 5 çok önemli)

4. Sizce köyünüzde/kasabanızda kiraz üretimi aile geçim kaynakları içerisinde ne kadarını oluşturmaktadır?

%.....

5. Size göre köyünüzün/kasabanızın en önemli 3 geçim kaynağı nedir?

1.

2.

3.

6. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

	Hiç iyi değil	İyi değil	Kısmen iyi	İyi	Çok iyi
Kirazın Pazarlama Olanakları					
Ermek Kirazının Diğer Bölge Kirazlarına Göre Fiyatı					
Üreticilerin Birlikte Hareket Etmeleri					
Müşteri Memnuniyeti (Kalite Açısından)					
Kiraz Üreticisinin Ekonomik Durumu					

(1 Hiç İyi Değil -5 Çok İyi)

7. Bölgede kirazın sorunları nelerdir	8. Sorunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

9. İşletmenizde kayıt tutuyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

10. Kayıt tutma konularına olan bilgi ihtiyaç durumunuz nedir?

Hiç ihtiyaç duymuyorum	Az ihtiyaç duymaktayım	Kısmen ihtiyaç duymaktayım	İhtiyaç duymaktayım	Çok fazla ihtiyaç duymaktayım

(1 hiç ihtiyaç duymuyorum- 5 çok fazla ihtiyaç duyuyorum)

11. İşletmenizde tuttuğunuz kayıt türleri nelerdir?
- Ürün verimleri
 - Gübre kayıtları
 - İlaç Kayıtları
 - Yakıt kayıtları
 - İşçi kayıtları,
 - Yem kayıtları
 - Alacak-borç kayıtları,
 - Tüm ürünlerin maliyet ve gelir kayıtları
 - Envanter kayıtları,

12. Teknik bilgiler açısından kendinizi yeterli buluyor musunuz?

Hiç Yeterli Bulmuyorum	Yeterli Bulmuyorum	Kısmen Yeterli Buluyorum	Yeterli Buluyorum	Tam Olarak Yeterli Buluyorum

(1 hiç yeterli bulmuyorum- 5 tam olarak yeterli buluyorum)

13. Tarımsal işletmecilik konularında kendinizi yeterli buluyor musunuz?

Hiç Yeterli bulmuyorum	Yeterli düzeyde bulmuyorum	Kısmen yeterli buluyorum	Yeterli buluyorum	Tam olarak yeterli buluyorum

(1 hiç yeterli bulmuyorum- 5 tam olarak yeterli buluyorum)

14. Kredi kullanıyor musunuz?

- a) Her yıl b) Gerektiğinde c) Kullanmıyor

15. Kooperatif ve Derneklere Üyelik Durumları

	Üyelik Durumu	Kaç yıldır
Tarım Kredi Kooperatifi		
Tarım Satış Kooperatifi		
Ziraat Odası		
Diğer		

16. Kirazda Pazarlama Sorunlarını Önem Sırasına Göre Cevaplayınız

	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
Boylama					
Ambalajlama					
Depolama					
Pazar ve Ulaşım Durumu					
Ürün Kayıpları					
İstenilen Zaman Alıcı Bulunmaması					
Fiyat İstikrarsızlığı					
Pazar Yapısının Düzensiz Olması					
Alıcının Peşin Ödeme Yapmaması					
Üreticiler Arasında Birlikteliğin Olmaması					

* (1-5 arası puanlama)(1 hiç önemli değil -5 çok önemli)

17. Size göre bölgede kiraz fiyatı oluşmasını etkileyen en önemli unsurlar nelerdir?

	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
1. Kiraz üretim miktarı					
2. Piyasadaki firma sayısı					
3. Firmalar arası anlaşma					
4. Üreticiler arası anlaşma					
5. Diğer bölgelerdeki kiraz fiyatları					
6. Devlet					
7. Diğer					

* (1-5 arası puanlama)(1 önemli değil -5 çok önemli)

18. Kirazda istikrarlı bir fiyat olustugunu düşünüyör musunuz?

Evet istikrarlı bir fiyat politikası var	Hayır fiyat oluşumunda istikrar yok	Kararsız

19. Fiyatların istikrarlı olmadığını düşünüyorsanız istikrarsızlığın en önemli nedenleri nelerdir?

	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
Ülke ekonomisinin istikrarsızlığı					
Üretici Birliklerinin aktif olmaması					
Devletin fiyatlara müdahale etmemesi					
Maliyetlerin fiyatlara yansıtılmaması					
Meyve halinin olmaması					

* (1-5 arası puanlama)(1 önemli değil -5 çok önemli)

20. Size Göre bölgede kiraz pazar marjı dağılımı nasıldır?

Üretici (%)	Aracı (%)	Birlik (%)	Firma (%)

21. Ermenek’de Kiraz pazar marjını neler arttırır?

	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
Ermenek Kirazı’nın tanıtımının yapılması					
Piyasada komisyoncuların denetlenmesi					
Üretici Birliklerinin kurulması/aktif hale getirilmesi.					
Maliyetlerin düşürülmesi.					
Meyve halinin kurulması.					
Diger					

* (1-5 arası puanlama)(1 önemli değil -5 çok önemli)

22. Üretim yapığınız bölgede meyve üretici birliği var mı?

Evet Var	Hayır Yok	Bilmiyor

23. Eger var ise bu birliğe üye misiniz?

Evet	Kaç yıldır	Hayır

24. Eğer üye değilseniz neden üye olmak istemediniz?

Bana ekonomik anlamda bir faydasını olacağını düşünmüyorum	
Bölgede hiçbir etkisi yok	
Üye veya yetkililerle şahsi sorunlar	
Üyelik aidatı yüzünden	
Herhangi bir sebep yok	

25. Eger üye iseniz size göre birlik size bir katkı sağlıyor mu?

Evet Katkı Sağlıyor	Hayır Katkı Sağlamıyor	Kararsız

26. Eger katkı sağlamıyorsa nedenleri neler olabilir?

27. Birliğin size katkı sağlayabilmesi için ne gibi aktiviteleri olmalı?

28. Eger katkı sağlıyor ise özellikle hangi yönlerden katkı sağlıyor?

29. Tarımsal konularla ilgili bilgi kaynaklarınız nerelerdir?

1. Tarım İl/İlçe Müdürlüğü	
2. Tarımsal Kooperatifler	
3. Üretici Birliği	
4. Muhtar	
5. Arkadaşlar	
6. Kendi Tecrübe	
7. TV Ve Radyo	
8. İlaç Bayileri	
9. Diğer	

30. Basvurduğunuz bilgi kaynakları ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu?

Hiç karşılamıyor	Karşılamıyor	Kısmen Karşılıyor	Karşılıyor	Çok karşılıyor
------------------	--------------	-------------------	------------	----------------

(1 hiç karşılamıyor, 5 çok karşıyor)

31. İşletmelerde sulama ve su temin etme şekli

Sulama Şekli	Sulama Suyu Temin Şekli*
Tava	Kanal Suyu
Salma	Akarsu -Dere
Karık	Baraj Göletler
Damla	Diğer

*Birden Fazla Cevap Verilebilir

32. Kiraz Yetiştiriciliğinde Sulama Yöntemlerinin Belirlenme Nedenleri

	Sulama Maliyeti Az	Su Yetersizliğinden	İşgücünden Tasarruf İçin	Diğer Çiftçiler Yaptığından
Hiç önemli değil				
Önemli değil				
Kısmen önemli				
Önemli				
Çok önemli				

(1-hiç önemli değil, 5 çok önemli)

33. Fidan Seçiminde Dikkat Edilen Kriterler Nelerdir?

	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
Girdi İhtiyacına Göre					
Su İsteğine Göre					
Verime Göre					
Toprak Yapının Uygunluğuna Gör					
Bölgenin İklimine Uygunluğu					
Ürünün Fiyatına Göre					

34. Hastalık ve Zararlıların Belirlenmesindeki Yöntemler

Özel Tarım Danışmanları	Üniversite	Diğer Çiftçiler	Zirai İlaç Bayileri	GTH İlçe Müdürlüğü	Kendim Biliyorum

35. Tarım Sigortası Yaptırıyor Musunuz?

- 1.Evet
- 2.Hayır

36.Cevabınız Hayır İse Tarım Sigortası Yaptırmama Nedenleriniz Nelerdir?

	Hiç Önemli Değil	Önemli Değil	Kısmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
Çok Fazla Riskle Karşılaşmıyoruz					
Tarım Sigortasından Haberim Yok					
Çok Fazla Masraflı					
Güvenmiyorum					
Diğer					

37. Yetiştiriciliğini yaptığınız kiraz bahçesinin fidanlarını nereden temin ettiniz?

Kendim üretim	
Özel fidanlıklardan	
Devlet kuruluşlarından	
Şahıslardan	
Diğer	

38. Üretimde karşılaştığınız sorunların çözümünde kimlere başvuruyorsunuz?

Kendi tecrübesi	İl/İlçe Tarım Müdürlükleri	Araştırma Enstitüsü	Üniversite	Zirai ilaç bayii	Komşu	Diğer

39.Yetiştirdiğiniz kiraz çeşitlerinden memnun musunuz?

Çok Memnunum	Memnunum	Kısmen Memnunum	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim

(1-hiç memnun değilim, 5 çok memnunum)

40.Bu çeşitler ile ilgili ilk kez kimden öğrendiniz?

Komşudan	
Akrabadan	
Yakın köyden tanıdıklar	
Tarım İl/İlçe Müdürlüklerinden	
Araştırma Enstitüsünden	
Basılı yayın organlarından	
Görsel yayın organlarından	
Fidancılardan	
İlaç bayilerinden	

41.Uyguladığınız dikim aralık ve mesafeleri ile ilgili bilgiyi ilk kez kimden öğrendiniz?

Komşudan	
Akrabadan	
Yakın köyden tanıdıklar	
Tarım İl/İlçe Müdürlüklerinden	
Araştırma Enstitüsünden	
Basılı yayın organlarından	
Görsel yayın organlarından	
Fidancılardan	
İlaç bayilerinden	

42.Bu gübre dozları ile ilgili bilgiyi ilk kez kimden öğrendiniz?

Komşudan	
Akrabadan	
Yakın köyden tanıdıklar	
Tarım İl/İlçe Müdürlüklerinden	
Araştırma Enstitüsünden	
Basılı yayın organlarından	
Görsel yayın organlarından	
Fidancılardan	
İlaç bayilerinden	

43. Kullandığınız gübreleri nasıl uyguluyorsunuz?

Fertigasyon (damla sulama sistemi ile)	Topraktan uygulayarak	Yapraktan uygulayarak	Diğer

44. Budamayı kim yapıyor? Budamayı kendiniz yapıyorsanız budama tekniklerini nereden öğrendiniz?

Kendisi	Başkası
Kursa gittim	
Komşudan öğrendim	
Atadan kalma bilgilerle	
Diğer	

45. Kiraz ile ilgili hangi konuda bilgi eksikliği hissediyorsunuz?

	Anaç	Çeşit	Budama	Gübreleme	İlaçlama	Hasat	Sulama
Hiç Bilgi Eksikliğim Yok							
Bilgi Eksikliğim Yok							
Kısmen Bilgi Eksikliğim Var							
Bilgi Eksikliğim Var							
Çok Fazla Bilgi Eksikliğim Var							

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hatice Kübra SARIALTIN
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya, 01.08.1993
Telefon : 0554 381 19 74
e-mail : sarialtin.h.kbr@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Cumhuriyet Lisesi, Selçuklu, KONYA	2010
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Selçuklu, KONYA	2015

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017	Sarayönü Ziraat Odası Başkanlığı	Tarım Danışmanı